

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
ОЛЕСЯ ГОНЧАРА
УПРАВЛІННЯ ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ГОЛОВДЕРЖСЛУЖБИ
УКРАЇНИ В ДНІПРОПЕТРОВСЬКІЙ ОБЛАСТІ
ФАКУЛЬТЕТ СУСПІЛЬНИХ НАУК І МІЖНАРОДНИХ ВІДНОСИН
КАФЕДРА СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

Соціальна робота в Україні: основні напрями, проблеми
та перспективи розвитку

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

28 квітня 2016 року

Дніпропетровськ

2016

УДК 364 – 78:159.922](477)
ББК 65.272(4Укр)
М 65

Рецензенти:

д-р філос. наук, проф. С.В. Шевцов
д-р філос. наук, проф. В.І. Палагута

Редакційна колегія:

д-р філос. наук, проф. О.О. Осетрова (відповідальний редактор), к. істор. наук, доц. С.В. Глазунов, к. соц. наук, доц. Ю.В. Борисова (відповідальний секретар), к. пед. наук, доц. Л.Ю. Кримчак, к. психол. наук, доц. М.О. Мілушина, к. соц. наук, доц. Л.А. Пірог, к. наук з держ. упр. О.М. Приходько, к. наук з соц. ком. Г.А. Сенкевич, к. політ. наук В.М. Щербак.

М 65 СОЦІАЛЬНА РОБОТА В УКРАЇНІ: ОСНОВНІ НАПРЯМИ, ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ [Текст] / За ред. проф. Осетрової О.О. // Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції, 28 квітня 2016 р. – Д.: ДНУ, 2016. – 147 с.

У збірнику наукових праць подано матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Соціальна робота в Україні: основні напрями, проблеми та перспективи розвитку», що відбулася 28 квітня 2016 р. за умов тісної співпраці Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, зокрема, кафедри соціальної роботи, та Управління державної служби Голодержслужби України в Дніпропетровській області. У збірник увійшли праці провідних фахівців у галузі соціальної роботи та державного управління м. Дніпропетровська, м. Жешув (Польща), м. Дніпродзержинська, м. Кривого Рога тощо. Статті охоплюють соціальний, економічний, правовий, духовний та інші важливі аспекти зазначеної проблематики.

Даний збірник наукових праць рекомендується студентам і аспірантам гуманітарних спеціальностей, державним службовцям, фахівцям у галузі соціальної роботи та державного управління.

УДК 364– 78:159.922](477)
ББК 65.272 (4Укр)

© Дніпропетровський національний університет імені Олеся Гончара, 2016

Осетрова Оксана Олександрівна

*доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри соціальної роботи
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара*

ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ В СУЧАСНИХ РЕАЛІЯХ УКРАЇНИ

Сьогодні світ переживає кризові явища, що позначилися на всіх без винятку сферах людської життєдіяльності. Так, необхідно відзначити, що економіка, політика та культура – три взаємозалежні важелі: розвиток однієї з них сприяє розвиток двох інших і навпаки – гальмування хоча б однієї наслідком своїм має тотальні деструктивні процеси. Більш того, конструктивні чи деструктивні процеси в зазначених сферах позначаються на житті суспільства в цілому та конкретної людини, зокрема.

На жаль, і світ, і Україна друге десятиліття XXI ст. проживають здебільшого в атмосфері деструкції, що породжує й посилює стани самотності, відчаю, агресивності, заглиблює процеси відчуження людини від Інших, від світу, природи та суспільства.

Звідси, очевидно, що економічна, політична, соціальна, правова, культурна, духовна, релігійна, освітня, наукова та інші сфери людської діяльності як у світі, так і в Україні потребують сьогодні нових стратегічних напрямів їх розбудови одночасно як зсередини, так і в контексті світових процесів глобалізації¹. При цьому слід пам'ятати, що значущу роль в усіх сферах людської життєдіяльності відіграє саме *соціальна робота*. Зокрема, *соціальна робота сприяє*:

1) в економічній сфері – відтворенню сутнісних сил людини; розвитку нової робочої сили;

¹ Під *глобалізацією* доцільно розуміти багатоаспектний чи диференційований соціальний феномен, пов'язаний з моделями глобальних взаємозв'язків, що посилюються, у всіх ключових галузях соціальної діяльності. При цьому помилковим і небезпечним є підміна поняття глобалізації поняттями взаємозалежності, інтеграції, універсалізму та конвергенції. Більш того, слід пам'ятати, що глобалізація не передбачає гармонії, а навпаки, може послужити витоком конфлікту.

2) у політичній сфері – як самоорганізації конкретної людини, так і громадянського суспільства в цілому; глибинному розвитку соціальної держави;

3) у культурній сфері – розвитку духовності як окремої людини, так і суспільства в цілому.

Крім того, безумовно не слід обминати увагою й соціальну сферу, в якій соціальна робота сприяє процесу формування та задоволення соціовітальних потреб² людини.

Таким чином, я глибоко переконана, що в процесі відродження та конструктивних змін, яких вимагає сама об'єктивна реальність та дійсність, надзвичайно важливу роль відіграють *соціальна робота*, як наука, як вид професійної діяльності, як навчальна дисципліна, та *соціальні працівники*. Вважаю за необхідне відмітити, що соціальний працівник, який отримав фахову освіту у вищому навчальному закладі, вирізняється енциклопедичністю свого погляду на конкретну соціальну проблему чи конкретну ситуацію, що й дозволяє йому віднайти найефективніші шляхи їх подолання.

Слід відзначити тут два важливі моменти:

1) зазначена енциклопедичність погляду фахівця з соціальної роботи обумовлена тим, що він отримує універсальну освіту, котра охоплює і набуття соціального знання, і психологічну підготовку, й обізнаність з економічних питань та питань соціальної політики, і компетентності проведення соціальних та соціологічних досліджень, і філософську рефлексію тощо;

2) енциклопедичність погляду соціального працівника дозволяє йому побачити цілісну картину конкретної життєвої ситуації з усіма взаємозв'язками (актуальними й потенційними, встановленими й розірваними) всередині неї, у зв'язку з чим він продумує, зважує й обирає найефективнішу стратегію розв'язання конкретної соціальної проблеми.

² *Соціовітальні потреби* – сукупність вітальних (іншими словами, життєво необхідних) та соціальних потреб людини, які слугують системоутворюючим чинником соціальної діяльності через своє інфраструктурне забезпечення.

Проблема, між іншим, полягає в тому, що на сьогоднішній день це вже зрозуміли в багатьох країнах світу. Про це, зокрема, свідчить імідж соціального працівника, який з другої половини ХХ ст. набув величності в країнах Західної Європи, де зазначена професія й покликання огорнуті високою повагою й пошаною.

Здавалося б, в Україні, філософська думка якої має екзистенційний характер³ та ґрунтується на принципі кордоцентризму⁴, професія соціального працівника мала б цінуватися належним чином, але реальність засвідчує, що, опинившись з 1991 р. у вирії змін, наша країна вирішувала глобальні питання міжнародного масштабу, а близьке й зрозуміле одсунулося вдалечінь.

Однак та ситуація, що склалася на сході країни й позначилася на житті усіх українців, потребуючи свого розв'язання, сама намітила перспективні напрями розвитку соціальної роботи, які сьогодні вже активно впроваджуються в життя. Зокрема, мова йде про:

- 1) волонтерський рух;
- 2) соціальну роботу з вимушеними переселенцями;
- 3) соціально-психологічну допомогу воїнам АТО;
- 4) соціальну допомогу тим українцям, які залишилися на окупованих територіях.

І це неповний перелік. При цьому не слід забувати, що продовжують очікувати (а хтось, вже не очікуючи, надзвичайно потребує) на соціальну допомогу й соціальний захист уразливі верстви населення, представники національних меншин тощо.

Так, необхідною й важливою є сьогодні соціальна робота з конкретними групами клієнтів з урахуванням специфіки кожної групи: діти; обдаровані діти; підлітки; обдарована молодь; сироти; залежні; інваліди; люди похилого віку; жінки; багатодітні сім'ї; неповні сім'ї; неблагополучні сім'ї тощо.

³ *Екзистенційний характер* – домінування проблем, які мають безпосереднє відношення до людини, сенсу її життя.

⁴ *Кордоцентризм* (від лат. *cordos* – серце) – домінанта серця; переважання почуття, а не логічного міркування; образу, а не поняття.

У даному контексті особливого звучання й значення сьогодні в Україні набуває *соціальна робота в громаді*⁵. Важливо тут відзначити, що соціальному працівникові у громаді належить багатофункціональна роль: адже він одночасно:

- 1) посередник;
- 2) захисник (інтересів і законних прав людини);
- 3) партнер у мультидисциплінарній команді (з численними суб'єктами громади);
- 4) організатор (зокрема, надання допомоги);
- 5) представник державних і недержавних організацій та установ;
- 6) експерт у постановці соціального діагнозу;
- 7) надавач послуг (інформаційних, юридичних (соціальний працівник обізнаний у правовому полі соціального захисту), соціальних, психологічних, соціально-психологічних, педагогічних, соціально-медичних, певною мірою – суїцидологічних, психоаналітичних тощо);
- 8) помічник тощо.

У *цілому* слід пам'ятати, що соціальна робота як вид суспільної діяльності покликана виконувати низку надзвичайно важливих завдань, серед яких основними є:

- 1) покращення соціального самопочуття людини;
- 2) удосконалення умов та якості життя людини;
- 3) забезпечення функціонування соціальної системи;
- 4) установка на встановлення гармонійних зв'язків і взаємин в системі «людина – світ», починаючи з гармонізації відносин у сім'ї й поширюючись на родину, громаду, суспільство в цілому, що наслідком своїм матиме зниження конфліктів та покращення в усіх сферах людської життєдіяльності.

⁵ *Соціальна робота в громаді* – метод, заснований на аналізі життєвого рівня громади з метою розв'язання соціальних проблем, підвищення рівня надання послуг та активізації членів громади через проведення відповідних акцій і заходів. Відносини у сфері соціальної роботи в громаді будуються за принципом «знизу – вгору».

Мілушина Марина Олександрівна

*кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара*

РОЛЬ СУСПІЛЬСТВА У ФОРМУВАННІ СПІВЗАЛЕЖНОСТІ

Будь-яке суспільство декларує своє соціальне замовлення – вимагає від особистості певної поведінки. Але між ними завжди існує протиріччя: особистість ніколи не відповідає умовам соціуму, а соціум ніколи не задовольняє потреб особистості. Сьогодні, суспільство потребує самостійних, здатних до безперервного розвитку особистостей. Це передбачає систематичне отримання і оновлення навичок, необхідних для включення в суспільство. Постійне вдосконалення є важливим інструментом захисту людей в разі: втрати ними роботи, змін у трудовому житті, подоланні криз, встановлення «здорових» міжособистісних відносин, соціально-психологічної адаптації, самореалізації. У той же час, авторитарна система, в якій не заохочується прагнення її членів бути впевненими в собі і самим розпоряджатися власним життям, позбавляє їх індивідуальної відповідальності, робить пасивними, апатичними, залежними. Особи, які беруть на себе тягар влади, контролюють доходи і розподіляють їх таким чином, щоб тримати інших в матеріальній залежності. В даному випадку формуються взаємовідносини в системі «залежний-співзалежний», які не мають однозначного характеру і не визначаються лінійною причинністю.

У нашій країні заговорили про співзалежності порівняно недавно, хоча в США про співзалежності пишуть з 70-х років минулого століття. На конференції 1989 року (Арizona, США), співзалежність була визнана найпоширенішим захворюванням у світі.

Феномен співзалежності вперше був відкритий в сім'ях хімічно залежних і став популярним терміном серед професіоналів наприкінці 1970-х років. В останні роки поняття співзалежності почали пов'язувати з впливом будь-якої хронічної стресової події в сім'ї.

Перше визначення співзалежності запропонувала Sharon Wegscheider-Cruse (1981). Автор зазначила, що «...співзалежність – це патологічний стан, що характеризується сильною поглиненістю і стурбованістю, а також крайньою залежністю (емоційною, соціальною, а іноді і фізичною) від людини або предмету.

Ernie Larsen (1985) визначає співзалежність як вивчений набір поведінкових форм або дефектів характеру, який призводить до зниження здатності ініціювати та брати участь в любовних взаєминах.

Слід зазначити, що вчені пропонували різні характеристики співзалежності, основними з яких є: низька самооцінка, замкнутість, зовнішнє фокусування, самопожертва, контроль над іншими, приховування власних емоцій.

Співзалежність є дзеркальним відображенням залежності, основними психологічними проявами якої є тріада: obsесивно-компульсивне мислення, заперечення і втрата контролю (Москаленко В.Д., 2008).

Співзалежність можна віднести до групи: F60.7 Розлад типу залежної особистості (довідник МКБ-10).

Даному розладу особистості притаманні такі характеристики:

- 1) прагнення перекласти на інших більшу частину важливих рішень у своєму житті;
- 2) підпорядкування своїх власних потреб потребам інших людей, від яких залежить пацієнт і неадекватна податливість їх бажанням;
- 3) небажання пред'являти навіть розумні вимоги людям, від яких особистість знаходиться в залежності;
- 4) почуття незручності або безпорадності на самоті через надмірний страх нездатності до самостійного життя;
- 5) страх бути покинутим особою, з якою є тісний зв'язок, і залишитися на самоті;
- 6) обмежена здатність приймати повсякденні рішення без порад і підтримки з боку інших осіб.

Whitfield C.L. і A.W.Schaeff стверджували, що співзалежність – це вивчена поведінка, що підтримується певною культурою. Дане явище більш поширене в культурах, які базуються на колективізмі ніж на індивідуалізмі/незалежності, так як колективізм характеризується підпорядкуванням особистих цілей і потреб груповим. Зазначені особливості присутні і в українському менталітеті, який має «жіночу стать», що обумовлено, в свою чергу, трансцендентною жіночістю архетипу «Україна». Тому в національному характері українців виявляються такі риси, як чуттєвість, емоційність, любов до дітей, швидке інтуїтивне сприйняття сутності складних природних та соціальних явищ, мрійливість, допитливість. Водночас, на ці риси накладаються маргінальні, двоїсті, компоненти національного менталітету, обумовлені все-світньо-історичною місією українського етносу, як Матері-Берегині європейської цивілізації, що простягла свої захищаючі руки між Заходом та Сходом. Цим компонентам притаманні поєднання індивідуалізму, характерного для західної ментальної орієнтації, і східної вразливості, колективізму, бурхливої реакції на соціальну несправедливість, частково перемішаної з наївною вірою в сильного правителя, «царя-батюшку» (Смітюх Г.Є., Стрілецький В.В.). На даний час, феномен співзалежності в українському суспільстві переважно сприймається як «гуманне» явище, яке не потребує лікування. Однак, спеціалісти з хімічної залежності, психологи і психотерапевти працюють із співзалежністю в сім'ях з хімічної залежності.

Незважаючи на існуючі дослідження конструкт співзалежності піддавався критиці через відсутність клінічного консенсусу і емпіричних досліджень. Критика була спрямована і на опитувальники оцінки рівня співзалежності та діагностичні критерії, які є занадто невизначеними. Представники феміністичного напрямку пояснюють поширений взаємозв'язок співзалежності із жінками традиційним вихованням. Вони стверджують, що доки жінок будуть привчати піклуватися, допомагати людям, бути чутливими до потреб інших даний феномен буде пов'язуватися з жінками ще довгий час.

Співзалежні особистості беруть на себе відповідальність за залежних близьких, і, при цьому, вони абсолютно безвідповідальні щодо власного благополуччя. «Рятуючи» свого залежного близького, вони підкоряються законамірностям, відомим під назвою «Драматичний трикутник С. Карпмана» (Karpman S., 1971, рис. 1).

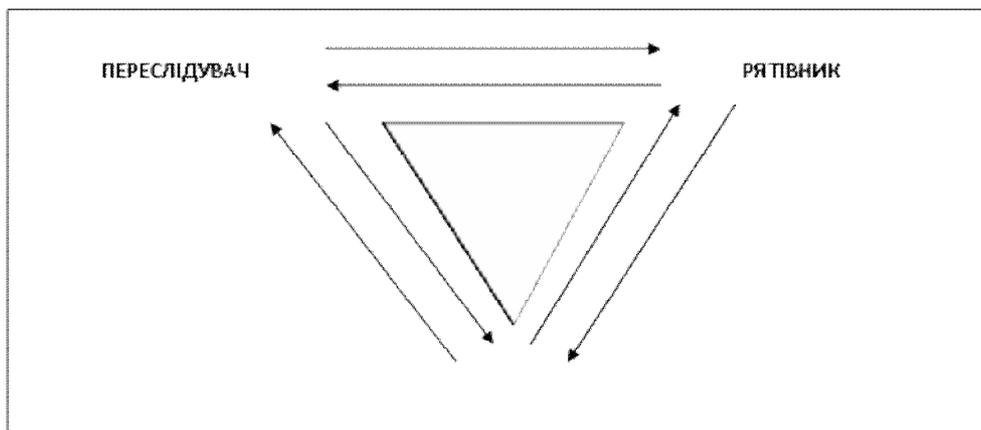

Рис. 1. Драматичний трикутник С. Карпмана

Вирішення чужих проблем дає можливість реалізації невротичних потреб в любові, владі, контролі і домінуванні одночасно. Задовольняючи ці потреби, «рятувальники» не помічають, що при цьому позбавляють людей віри в свої сили, грубо зневажають їх психологічні кордони, нав'язують свою систему цінностей і таким чином роблять їх залежними. «Рятувальникам» потрібні нещасні і безпорадні, їм потрібні жертви, тому що без них буде неможливо здійснити свою потребу у владі, контролі і в підтвердження своєї значущості. «Жертва» безпомічна, нещасна, а також безвідповідальна і позбавлена бажання стати успішною, а тому, скільки її не рятує, вона все одно знаходить можливість залишатися нещасною. Адже стати успішною людиною – це значить активно діяти для вирішення своїх проблем, взяти на себе відповідальність за свої помилки.

Отже, можна сказати, що співзалежність є результатом адаптації як до сімейної проблеми, так і до соціальної. Спочатку це засіб захисту людини в несприятливих для неї обставинах, своєрідна реакція на стрес, яка з часом стає

способом

життя.

Приходько Ольга Миколаївна

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри соціальної роботи

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНОЇ СФЕРИ ЖИТТЯ СУСПІЛЬСТВА

У СУЧАСНИХ УМОВАХ

Поряд з управлінням економічними системами і явищами, нормальне функціонування та розвиток суспільства вимагає управління соціальними системами і процесами, що протікають в одній з основних його сфер – соціальній. Характер і напрямок відповідної діяльності задаються соціальною політикою держави, а інструментом реалізації цієї політики виступає такий різновид управлінської діяльності, як соціальний. Практичне втілення соціальної політики здійснюється через соціальну роботу професіоналів, громадських та соціальних інститутів.

Найважливішою метою соціальної політики є забезпечення більш повного задоволення членами суспільства своїх життєвих потреб, оскільки саме з цього приводу в першу чергу складаються соціальні відносини, і саме на цій основі відбувається соціальне відтворення суспільних груп і індивідів. При цьому, коли мова йде про забезпечення життєвих потреб людей у рамках здійснення соціальної політики, мається на увазі їхнє задоволення не шляхом власних зусиль членів суспільства. У соціальній політиці втілюється турбота суспільства про людей, що потребують підтримки і допомоги. Іншими словами, соціальна політика спрямована на надання допомоги, підтримки людям з боку соціальної системи, у яку вони входять, шляхом використання для цього наявного у відповідній соціальній системі суспільного потенціалу.

Прогресивні зміни, що відбуваються сьогодні в суспільстві, з одного боку, сприяють саморозкриттю, самовизначенню й самоствердженню людини, з іншого – виявляють дефіцит добра і милосердя. Багато труднощів

навколо нас саме через безсердечність та байдужість до всього того, що на даному етапі нас не стосується.

Прийняття Конституції України стало важливим етапом становлення та розвитку України як правової соціальної держави. Основний Закон України визнав людину найвищою соціальною цінністю, а обов'язком держави – утвердження і забезпечення її прав та свобод.

Зміни у суспільстві змушують вести пошуки нових форм і методів роботи у соціальній сфері, реформувати організаційну структуру системи державного управління з метою вжиття дієвих заходів, спрямованих на ефективне забезпечення та реалізацію права на соціальний захист.

Особливо гостро постало питання забезпечення соціальних допомог. Захист працездатних осіб, непрацездатних, людей похилого віку, дітей та підтримка кожної людини, яка втратила джерела засобів до існування з незалежних від неї причин, є загально визнаною домінантою державотворення в цивілізованому суспільстві і знаходить своє правове закріплення в законодавчих та інших нормативно-правових актах.

Питання організації та здійснення соціальних допомог не є новими в діяльності нашої держави, але вони не втрачають актуальності: формуються нові підходи до цього поняття, змінюється роль держави, розвиваються нові інститути соціального захисту.

В той же час нормотворча робота у цій сфері йде шляхом вирішення окремих питань без необхідного ступеня узагальнення. Сталість відносин у цій сфері унеможлиблюється численними змінами, що постійно вносяться до чинних законів та інших нормативно-правових актів, кількість яких є занадто великою.

Це зумовлює потребу ґрунтовного наукового дослідження проблеми соціальних допомог.

Наукові надбання у цьому напрямку, які здобуті за радянських часів, дещо втратили свою актуальність та значення. У сучасних наукових дослідженнях відсутній єдиний підхід навіть щодо основних понять, до

визначення самої сутності соціального захисту. Недостатньо робіт, які б обґрунтовували організаційно-правові форми соціальних допомог, розкривали питання державного управління та системи органів що їх здійснюють.

Важливість і своєчасність таких наукових досліджень визначається необхідністю вдосконалення сучасної системи державного управління сферою соціального захисту та пристосування її до ринкових умов.

Слід зазначити, що соціальний захист виконує дві основні функції: реабілітаційну і превентивну. Перша з них є методом пасивної підтримки бідних верств суспільства, шляхом надання їм короткотермінових адресних допомог, а друга – активним заходом подолання бідності у зв'язку із втратою працездатності чи самої роботи завдяки запровадженню методів соціального страхування для акумуляції на майбутнє.

У сфері реалізації соціальних допомог на сьогодні приділяється увага реформуванню та вдосконаленню структури системи соціального захисту і сфери соціального обслуговування найуразливіших верств населення, перш за все — малозабезпечених громадян, пенсіонерів, інвалідів, самотніх осіб.

Українське законодавство постійно змінюється та доповнюється, ухвалюються нові законодавчі акти, нормативно-правові документи, які забезпечують юридичні основи для розв'язання різнопланових соціальних проблем. Україна ратифікувала чимало міжнародних та європейських конвенцій і декларацій, які поки що здебільшого не знайшли свого відображення в нормах українського законодавства.

Разом з тим, слід зазначити, що в умовах посилення децентралізації державного управління найбільш чутливою до непередбачуваних змін стає система забезпечення соціального захисту населення на регіональному рівні. Виникає суперечність між наявністю кадрового та аналітичного потенціалу й браком коштів, ефективних організаційних структур, що співпрацюють у сфері соціального захисту.

Реформування соціальної сфери потребує перегляду та посилення державної політики соціального захисту, зокрема запровадження системи раннього виявлення осіб та сімей, які перебувають у складних життєвих обставинах, модернізації системи їх соціального обслуговування, підвищення якості надання соціальних послуг за місцем проживання тощо. Соціальна політика має розглядатися як спосіб забезпечення відтворення людського капіталу, а не як видатки на утримання непрацездатних або неспроможних членів суспільства.

Зазначені проблеми потребують відповідного нормативно-правового обґрунтування, розвитку законодавства з питань регулювання діяльності практичних соціальних працівників, визначення засад щодо партнерства держави й недержавних організацій у соціальній сфері.

Тобто наразі, перш за все, необхідно виробляти власну модель соціального захисту населення, продовжувати формування мережі соціальних служб у надання якісних соціальних послуг населенню.

Сенкевич Геннадій Анатолійович

*кандидат наук з соціальних комунікацій, доцент кафедри соціальної роботи
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара*

СОЦІАЛЬНА РЕКЛАМА ЯК ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ

У формуванні соціальних уявлень мас-медіа займає одне з провідних місць, тому належної уваги потребує соціальна реклама, провідна функція якої полягає у виявленні та формулюванні соціальних проблем, значимих для суспільства в цілому і таких, що потребують негайного вирішення. Розробка та впровадження соціальної реклами має посідати важливе місце в практичній діяльності соціального працівника. Соціальна рекламна кампанія повинна плануватися відповідно до цілей і завдань соціальної роботи, має відповідати поставленій меті, цільовій групі. Основною функцією фахівця з соціальної роботи в проектуванні соціальної реклами має бути розробка концепції реклами, консультування і контроль проектувальної групи.

У загальному контексті, соціолог Андрусенко А.Г. розглядає соціальну рекламу як вид комунікації, спрямованої на те, щоб привернути увагу громадськості до найбільш актуальних проблем суспільства та його морально-етичних цінностей. Це інформація будь-якого виду, розповсюджена в будь-якій формі та спрямована на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей і яка не ставить за мету отримання прибутку [1]. Таким чином, провідна функція соціальної реклами полягає у виявленні та формулюванні соціальних проблем, які важливі для суспільства й потребують негайного вирішення (пропагування здорового способу життя серед молоді, допомога безпритульним, покращення матеріального достатку пенсіонерів тощо). Соціальні проблеми – це не просто відображення об'єктивних у суспільстві умов, а швидше проекції колективних почуттів, настроїв і думок. У той час, коли одні умови визначаються суспільством як проблеми, привертаючи до себе серйозну увагу громадськості, інші, не менш згубні та небезпечні, можуть залишатися без подібної уваги.

Соціальна робота повинна використовувати соціальну рекламу як засіб досягнення успіху на шляху до здорового суспільства. Вона спрямована на допомогу людині чи групі людей у важкій життєвій ситуації. Але в деяких соціальних проблемах необхідна профілактика, тобто потрібно проінформувати представників групи ризику про ситуацію, щоб в подальшому вони не стали клієнтами соціальної роботи.

Рекламна діяльність фахівця з соціальної роботи регламентується положеннями закону України «Про рекламу», в якому запропоновано визначення соціальної реклами як інформації будь-якого виду, розповсюдженої в будь-якій формі, яка спрямована на досягнення суспільно корисних цілей, популяризацію загальнолюдських цінностей, розповсюдження якої не має на меті отримання прибутку [2].

Соціальна реклама в системі соціальної роботи виконує низку функцій, з яких пропонуємо розглянути такі:

1) зосередження уваги до соціальних проблем (люди не хочуть бачити очевидне та зізнаватися собі в тому, що вони знаходяться поряд із проблемою, а деякі вже в самій проблемі, тому соціальна реклама ставить за мету привернути увагу всього суспільства до ситуації, що виникла, прагне зосередити уваги людей на можливих проблемах і варіантах їх вирішення);

2) сприяння проведенню просвітницько-інформаційної роботи, що є запорукою успішності рекламної кампанії (те, що люди бачать на плакатах, впливає на те – чи пройдуть вони повз, чи задумуються та спробують не бути байдужими). Важливу роль тут відіграє не тільки правильна подача інформації, але й правильність самої інформації. В соціальній рекламі не повинно бути перебільшень та недомовок. Головне завдання соціальної реклами в системі соціальної роботи – донести до потенційних клієнтів соціальної роботи інформацію про те, що для них краще (наприклад, зайнятися спортом, щоб не мати шкідливих звичок);

3) безпосереднє залучення реклами соціальних послуг та соціальних установ (досить часто людина, в якій виникла проблема, не знає куди звернутися за допомогою, а через відчуття сорому не може попросити її у близьких. З огляду на це завданням, соціальної реклами є надання інформації про наявність відповідних установ, у яких можна отримати необхідну допомогу. Потрібно вказати адресу соціальних служб і номери телефонів, зазначити, який вид допомоги надає той чи інший соціальний центр або установа, звернути увагу на те, чи існує там анонімна форма роботи, чи можлива проста консультація з будь-якої соціальної проблеми. Також соціальна реклама може закликати людей до участі у різних тренінгах і семінарах, які проводяться деякими центрами);

4) має місце й педагогічний аспект, що передбачає:

- прогнозовані під час планування рекламної кампанії зміни в свідомості та поведінці дітей, молоді;

- усвідомлення значення тих чи інших суспільно бажаних цінностей;

- запам'ятовування інформації про ті чи інші соціальні проблеми;
- зміну емоційного ставлення до рекламованих проблем, усвідомлення їх особистісної значущості;
- виникнення соціальної комунікації щодо інформації, представленої в соціальній рекламній продукції;
- відмову від неприйнятних із точки зору суспільної моралі моделей поведінки та їх зміну [3].

Соціальна реклама має бути коректною і відкритою для зворотного зв'язку. Необхідно розміщувати телефони та адреси, куди можна звернутися. Коректна реклама – це правильно подана реклама, яка має потенціал, здатність змусити людину замислитися про проблему, допомогти знайти вихід. Тому більшу частину сучасної української реклами можна назвати некоректною. А все тому, що більшу активність у створенні та розповсюдженні соціальної реклами проявляють комерційні організації, автори соціальних проєктів. Це можна пояснити необхідністю залучення фінансових і матеріальних ресурсів для здійснення ідей. Ці організації діють не за принципами соціальної роботи, а за принципами створення звичайної комерційної реклами. Їх мета відрізняється від цілей соціальної роботи та соціальної реклами зокрема, а державні соціальні установи якщо і рекламують себе, то тільки всередині своєї установи, тобто вони розповідають про себе тим, хто до них вже прийшов за допомогою. Через це стоїть завдання винести соціальну рекламу за стіни соціальних служб. Необхідно підвищити рівень грамотності соціальної реклами, зробити її соціальною в широкому сенсі.

Соціальна реклама – це не просто вид комунікації, це спосіб донести до людей ідеї та життєві принципи, зробити те, що не можуть інші види комунікації. Тому створювати таку рекламу повинні не маркетологи, а соціальні працівники та соціологи. Більшість фахівців із соціальної роботи розуміють, що через засоби масової інформації вони можуть інформувати населення, зв'язуватися з громадськістю та проводити профілактичні заходи [1].

Соціальна реклама, як засіб масової інформації, в контексті соціальної роботи дозволяє:

- доводити до відома громадськості, включаючи її впливову частину, нагальну необхідність корисних соціальних програм, надавати повні відомості про конкретні програми соціального обслуговування, їх потреби та проблеми;
- роз'яснювати мету та особливості діяльності фахівців з соціальної роботи;

- інформувати суспільство про доцільність тих витрат на соціальне забезпечення, які можуть запобігти індивідуальним, сімейним чи суспільним кризам;

- надавати дані про соціальний та психічний розвиток дітей, підлітків, батьків, людей похилого віку й інших груп населення, а також про способи допомоги їм;

- забезпечувати корисною інформацією громадян, які перебувають у важкій життєвій ситуації: безробітних, батьків-одинаків, людей, які переживають втрату близької людини;

- повідомляти необхідні відомості вразливим групам населення, таким, як психічно хворі, люди похилого віку й інваліди, роз'яснювати громадськості, громадським організаціям потреби вразливих груп населення;

- надавати інформацію, яка може допомогти сусідам і іншим помічникам конструктивно відповідати на потреби родичів і друзів, які зіткнулися з певними проблемами;

- повідомляти дані, корисні для груп самостійної та взаємної допомоги, заохочувати створення груп самостійної та взаємної допомоги, повідомляючи про їх існування та сприяти їх підтримці з боку громадськості.

Таким чином, соціальна реклама – це не пряма пропаганда, а діалог між людиною і проблемою, діалог між особистістю і соціумом. Вона допомагає людині вийти з кола проблеми і озирнутися на навколишній світ, тим самим виконуючи завдання соціальної роботи. У соціальній рекламі, яка надає реальний вплив на життя людей, повинні бути широко представлені сильніші можливості людини. Соціальна реклама є лише прикладною методикою в системі соціальної роботи, але вона повинна працювати на запобігання складних життєвих ситуацій і допомагати не тільки клієнту, але й соціальному працівнику в здійсненні поставлених завдань.

Література:

1. Андрусенко, А. Г. Соціальна реклама в Україні: здобутки та перспективи [Текст] / А. Г. Андрусенко // Маркетинг в Україні. – 2006. – № 1.

2. Про інформацію: Закон України від 30 жовтня 1997 р. N 2658-XII // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.zakon.rada.gov.ua. – Заголовок з екрану.

3. Обрителько, Б. А. Реклама і рекламна діяльність [Текст]: Курс лекцій / Б. А. Обрителько. – К.: МАУП, 2002. – 240 с.

Dr. Tamara Tkacz

Zakład Nauk Humanistycznych

Politechnika Rzeszowska (Rzeszów, Polska)

SOCJOLOGICZNY OBRAZ ŚWIATA STUDENTÓW POLSKICH

W bardzo wielu opracowaniach socjologicznych dostrzegających fakt iż negatywne procesy społeczne nie mają jedynie marginalnego i selektywnego zakresu, zwracano uwagę na to iż takie zjawiska jak anomia, odrzucenie społeczne, marginalizacja (Butmanowicz-Dębicka, 1997), selekcje społeczne, apatia czy negacja społecznego świata są znacznie częstsze aniżeli skłonni jesteśmy to przyznawać (Poławski, 1997). W większości socjologicznych obrazów świata procesy te dotyczą jednak grup w jakimś sensie słabszych, a jeśli tak jak trauma, anomia czy pesymizm społeczny, obejmują całe społeczeństwo, to jednak są w nim grupy, które albo przeżywają te stany słabiej, albo szybko znajdują techniki radzenia sobie z nimi (Merton, 1982). Przyjmuje się także, że nowe pokolenia lepiej radzą sobie z niespójnością kulturową, a często po prostu jej nie dostrzegają (Szawiel, 1998). Dostając lepsze wyposażenie edukacyjne, nie tęskniąc za dawnymi wartościami lub po prostu wykazując swoistą elastyczność aksjologiczną, wkraczają w nową epokę bez obciążeń i - teoretycznie - lepiej sobie w niej radzą, ponieważ jest to po prostu ich epoka (Maj, 1993). Często jednak tak bywa, że rzeczywistość społeczna szybko wykracza poza ramy teorii, a to co powinno pozwolić na przewyciężanie trudności - jakie np. pragnienie sukcesu, rywalizacja ekonomiczna, silne ruchy polityczne, akceptacja wzorów życia zglobalizowanej kultury, samo staje się zaczynem nowych niekorzystnych zjawisk społecznych. Niekorzystnych i traumatycznych dla uczestniczących w nich jednostek.

Przypominając krótko znane, ale ciągle intrygujące i skłaniające do polemik teorie anomii czy traumy społecznej, także te opisujące racjonalne sposoby przewyciężania różnych form apatii czy skutków załamania się struktur społecznych, chciałabym postawić pytanie: czy zatem trauma lub mający cechy traumy stan może mieć postać procesu ciągłego, permanentnego i stale ogarniającego nowe pokolenia?

Pokolenia nie pamiętające już starej kultury, wyrastające w świecie ambiwalentnych wartości, otwarte na kulturę globalną, opierające swe życie, jak

większość z nas, na jakiejś formie utylitaryzmu? Może trauma, czy jakikolwiek podobny do niej stan, towarzyszy nie tylko wielkim zmianom, ale stał się stałą cechą życia społecznego w świecie gdzie stabilizacja i trwałość przeszły do zasobu pojęć historycznych.

Można by postawić kolejne pytanie o to, co jest źródłem traumy, gdy jednostki nie doświadczają życia na pograniczu epok, nie mogą tęsknić za odchodzącą kulturą nie odczuwają sprzeczności normatywnych, nie obserwują drastycznych czy radykalnych zmian, ponieważ zglobalizowana kultura — lub może lepiej - ciągle dynamiczne procesy są jedyną znaną im rzeczywistością. Należy bowiem przypomnieć fakt, że dorosły już pokolenia, które nie mogą czuć smutku, zagubienia, niepokoju i frustracji z powodu konieczności uczenia się nowego stylu życia i dopasowywania się do zmian. Czy one także odczuwają lęk i zagubienie kulturowe? A jeśli tak, to co jest źródłem tych uczuć i co być może ważniejsze - źródłem generowanych przez nie postaw społecznych.

Realizowane w ciągu ostatnich 3 lat badania empiryczne prowadzone były w grupach studenckich uczelni technicznej.

Badania rozpoczęto od postawienia ogólnych pytań o to, jak respondenci chcieliby żyć. Miały się one złożyć na zarys czegoś, co można nazwać egzystencją idealną.

Owe obrazy wymarzonego życia są dość szablonowe i zdumiewająco podobne. Te najbardziej ambitne odzwierciedlają świat reklam telewizyjnych i medialne wzory karier. Większość (82%) cechuje chłodny realizm i - co wydaje się bardzo interesujące - krótka perspektywa czasowa, tj. 2,3, maksymalnie letnia. Badani studenci tak wyjaśniali niechęć do snucia dłuższych planów:

1) nie można racjonalnie planować w tak niestabilnej gospodarce (polskiej, światowej) 40%;

2) nie można snuć planów, bo jedna porażka (np. utrata pracy, bankructwo, choroba) burzy całe życie człowieka (32%);

3) świat zmienia się szybko i może za kilka lat będę chciał czegoś innego (16%);

4) nie umiem tworzyć planów na dłuższe okresy (10%);

5) świat jest niebezpieczny (choroby, wypadki, kataklizmy, wojny, zamachy) nie ma sensu planowanie (47%).⁶

⁶ Badani mogli formułować więcej niż jedną odpowiedź, najczęściej podawano dwie.

Być może z tej przyczyny, że w badaniach uczestniczyły osoby kończące studia, ich plany dotyczyły przede wszystkim materialnej i zawodowej strony życia. Zaledwie 24% badanej grupy włączała życie osobiste i rodzinę do kreślonych planów. Znacznie częściej (36%) występowała w nich przyjaciele lub po prostu miłe towarzystwo. Jak uzasadniali taką, zdawałoby się nietypową i dla wieku i dla tendencji społecznych sytuację? Badania socjologiczne pokazują że w czasach niepewności społecznej ludzie często uciekają w prywatność i wartości życia rodzinnego i uczuciowego. Badani zdawali się nie doceniać tych walorów egzystencji człowieka twierdząc, że:

- 1) rodzinę można założyć w każdej chwili - (29%);
- 2) partnerów życiowych znajduje się bez problemów (27%);
- 3) rodzina jest obciążeniem (32%) — najlepiej zakładać ją mając stabilizację ekonomiczną (31%);
- 4) rodzina jest obciążeniem — lepiej jej nie zakładać (19%);
- 5) jeden partner życiowy, to nie dla mnie (17%);
- 6) miłość, uczucia, to miła ale drugorzędna strona życia (21%);
- 7) miłość, uczucia, to niebezpieczna (11%) lub niekorzystna (7%) strona życia;
- 8) związki między ludźmi są przeważnie interesowne (16 %).

Wyniki wywiadu audytoryjnego poświęconego problemom zarysowanymi w przytoczonych powyżej odpowiedziach, pokazują zjawisko, które może bynajmniej być czujną lub nieufną strategią życiową. Młodzi ludzie obawiają się bycia wykorzystanym lub oszukanym, a jednocześnie nie chcą sytuacji, która zobowiązywałaby ich do jakichś powinności na rzecz innych lub ograniczałaby ich wolność wyboru. W tej części badań jedyna istotna różnica zachodziła pomiędzy wypowiedziami kobiet i mężczyzn. Kobiety znacznie częściej (60% podgrupy) wskazywały na chęć założenia rodziny i posiadania stałego partnera. Ale ponieważ w badanej grupie stanowiły one zaledwie 10% badanych, ich wypowiedzi radykalnie nie zmieniły przedstawionego obrazu.

Борисова Юлія Володимирівна

кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Алексюнайте Ксенія Володимирівна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМА УЗГОДЖЕНОСТІ НОРМ ВІТЧИЗНЯНОГО ЗАКОНОДАВСТВА З ПИТАНЬ ЗАХИСТУ ПРАВ БІЖЕНЦІВ

На сучасному етапі у міграційних процесах щорічно беруть участь мільйони людей. Особливого значення в контексті територіальної соціальної мобільності набуває проблема вимушених переселень. Оскільки проблема біженців у всі часи були актуальною, вона потребувала створення механізмів їх захисту й ухвалення відповідних міжнародно-правових документів на глобальному та регіональному рівнях.

Утім, міжнародні заходи з врегулювання проблем біженців до кінця не вирішують увесь комплекс питань. Положення щодо біженців, закріплені в Конвенції 1951 р., не завжди виконуються державами. Усе частіше зміни у національному законодавстві різних країн встановлюють більш суворі вимоги щодо надання статусу біженця, ніж закріплено в Конвенції, права біженців часто порушуються або не виправдано обмежуються. Гострота й невирішеність цих питань, збільшення чисельності біженців, поява нових категорій вимушених мігрантів ставлять головне питання, яке необхідно вирішувати, – реальне забезпечення гідного становища біженців, як це передбачено міжнародним правом.

У вирішенні проблем біженців важливу роль покликано відігравати не тільки міжнародне право, а й національне законодавство держав. У зв'язку з цим у 2001 р. Україна прийняла Закон «Про біженців», який регламентує процедуру отримання статусу біженця в Україні і визначає сам статус. Завдяки наявності цього статусу біженці можуть отримувати певну допомогу (грошові виплати і пенсії, отримання освіти, охорону здоров'я, відправлення

релігійних культів, судовий захист і т. ін.) від держави, що надала такий статус.

В Україні за своїм правовим статусом біженці у своїх правах прирівняні до громадян України, за винятком деяких політичних та інших прав, наприклад, вони не можуть бути членами політичних партій, обіймати державні посади, не піддаються призову до військової служби, не мають виборчого права.

Що стосується Закону України «Про біженців та осіб, які потребують додаткового або тимчасового захисту» 2011 року, то в ньому не було передбачено можливості надання додаткового захисту особам, що втікають через збройний конфлікт. Хоча збройний конфлікт будь-якого масштабу безперечно можна вважати обставиною, яка загрожує життю, безпеці чи свободі людини, однак формулювання, вжите в Законі при визначенні поняття додаткового захисту, є настільки загальним, що незрозуміло, чи мав законодавець намір включити ситуації збройних конфліктів до кола таких обставин.

Що стосується невдалих формулювань, то ними рясніє весь текст Закону. Зокрема те, як сформульовані підстави для надання тимчасового захисту, викликає багато сумнівів. Так поняття «зовнішньої агресії», «громадянської війни» та «зіткнень на етнічній основі» не визначені ані в обов'язкових нормах міжнародного права, ані в українському законодавстві. Отже, вирішення питання про кваліфікацію тієї чи іншої ситуації як підстави для надання тимчасового захисту залишається на розсуд конкретної посадової особи, яка має широке поле для маневру і вимушена при цьому керуватися переважно своїми внутрішніми переконаннями.

Відчутною проблемою регулювання питань захисту біженців і шукачів притулку в Україні є відсутність узгодженості норм українського законодавства, що регулюють різні аспекти суспільних відносин (праця, освіта, соціальний захист тощо), із законодавством про біженців, причому проблему незгодженості положень різних нормативно-правових актів можна назвати

хронічною та такою, що є притаманною для українського законодавства в цілому, а не тільки для законодавства про біженців.

Хоча на сьогодні і можна вважати, що нормативно-правова база з питань біженців в основному сформована, разом з тим законодавство України про біженців має дещо безсистемний характер. Існуючий рівень правових гарантій і визначеності статусу біженців в Україні далеко ще не в повній мірі відповідає міжнародному досвіду і сучасному змісту міграційних правовідносин, з цієї причини виникає ряд проблем, які потребують розгляду й усунення.

Міграційні процеси можуть мати різні передумови, але якщо вони спричинені об'єктивними обставинами – такими, як, наприклад, військові дії, це покладає на держави відповідальність за пом'якшення їх наслідків для вимушених мігрантів. Складність полягає у реальному забезпеченні цієї відповідальності законом конкретної держави.

Виходячи з зазначеного, українське законодавство це чекає на подальші зміни, доповнення та уточнення. Неузгодженість законодавчої системи ускладнює процес розв'язання й без того непростих завдань з покращення умов життя біженців і вимушених мігрантів. Окрім того, існують проблеми у імплементації положень законодавства та поточні складнощі, пов'язані з впливом «людського фактору», недбалістю та байдужим ставленням чиновників до потреб людей, які вимушені залишити свої домівки.

Таким чином, теорія та практика міжнародного й національного права в галузі захисту біженців і з питань громадянства взагалі вимагає подальшого наукового осмислення, ретельних співвіднесень на рівні вітчизняного правового поля і норм міжнародного права, а також більш зацікавленого аналізу й узагальнення практичного досвіду з розв'язання проблем біженців з залученням не тільки юристів, але й експертів міжнародних фондів, активістів громадських організацій та фахівців соціальних служб.

Борисова Юлія Володимирівна

кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Асіченко Євгенія Павлівна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

КОПІНГ-СТРАТЕГІЇ ЖІНОК, ЯКІ ОПИНИЛИСЯ В СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Проблема визначення сутності, ознак, ризиків потрапляння до складних життєвих обставин (СЖО) посіла в останній час одне з центральних місць в системі сучасних людинознавчих наук. Одним з важливих її аспектів, безумовно, є оцінка індивідуально-психологічних можливостей подолання СЖО – самостійно або за допомогою фахівців. В зв'язку з означеним використовується поняття копінгу, яке відображає стратегію поведінки, а ширше – комплекс думок, почуттів і дій, які використовуються індивідом в ситуаціях життєвих ускладнень з метою їх подолання. Поряд з поняттям копінг-стратегій застосовуються інші – копінгові дії та копінгові стилі – як, відповідно, менш та більш узагальнені способи індивідуального сприйняття та реагування на життєві проблеми. Таким чином, копінгові дії групуються в копінг-стратегії, стратегії, у свою чергу, в копінгові стилі.

З самого початку термін «копінг-стратегія» характеризував здатність дітей долати кризи розвитку [1, с. 70]. Дещо пізніше Р. Лазарус у книзі «Психологічний стрес і процес його подолання» звернувся до нього для опису усвідомлених стратегій подолання стресу і інших подій, що породжують тривогу [2]. Поступово модифікувалося тлумачення критеріїв оцінки ефективності копінгу: намітився відхід від їх екстерналізації. Сьогодні більшого поширення набуває феноменологічний підхід, який акцентує важливість власного розуміння індивідом як ступеню стресогенності життєвих ускладнень, так й корисності досягнутих в подоланні СЖО результатів.

Необхідність аналізу копінгу жінок-матерів у стані СЖО пов'язана як з надзвичайним поширенням в останній час даного соціального явища, так й, у кожному конкретному випадку, з виявленням і посиленням індивідуально-психологічного і соціального потенціалу протистояння стресам і подолання

життєвих ускладнень; важливим є формування в них свідомого ставлення до виконання генеративної і соціалізуючої функцій.

Перебування жінки у стані СЖО здатне позначатися на її материнській сфері; в зоні ризику опиняються жінки з негативним досвідом соціалізації, деформованою системою життєвих цінностей, та, як наслідок, спотвореними установками щодо народження і виховання дітей. В свою чергу діти, позбавлені адекватного материнського ставлення, вирізняються суттєвими відхиленнями в психічному розвитку, наслідками яких у більшості випадків є розвиток підвищеної жорстокості та агресивності. Це утруднює соціалізацію таких дітей, призводить до порушення поведінки і, в кінцевому результаті, впливає на зростання злочинності і насилля в суспільстві [3, с. 320].

Результати проведеного нами соціально-психологічного дослідження, яке охопило жінок у стані СЖО – підопічних Центру захисту життя та сімейних цінностей (м. Дніпропетровськ), показало: не всі вони характеризуються відхиленнями в материнській сфері. Водночас, їх система установок щодо подолання життєвих складнощів має низку особливостей, які були виявлені за допомогою методики «Індикатор копінг-стратегій». В середньому жінки даної категорії відрізняються менш вираженою спроможністю розв'язання проблем у порівнянні зі «звичайними» жінками, які демонструють високі показники за даним копінг-індикатором. За критерієм «пошук соціальної підтримки» жінки у СЖО відрізняються вираженою екстернальною позицією: на шляху подолання життєвих негараздів вони активно розраховують на допомогу оточуючих, що певним чином свідчить про наявність споживацьких тенденцій в їх системі очікувань. Натомість жінки не у СЖО націлені, переважно, на розв'язання проблем з використанням власних ресурсів. Прагнення уникати проблем (третій копінг-індикатор) у жінок в стані СЖО, за результатами опитування, сформоване на середньому рівні, в той час як у жінок не у СЖО, як правило, є низьким.

Всі підопічні центру є сиротами або виховувалися в неблагополучних сім'ях, в яких були порушені дитячо-батьківські зв'язки та внутрішньо-сімейні стосунки. Частіше за все процес виховання у таких сім'ях відбувається за психологічно несприятливих умов та супроводжується непорозумінням з боку близьких. Серед причин життєвих ускладнень – не тільки фак-

тори загальносоціального характеру; вони, як правило, лише посилюють несприятливий вплив на життєву ситуацію низького соціального статусу й скрутного матеріального становища сім'ї; це також спосіб життя як самої жінки, так і її близького оточення. До культурних та соціальних проблем, з якими можуть зіштовхнутися жінки, ми віднесли: негативне та осудливе сприйняття оточуючими, власними батьками та рідними; відсутність підтримки з боку значущих людей; низький рівень освіти або взагалі неможливість її отримати; відсутність власного житла та роботи.

Жінки у СЖО при виникненні труднощів та конфліктів у сімейних стосунках звикли покладати відповідальність за них на партнера. Це є не дуже гарним показником, адже при конструктивному вирішенні конфліктних ситуацій важливо оцінювати не лише поведінку партнера, а і свою власну; як відомо, в більшості конфліктів задіяні обидві сторони. Можливо саме це і пояснює той факт, що всі жінки у СЖО – підопічні Центру – не заміжні, та виховують дітей окремо від їх біологічних батьків, більшість з них навіть не підтримують відносин заочно (за телефоном, через соціальні мережі, тощо). Під час особистого спілкування з жінками, жодна не відзначила, що і її поведінка або вчинки могли якимось чином мати вплив на факт розриву відносин з батьком дитини.

Соціальна забарвленість проблеми складних життєвих обставин, в яких опиняються жінки з дітьми та майбутні матері, потребує для ефективного розв'язання не тільки залучення фахівців різних галузей, а й соціальних та суспільно-політичних рішень, оскільки одним з важливих ресурсів розвитку будь-якої держави є стан здоров'я її громадян, рівень їх соціального благополуччя. На наш погляд, необхідним є більш широке впровадження системи психолого-медико-соціальних заходів з метою прогнозування і профілактики можливих порушень у материнській сфері, допомоги в адаптації до нової соціальної ролі, формування відповідальності за власні дії та життя власної дитини.

Особливої уваги потребують жінки, що виявили намір відмовитися від своєї дитини. В зв'язку з зазначеним важливою постає діяльність спеціалізованих утворень, фахівці яких здійснюють підтримку майбутніх матерів, які опинилися в СЖО. Для порятунку життя і здоров'я жінок і дітей можуть ви-

користуватися притулки-стаціонари, кризові центри, захистки з комплексом соціальних послуг. Надання допомоги в надзвичайних умовах не вирішує соціальних проблем як таких, але здатне іноді врятувати життя жінок чи їхніх дітей. Підтримка соціального функціонування має більш довгостроковий характер і потреба в ній визначається складнішою сукупністю причин. Відповідно і технології, що застосовуються при цьому, різноманітніші: всі адекватні види соціально-психологічної, соціально-економічної, медичної реабілітації і підтримки жінок у складній життєвій ситуації. Найважливішим засобом соціальної і трудової реабілітації слід вважати перепідготовку чи перенавчання жінок більш потрібним професіям[4, с. 310].

Таким чином, діяльність зі сприяння подоланню жінками-матерями складних життєвих обставин виступає в сучасних умовах невід'ємною складовою системи соціальної підтримки населення. Вона спрямована на:

- вирішення тактичних завдань підтримки чи відновлення нормальної життєдіяльності представників цієї соціальної групи, забезпечення їх включення у соціальне життя громади;

- довгострокові цілі стабілізації і покращення рівня і якості життя населення завдяки превенції негативних соціальних явищ, серед яких девіантне материнство, дитяча бездоглядність і безпритульність, соціальне сирітство та інші.

Література:

1. Никольская И. Психологическая защита у детей [Текст] / И.Никольская, Н.Грановская. – М.: Речь, 2010. – 352 с.

2. Карвасарский, Б. Д. Копинг-механизмы (механизмы совладания) [Текст] / Б.Д. Карвасарский // Психотерапевтическая энциклопедия. – СПб: Питер, 2000.

3. Шкраб'юк, В.С. Відмова від материнства як психологічна проблема / В.С. Шкраб'юк // Теоретичні і прикладні проблеми психології. – 2013. – №3(32). – С.317 – 321.

4. Шахрай, В.М. Технології соціальної роботи [Текст]: Навч. посіб. / В.М.Шахрай. – К.: Центр навч. л-ри, 2006. – 464 с.

Борисова Юлія Володимирівна

кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Прокопенко Оксана Сергіївна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

СІМЕЙНІ ВІДНОСИНИ ЯК ОБ'ЄКТ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РОБОТИ З СІМ'ЄЮ

Дослідження сім'ї та сімейних відносин на сьогодні виступає стратегічно важливим напрямком наукового і політичного дискурсу, що зумовлено усвідомленням його учасниками вагомої ролі інституту сім'ї в визначенні перспектив подальших соціальних перетворень як в нашій країні, так й в більш глобальних масштабах.

В останні десятиліття інститут сім'ї в більшості країн світу зазнав серйозних змін. Внаслідок зменшення тиску норм суспільної моралі на шлюбно-сімейні орієнтації поширюються дошлюбні практики сексуальної поведінки молоді, явище позашлюбних народжень, малодітність і свідомо бездітність, розлучуваність і, отже, зростає кількість неповних сімей і сімей з нерідними батьками, відчуженість дітей від сім'ї, падіння авторитету батьків в порівнянні з авторитетом однолітків, «успішно влаштованих в житті», підвищення рівня підліткової девіантності. Означені тенденції розгортаються в контексті загального зниження рівня добробуту населення, погіршення фізичного і психічного стану здоров'я дітей і батьків, збільшення числа самотніх літніх чоловіків і жінок. Тенденції погіршення шлюбного стану населення несприятливо позначаються на засадах шлюбно-сімейного життя і на сімейній структурі населення як демографічно-економічній основі сталого розвитку суспільства.

Соціально-психологічна робота з сім'єю – це особливим чином організована діяльність, спрямована на малі групи людей, які потребують соціально-психологічної захисту і підтримки ззовні. Це один з різновидів соціального захисту населення, основним змістом якого є сприяння, допомога у відно-

влення і збереженні нормального функціонування сім'ї. Соціально-психологічна робота з сім'єю спирається на її дослідження як малої соціальної групи. На макрорівні при розгляді сім'ї як соціального інституту вивчаються:

- норми суспільної свідомості в сфері шлюбно-сімейних стосунків, узагальнені характеристики сімейної поведінки окремих груп населення за різноманітних економічних та культурних умов, вплив суспільних потреб на характер відносин та спосіб життя сім'ї, причини та наслідки дисфункцій інституту сім'ї за тих чи інших умов;

- соціальний механізм зміни сімейних норм і цінностей;

- ефективність реалізації інститутом сім'ї своїх основних функцій у різних політичних, соціально-економічних і культурних умовах;

- співвідношення зразкових сімейних норм і цінностей та реальної поведінки сім'ї і тощо.

На мезорівні вивчаються умови формування, структура та етапи розвитку сучасної сім'ї, особливості розподілу обов'язків у сім'ї, причини та мотиви розлучень тощо. При вивченні структури сім'ї використовуються не лише кількісні показники, такі як склад сім'ї, кількість поколінь, а й якісні характеристики: міра згуртованості, характер сімейної взаємодії, розподіл соціальних ролей та верховенства в сім'ї; структура сімейного спілкування та ін. На цьому рівні соціальної роботи досліджуються різні функції сім'ї, спроможність подружжя реалізовувати їх у процесі спільного життя: виховна, господарчо-побутова, духовного спілкування, репродуктивна, матеріального забезпечення, ігрова, організаційна та ін. Важливим для розуміння соціально-психологічних проблем подружжя є вивчення впливу соціального оточення на функціонування сім'ї.

Соціономія досліджує такі соціальні проблеми сучасної сім'ї:

- зниження рівня шлюбності;

- зростання розлучень і кількості подружніх пар, які мешкають окремо; поширення явища позашлюбного життя;

- підвищення рівня позашлюбної народжуваності;
- зростання кількості неповних і малодітних сімей;
- перевантаження працюючих жінок домашніми обов'язками;
- зростання кількості малозабезпечених сімей; сімейні норми;
- структура родинних зв'язків;
- соціально-психологічні наслідки розлучень як для подружжя, так і для найближчого оточення;
- взаємовідносини родичів у сім'ї тощо.

На мікрорівні соціальної роботи досліджуються соціальні і соціально-психологічні проблеми подружжя на основні діагностики параметрів сімейної системи, характеру внутрішньо сімейних відносин.

Соціально-психологічна підтримка необхідна сім'ям зі зниженим рівнем просоціальної активності, песимістичними життєвими настановами, поганим самопочуттям. Різні види соціальної підтримки дозволяють зупинити особистісну й сімейну дезінтеграцію, допомогти людям повірити в себе, зорієнтувати їх на самозайнятість та саморозвиток.

Виходячи з цього, соціальний працівник покликаний виконувати наступні функції:

- діагностичну (вивчення особливостей сім'ї, виявлення її потенціалів);
- охоронно-захисну (правова підтримка сім'ї, забезпечення її соціальних гарантій, створення умов для реалізації її прав і свобод);
- організаційно-комунікативну (організація спілкування, ініціація спільної діяльності, сумісного дозвілля, творчості);
- соціально-психолого-педагогічну (психолого-педагогічна освіта членів сім'ї, надання невідкладної психологічної допомоги, профілактична підтримка і патронаж);
- прогностичну (моделювання ситуацій і розробка певних програм адресної допомоги);

– координаційну (сприяння об'єднанню зусиль департаментів сім'ї і дитинства, соціального захисту населення, служб у справах дітей органів внутрішніх справ, фахівців освітніх установ, реабілітаційних центрів і служб).

Негативні явища повсякденного життя, такі як інфляція, соціальна і політична нестабільність, відсутність правових гарантій, невизначеність майбутнього, сама ситуація драматичних соціальних змін спричиняють поширення явища соціальної дезадаптації людей у багатьох її проявах. Цей процес, обтяжений станом хронічного емоційного стресу, охопив усі верстви населення і вплинув на функціонування соціальних структур всіх рівнів. В актуальних умовах особливого значення набуває професійна діяльність з сприяння побудові конструктивних міжособистісних стосунків, формування яких в більшій мірі, ніж інші соціальні структури, здатна забезпечити гармонійна сім'я.

Таким чином, у контексті соціальних змін саме сім'я покликана стати ефективним інструментом формування нових цінностей і норм поведінки. Слід враховувати національні і регіональні особливості моделей родини, форми сімейної поведінки, спрямованої на задоволення духовних, культурних потреб населення країни, збереження і розвиток традицій, специфічних рис життя. Таким чином, одним з пріоритетних напрямів державної політики в Україні повинна стати ефективна сімейна політика. За змістом сімейна політика повинна бути комплексною і відбивати відносини держави і родини в основних сферах життєдіяльності суспільства. Водночас вона повинна зосереджуватись на специфічних проблемах сім'ї, пов'язаних з реалізацією її основних соціальних функцій (репродуктивної, економічної, виховної). У зв'язку з цим має значення чітка диференціація сімейної і соціальної політики щодо загальносоціальних і специфічних проблем родини, підвищення правової обізнаності сім'ї, дітей та молоді стосовно їх власних прав.

Борисова Юлія Володимирівна

кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Сіткіна Валерія Сергіївна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНІ МОДЕЛІ РОБОТИ ФАХІВЦЯ З

ПРИЙОМНОЮ СІМ'ЄЮ

Приймальна сім'я в умовах суспільства, орієнтованого на розвиток новітніх форм виховання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, належить до відносно самостійної категорії клієнтів фахівців ЦСССДМ. Система послуг, які надає соціальний працівник прийомній сім'ї, є достатньо розгалуженою. Залежно від специфіки і рівня складності розв'язуваних завдань прийнято виділяти дві основні моделі соціально-педагогічної роботи з прийомною сім'єю – проблемно-орієнтовану та кризове втручання.

Проблемно-орієнтована модель доцільна, коли відсутні ознаки хронічної кризи сім'ї, проблема локалізується, переважно, в одній з сфер життєдіяльності родини, що робить можливою короткотермінову роботу, тривалість якої не перебільшує декількох місяців. Ця модель позбавлена мультивекторної спрямованості й тому, як правило, передбачає чіткий запит клієнтської сім'ї на конкретний вид послуги, тобто визнання факту існування проблеми і достатній рівень готовності докладати зусиль для її розв'язання.

Кризове втручання використовується у випадках мультипроблемного, кризового характеру ускладнень у життєдіяльності сім'ї, неадаптивного її реагування як системи на події особистісного, мікросоціального або більшого масштабу (смерть когось з членів родини, втрата роботи, житла, майна, проблеми із здоров'ям, вимушена міграція, соціально-економічна криза та ін.). Найбільш складні випадки становить успадковане неблагополуччя, цикл відтворення з покоління в покоління низького соціального статусу та несприятливих для нормальної життєдіяльності сім'ї умов існування. Завдання соціального працівника полягає в тому, щоб пом'якшити вплив стресової події чи ознаки кризи, наснажуючи родину на здійснення перетворень із використанням як внутрішніх ресурсів сім'ї, так і зовнішніх форм допомоги. Особливого значення набуває спеціально розроблений план втручання; важливо, щоб за-

ходи і терміни їх реалізації визначалися спільно з членами родини, мали реалістичний характер та, за необхідності передбачали залучення інших фахівців (психологи, педагоги, юристи та ін.).

Непрості умови сьогодення є викликом для багатьох сімей, тим складнішими є завдання, які постають перед фахівцями соціальних служб, що надають соціальні послуги сім'ям, серед яких прийомні сім'ї та дитячі будинки сімейного типу. Спектр необхідних соціальному працівникові компетенцій є надзвичайно широким. З метою визначення найбільш суттєвих прогалин у системі надання соціальних послуг прийомним сім'ям нами було опитано фахівців одного з районних ЦСССДМ м.Дніпропетровськ. Опитувані оцінили якість послуг, які надають працівники ЦСССДМ прийомним сім'ям, як таку, що відповідає, переважно, середньому рівню. Декілька напрямків діяльності одержали, переважно, високі оцінки (сприяння адаптації дитини до нової сім'ї та сім'ї до дитини, створення належного психологічного клімату та ін.). Взагалі ж, серед усіх видів послуг ЦСССДМ краще всього виконуються інформаційні, найгірше – медико-соціального характеру. Дослідження виявило, що спеціалісти, які здійснюють соціальний супровід прийомних сімей, в яких виховуються діти, уражені ВІЛ-інфекцією, не проходять спеціальну підготовку. Стосовно взаємодії професійних соціальних працівників з іншими установами та організаціями можна виділити декілька моментів і особливо підкреслити невисоку, за думкою фахівців, результативність співпраці з кримінальною виконавчою інспекцією; крім того, майже всі опитувані погоджуються з думкою, що робота з об'єднаннями громадян, які мають досвід роботи в сфері захисту прав дитини, не приносить очікуваного результату.

Ефективність соціально-педагогічної роботи з прийомною сім'єю визначається низкою параметрів й одним з них є дієва, зацікавлена взаємодія різних суб'єктів (органів, установ, організацій, їх окремих представників) між собою. Механізм забезпечення такої взаємодії, не зважаючи на наявний в вітчизняних фахівців досвід діяльності з створення та роботи з прийомними сім'ями, потребує вдосконалення.

Глазунов Станіслав Васильович

*кандидат історичних наук, доцент кафедри соціальної роботи
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара*

Голованова Юлія Геннадіївна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

САМОМЕНЕДЖМЕНТ ЯК СУЧАСНИЙ МЕТОД ПРОФІЛАКТИКИ ПРОФЕСІЙНОГО ВИГОРАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ

Для соціального працівника, який тільки починає свою професійну кар'єру, великим ризиком є явище професійного вигорання. Актуальною для молодого спеціаліста також може бути проблема самоактуалізації, яка пов'язана з творчим розвитком, умінням себе зарекомендувати, домогтися бажаної мети, увійти в професійне середовище та виявитися корисним і значимим членом колективу.

На сьогоднішній день існує велика кількість методів профілактики та запобігання вищезазначених проблем. Одним із них можна виділити самоменеджмент, оскільки хто як не сама людина краще орієнтується в колі як особистісних, так і професійних проблем. Дослідженням самоменеджменту присвячено чимало робіт вітчизняних та зарубіжних науковців, таких як К. Варламов, М. Лукашевич, Д. Френсіс, Л. Зайверт та ін. Водночас в них недостатньо уваги приділено специфіці здійснення самоменеджменту як засобу профілактики професійного вигорання соціальних працівників.

Самоменеджмент як науково-прикладна дисципліна почала розвиватись як відповідь на виклики, породжені прискореним розвитком техніки і технологій обробки інформації, що спричинило значну завантаженість управлінського персоналу. Сучасний самоменеджмент – це щоденне послідовне і цілеспрямоване використання ефективних методів, прийомів, технологій самостійного управління людиною процесом власної життєдіяльності, спрямованої на досягнення успіху в професійному та особистому житті [1].

На нашу думку, профілактика професійного вигорання соціальних працівників через використання технологій самоменеджменту є не чим іншим,

як процесом розвитку особистості службовця, тобто таким процесом, який стимулює людину до «переходу» від одного стану з низьким рівнем задоволеності власним «Я» та положенням в оточуючому світі до іншого стану, коли людина повністю усвідомлює свої проблеми та адаптується до умов соціуму і робить кроки для покращення свого становища як в професійному, так й в соціальному середовищі.

Тому в якості цілей самоменеджменту соціального працівника можна визначити: самовдосконалення як складову успіху в житті та професійній діяльності; економію часу; максимальне використання власних можливостей; раціональну організацію професійного та особистісного простору; подолання негативних обставин тощо.

Основними проблемами самоменеджменту соціального працівника при подоланні синдрому професійного вигорання можуть виступати: самопізнання і самоусвідомлення; етапи життєвого циклу (психологічні вікові особливості); вибір та обґрунтування мети діяльності; самостійне прийняття рішень, резерви продуктивності, та мотивація до роботи; можливості самонавантаження, управлінська культура; самовиховання, саморегуляція, самоорганізація.

У профілактиці професійного вигорання, використовуючи самоменеджмент, сучасний соціальний працівник, а тим більше керівник служби чи управління, повинен постійно оцінювати свою підготовку до вироблення і реалізації рішень, в тому числі й управлінських; вміти використовувати у своїй діяльності сучасні технології; розвивати системне мислення. Особливе значення має ґрунтовне знання законодавчої бази, якою керується в роботі та чи інша служба, управління або департамент, механізмів правового регулювання соціально-економічних процесів, розмежування компетенції та управлінських функцій державних і місцевих органів влади, високий рівень комунікативної культури та професійної компетенції.

Виділимо ключові напрямки профілактики професійного вигорання в системі самоменеджменту соціального працівника.

1. Розвиток здібностей до самопізнання та самооцінювання. Щоб пізнати себе, необхідно вміти осмислювати особистий життєвий досвід, визначати свої сильні і слабкі сторони, властивості, які сприяють успіху, і недоліки, усвідомлювати рівень власних професійних знань і вмінь.

2. Розвиток здібностей до самовизначення. Необхідно вміти точно визначати свої потреби щодо спілкування і досягнень, діагностувати проблеми, що існують, й прогнозувати ті проблеми, що можуть стати на заваді досягнення намічених цілей і обирати оптимальні способи нейтралізації їх впливу; навчитися раціональному плануванню, а саме визначати пріоритетні завдання як на найближчий час, так і на перспективу, наприклад, місяць, квартал, рік.

3. Розвиток здібностей до самоорганізації та самомотивування. Потрібно чітко планувати своє життя на день, тиждень, місяць. Оптимізувати активність за рахунок раціонального використання власних сил і часу. Організувати свою діяльність таким чином, щоб вона приводила не тільки до конкретних результатів, але і щоб сам процес приносив радість, а результати діяльності – моральне задоволення. Вміти швидко мобілізувати себе для досягнення цілі, а в разі потреби – розслабитися.

4. Розвиток здібностей до самоконтролю та самооцінювання. Важливи є навички контролю виконання запланованих задач, а в разі порушення плану чи виявлення помилок – вміння швидко вносити корективи у плани і в свою діяльність. Сприймати кожен новий вид діяльності як можливість potenziувати свою здатність до адаптації, використовуючи в якості критерію активності у новій діяльності наступне: мінімум затрачених зусиль, мінімум помилок при досягненні максимально ефективного результату в наявних умовах[2, с. 35 – 36].

Таким чином, у сучасній науці та практиці ми спостерігаємо тенденцію механістичного підходу до проблем профілактики професійного вигорання соціальних працівників, тобто державні службовці, посадові особи органів місцевого самоврядування, які працюють в системі соціального захисту, роз-

глядаються лише з точки зору їх професійної та функціональної компетентності, в той час як особистісна складова як невід’ємний елемент, який в значній мірі впливає на явище професійного вигорання та ефективність і результативність діяльності, недостатньо досліджена та потребує подальшого теоретичного обґрунтування, розробки практичних рекомендацій на основі сучасної концепції управлінського самоменеджменту.

Література:

1. Колпаков, В. М. Самоменеджмент: навч. посіб. для студ. ВНЗ [Текст] / В. М. Колпаков. – К.: ДП Вид. дім “Персонал”, 2010. – 528 с.
2. Логвиненко, В.П. Профілактика професійного стресу та синдрому вигорання у державних службовців[Текст]: Навч.-метод. розробка / В.П. Логвиненко – К.: ПК ДСЗУ, 2013. – 53 с.

Глазунов Станіслав Васильович

*кандидат історичних наук, доцент кафедри соціальної роботи
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара*

Мізіна Катерина

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ВОЛОНТЕРСЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ В УКРАЇНІ ТА ЇЇ ВПЛИВ НА ВИРІШЕННЯ АКТУАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ

Головною метою соціальної роботи є сприяння нормалізації життєдіяльності людини, задоволенню та гармонізації її соціальних потреб, узгодженню потреб особи і суспільства. У зв'язку з тим, що чинна система соціального захисту достатньою мірою не може надавати послуги вразливим верствам населення, в останній час набув поширення волонтерський рух.

Починаючи з грудня 2013 року, волонтерство стало одним із найвизначніших суспільних явищ в Україні. В умовах масових акцій протесту, а потім агресії Російської Федерації, ослаблені, неефективні та корумповані українські державні інституції виявилися неспроможними відповісти на численні виклики, що перед ними постали.

Волонтерська діяльність є однією з форм соціальної активності, де людина може реалізувати себе як особистість. Вона здійснюється у різних сферах суспільного життя та може мати різні мотиви. У Законі України від 19 квітня 2011 р. «Про волонтерську діяльність» визначено, що «волонтерська діяльність – добровільна, соціально спрямована, неприбуткова діяльність, що здійснюється волонтерами шляхом надання волонтерської допомоги» [5]. Таким чином, волонтерство – це благодійна діяльність приватної особи, яка не вимагає фінансових пожертвувань від особи, а базується переважно на використанні часу та навичок цієї особи, які надаються особою на безоплатній основі.

Після Революції Гідності в Україні відбувся безпрецедентний розвиток волонтерського руху. За даними дослідження GfK Ukraine (українська дослідницька компанія, що входить до мережі GfK Group), проведеного в листопаді 2014 р. на замовлення Організації Об'єднаних Націй в Україні, майже

чверть українців (23 відсотки) мали досвід волонтерства; 9 відсотків українців почали займатись волонтерством протягом останнього року; основним напрямком діяльності волонтерів в 2014 р. і стала допомога українській армії та пораненим – цим займались 70 відсотків волонтерів. Тобто волонтерство вже стало частиною культури і світогляду української нації. Однак ця хвиля громадянської активності, яка народилася майже спонтанно, на сьогоднішній день усе ж потребує кращої організації та мотиваційного заохочення. Передусім ідеться про підвищення волонтерської мобільності громадян та розгортання досвіду різнопланової волонтерської діяльності [3].

З початком окупації Криму Росією в березні 2014 р. та антитерористичної операції на сході України в квітні 2014 р. волонтерський рух найактивніше проявлявся в двох напрямках, а саме:

- допомога бійцям українських силових структур та добровольчих батальйонів в отриманні сучасного обмундирування, амуніції, технічних засобів, транспорту тощо для успішного проведення антитерористичної операції на сході України;

- допомога внутрішньо переміщеним особам, які вимушено залишили свої домівки в Криму та на Донбасі, у пошуку житла, допомогу речами першої необхідності, їжею та одягом.

Волонтерський рух із забезпечення ресурсами українських військових (Збройних сил, Національної гвардії тощо) під час російсько-української війни 2014 р. виник стихійно з початком військового конфлікту в різних регіонах України. Рух також має потужне крило на всій території України, яке допомагає вимушеним переселенцям із Криму та Донбасу.

Немає точної дати утворення волонтерського руху з допомоги армії. Початком можна вважати волонтерський рух під час Революції гідності, після початку російської інтервенції до Криму 20 лютого 2014 р. Приблизним періодом створення розгалуженої системи допомоги армії можна вважати період травня-червня 2014 р.

Рух виникав стихійно з окремих волонтерів, що об'єднувалися в групи. Із часом з'явилися лідери, що привели роз'єднані самоорганізовані групи до централізованого керування, а відтак – посиленням впливу на державний апарат та ефективність допомоги. У системі Міністерства оборони була створена Рада волонтерів. Представники волонтерських організацій були залучені до речового, харчового та медичного забезпечення [2].

Необхідність у волонтерському русі з допомоги армії була зумовлена наступними факторами:

- відсутність в армії достатніх ресурсів (одягу, засобів особистого захисту, медикаментів, їжі);
- відсутність організації своєчасного забезпечення цими ресурсами, налаштування логістики;
- відсутність потрібного забезпечення технікою;
- слабка виробнича база;
- відсутність достатньої підтримки біженців зі сторони держави.

На цей момент, волонтери забезпечують українську армію наступними ресурсами та послугами: медикаменти, лікування, техніка, ремонт техніки (автомобілі, бойові машини, літаки), ремонт будівель, модернізація зброї (приціли, тепловізори, прилади нічного бачення, тощо), постачання з-за кордону, засоби особистої безпеки, одяг (форма), зимове обладнання, їжа, засоби зв'язку, грошове забезпечення, юридична підтримка, обмін полонених.

Щодо правового аспекту та законодавчого підкріплення волонтерської діяльності в Україні, то закон України від 9 квітня 2011 р. «Про волонтерську діяльність» був не достатньою мірою розроблений та адаптований до сучасних подій, і тому волонтери зіткнулися з купою проблем щодо організації волонтерської діяльності з боку законодавства. Благодійні та волонтерські організації намагалися добитися внесення змін до закону «Про волонтерську діяльність», покликані зменшити її зарегульованість, починаючи з листопада 2013 р. Тільки в березні 2015 р. зміни було внесено законопроектом від 11.12.2014 р. № 1408 [4]. Згідно з ним, скасовується обов'язкова реєстрація

волонтерських організацій у Міністерстві соціальної політики, визнаються неформальні групи, дозволяється індивідуальна волонтерська діяльність, скасовується обов'язкове страхування тощо [6].

Як зазначає народний депутат України І.Крулько, інвестиції у волонтерську діяльність є інвестиціями в соціальну згуртованість суспільства [4]. Держава зобов'язана стимулювати людей долучатися до громадської активності. Наприклад, у Німеччині діє державна програма підтримки волонтерів, активісти отримують певні пільги, і сплачують нижчі податки. У США переважно саме волонтери будують соціальне житло, доступне для соціально уразливої молоді. В ЄС і США волонтери мають переваги при працевлаштуванні, головним чином, завдяки своєму досвідові безкорисливої праці. У Польщі, згідно із законом про податок на доходи фізичних осіб, обсяг усіх виплат, отриманих волонтерами в зв'язку з їхньою волонтерською працею, звільняється від податку з доходів. Потрібно також здійснювати навчання волонтерів, зокрема, такій професії, як менеджер волонтерських програм.

Трагічні події 2013–2016 рр., і, значною мірою, неможливість державою з об'єктивних причин відразу мобілізувати достатньо ресурсів, змусили ініціативних громадян взяти на себе вирішення лівової частки багатьох життєво важливих проблем нашого суспільства. Порівнюючи активність участі населення України у волонтерській діяльності від 2013 року до сьогоднішнього дня то, ми можемо простежити зниження числа бажаючих буди залученими до волонтерства. На нашу думку, у першу чергу, це пов'язано з моральним виснаженням волонтерів, відсутністю мотивації з боку держави та наростаючою складною економічною ситуацією в країні. Нині потрібно здійснювати різноманітні заходи, щоб посилювати мотивацію учасників волонтерського руху, усіляко розвивати цей соціальний феномен, посилювати його роль у функціонуванні суспільства.

Література:

1. Волонтери в соціальній роботі [Текст] / Упоряд: О.Главник, Н.Романова, Т. Дружченко. – К.: Главник, 2006. – 128 с.

2. Волонтери підняли ефективність Міністерства оборони та допомогли посилити військо [Текст] // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.president.gov.ua>.

3. Волонтерський рух в Україні [Текст] / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://g.ua/kKLw>.

4. Крулько Іван. Волонтерство в Україні: як підтримати і посилити мотивацію? [Текст] / І.Крулько. – Дзеркало тижня. – 2015. – 15 січня // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://gazeta.dt.ua/internal/volonterstvo-v-ukrayini-yak-pidtrimati-i-posiliti-motivaciyu-_.html

5. Про волонтерську діяльність [Текст]: Закон України // Відомості Верховної Ради України (ВВР). – 2011. – № 42.

6. Про внесення змін до деяких законів України (щодо волонтерської діяльності) [Текст]: проект Закону України від 11 грудня 2014 р. № 1408 / [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://w1.c1.rada.gov.ua>

Кримчак Людмила Юріївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Романенко Валерія Романівна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛІЗАЦІЇ ПІДЛІТКІВ З ФУНКЦІОНАЛЬНИМИ ОБМЕЖЕННЯМИ

Проблема соціалізації підлітків з обмеженими можливостями належить до числа найбільш актуальних, тому що зростання чисельності осіб з функціональними проблемами виступає в якості стійкої тенденції нашого сьогодення. Серед досліджень спостерігається різноманітність аспектів відносно вирішення означеної проблеми, які носять фундаментальний характер. Але, соціалізація підлітків, що перенесли дитячий церебральний параліч (далі за текстом ДЦП) все ж залишається у полі уваги науковців.

ДЦП являє собою порушення роботи центральної нервової системи, у результаті якого вражається один або кілька відділів головного мозку. Наслідком цього стає порушення м'язової активності, координації рухів, виникнення проблем із зором, слухом, мовою і т.ін.

Специфіка соціалізації підлітків, які виховуються в інтернатних закладах займає не останнє місце в роботах таких дослідників, як Т. Парсонс, П. Сорокін, Ж. Тард, та ін. Основні проблеми процесу соціалізації дітей ДЦП відображені в роботах А. Наумова, А. Турубарова та ін.[3].

Метою нашої статті є аналіз результатів практичного дослідження, що стосуються питань соціалізації підлітків ДЦП, які мешкають у соціально-педагогічному закладі інтернатного типу.

Існує широке коло підходів до визначення поняття соціалізації як сукупності процесів і характеристик індивіда, які дозволяють йому гармонійно інтегруватися в суспільство і виконувати належні соціальні ролі. Компонентами соціалізації є зв'язок індивіда з оточуючими та співвідношення між особистісною свободою та самосвідомістю у якості частини соціуму. Соціаліза-

ція є необхідною умовою самоусвідомлення, самореалізації та творчого зростання кожної особистості.

Слід зазначити, що у дітей, які виховуються в інтернатних закладах, немає можливості для повноцінного розвитку, успішного оволодіння соціальними ролями та моделями соціальної поведінки. Вони мають проблеми інтелектуального, емоційного, фізичного та мовленєвого плану. Відчувають складнощі в процесі інтеграції в суспільство і адаптації до нових умов життєдіяльності. Найчастіше це є наслідком недостатнього досвіду спілкування з дорослими, обмеженням соціальних контактів, деприваційними умовами виховання. Тому перед психологом та соціальним педагогом інтернатного закладу існує ряд завдань й вимог щодо покращення соціально-педагогічних умов, виховної роботи, яка була б спрямована більше на соціальний розвиток дитини, її самореалізацію, адаптацію до умов життя.

Проведене нами практичне дослідження відбулося на базі Дніпропетровського дитячого будинку-інтернату ДОР. У ньому були задіяні діти підліткового віку (загальною кількістю 20 осіб – 10 юнаків і 10 дівчат). На основі визначених критеріїв була проведена діагностика рівня соціалізованості респондентів, задля розробки подальших шляхів оптимізації процесу їх соціалізації у закладах інтернатного типу.

На попередньому етапі проведено спостереження та бесіду з означеною вище молоддю, задля визначення їх соціально-психологічних особливостей. Це дало можливість виявити, що підлітки часто конфліктують не тільки з дорослими, але й один з одним. Ображають тих, кого вважають більш слабкими. Відрізняються вразливістю та агресивною поведінкою, інколи проявляють замкнутість. Цікавим є той факт, що більшість з респондентів визначають авторитет вихователів, проте їм часто важко порозумітися з ними. У спілкуванні з оточуючими проявляють вимогливість та потребу до любові й уваги. Разом з тим, у процесі попередньої до дослідження роботи було з'ясовано, що у вихованців закладів інтернатного типу недостатній запас знань, досить обмежене коло пізнавальних інтересів. Лише поодинокі ді-

ти читають щось поза програмою, більшість, навіть старші підлітки, зазнають труднощів при спробі переказати зміст прочитаного. Серед цінностей життя підлітки, у більшості випадків, виділяють матеріальний достаток, життєві втіхи та створення сім'ї. Разом з тим, цій категорії молоді притаманне прагнення до самостійного життя, хоча, на наш погляд, вони у повній мірі не здатні себе самореалізувати у самостійному житті, адже звикли жити за режимом, де усе вирішується за них.

Таким чином, у результаті спостереження та бесіди встановлено, що поведінка дітей ДЦП підліткового віку в умовах інтернатного закладу характеризується проявом дратівливості, вибухами гніву, агресивності, перебільшеним реагуванням на події і взаємини, вразливістю, провокуванням конфліктів з однолітками, невмінням спілкуватися, звуженим баченням життєвих перспектив.

Наступним етапом ми провели дослідження, яке спрямували на вивчення здатності респондентів до співпраці, яка значним чином впливає на їх соціалізацію. Для цього було застосовано Методику «Ваш тип акцентуації» К. Леонгарда-Н. Шмішека [1, с. 141].

Отримані результати дали змогу дійти висновку, що у всіх опитуваних спостерігається циклоїдний і екзальтований тип акцентуації характеру. На нашу думку, це свідчить про те, що їм властиві досить часті періодичні зміни настрою, емоційна нестійкість, викривлена модель спілкування з оточуючими, манерність. Вони часто піддаються паніці та миттєвим настроям, надмірно вразливі.

Надалі було проведено вивчення рівня наявності у респондентів вмінь вирішувати проблеми в різних життєвих ситуаціях, що стало можливим за допомогою застосування Методики «Як би я поведився у конфлікті» (за К. Томасом, Д. Джонсоном)[1, с. 156]. Так було виявлено, що найбільша кількість вихованців під час конфлікту обирають стратегії поступливості, пристосування, конформності. Особистість, що має в своєму конфліктному репертуарі тільки ці стратегії, стає пасивною, не отримує повної самореалізації, а

крім того, не досягаючи бажаного результату і систематично не задовольняючи свої інтереси, втрачає в самооцінці.

Подальше дослідження респондентів з ДЦП, що виховуються в інтернатному закладі, передбачало використання діагностичної методики «Вивчення соціалізованості особистості» (за М. Рожковим) [1, с.147], що дозволило визначити рівень їх соціальної адаптованості, активності, автономності і моральної вихованості. Отримані результати свідчать, що більшість підлітків (65-75%) мають середній рівень соціальної адаптованості, активності та автономності і високий рівень(85%) моральної вихованості.

Зважаючи на те, що не маловажну роль у процесі соціалізації відіграє вміння підлітка проявляти мобільність у різних соціальних умовах, далі було вирішено дослідити його рівень за допомогою Методики «Ваша самооцінка» [1, с. 98]. Отримані результати дали змогу дійти висновку, що у більшості респондентів (75%) спостерігається низький рівень самооцінки, що значною мірою негативно впливає на взаємини з оточуючими і на рівень соціалізованості в цілому. Це пояснює те, що вони болісно переносять критичні зауваження на свою адресу, намагаються спиратися лише на думку інших і часто страждають від «комплексу неповноцінності».

Отже, підведемо підсумок проведеного дослідження. У підлітків ДЦП-вихованців закладу інтернатного типу відсутні навички самореалізації, недостатній рівень всебічного розвитку, спостерігається низький рівень самооцінки і середній рівень навичок взаєморозуміння. Більшості підлітків властиві досить часті періодичні зміни настрою, в результаті цього так само часто змінюється і манера спілкування з навколишніми. Найбільша кількість вихованців під час конфлікту обирають стратегію поступливості, пристосування, конформності, що не завжди буває їм на користь, так як вони частіше за все жертвують своїми інтересами, знецінюють предмет конфлікту і занижують таким чином власну самооцінку.

Резюмуючи, зазначимо, що соціалізація підлітків ДЦП – вихованців закладів інтернатного типу потребує комплексного підходу у вивченні шляхів

вирішення цієї проблеми, застосування інноваційних технологій та розробки тематичних програм.

Зрозуміло, що отримані нами результати дослідження не претендують на цілісне вивчення проблеми соціалізації підлітків з ДЦП, які мешкають в закладах інтернатного типу, проте можуть дати певний поштовх для тих, кому ця тема цікава і хто прагне займатися нею професійно.

Література:

1. Гуцало, Е.У. Від теорії – до практики. Завдання з психології до навчально-виховної безвідривної педагогічної практики студентів педагогічного університету. Ч. I. [Текст] : Навчально-методичний посібник / Е.У. Гуцало. – Кіровоград: Центр оперативної поліграфії «Авангард», 2012 р. – 167 с.

2. Наумов, А.А. К вопросу о социализации детей с тяжелыми формами ДЦП [Текст] / А.А. Наумов // Альманах современной науки и образования. Раздел: Социологические науки. – Тамбов: Грамота, 2007. – № 1. – С. 167-168.

3. Романенко, В.Р. Специфіка соціалізації підлітків-вихованців інтернатних закладів [Текст]/ В.Р. Романенко// Придніпровські соціально-гуманітарні читання. Матер. IV всеукр. наук. конфер. (м. Дніпропетровськ, 21 листопада 2015 р.). – Д.: ТОВ «Інновація», 2015. – С. 133-136.

Кримчак Людмила Юріївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Теслюк Дарина

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ГОТОВНІСТЬ МОЛОДІ ДО ШЛЮБНОГО ЖИТТЯ

Сім'я, як соціальний інститут, в житті кожної людини займає найголовнішу роль. Не зважаючи на зміну сучасної моделі сім'ї, все ж вона залишається тією колицкою, з якої починається успішна соціалізація людини. Тому дуже важливою на сьогодні є готовність молодих людей до шлюбного життя, свідоме та відповідальне ставлення до нього, розуміння важливості цього кроку та його значущості в житті кожної особистості.

У науковій літературі (В. Войтко, С. Глазунов, І. Трухінта ін.) ми знаходимо безліч досліджень, які присвячені проблемам невідповідності молодих людей до сімейного життя. Серед цих проблем: несформованість психологічної та сексуальної грамотності в юнаків та дівчат, культури почуттів, моральна невихованість тощо.

З точки зору дослідників, проблема готовності молодих людей до шлюбного життя настільки складна і неоднозначна, що її вирішення необхідно починати якомога раніше, вже з дошкільного віку, коли дитина поступає до дошкільного закладу і стає об'єктом соціально-педагогічної діяльності. Проте, ця підготовка має вестися у взаємодії дошкільної установи з сім'єю, в якій проживає дитина, та суспільством, яке її оточує.

Слід зазначити, що проблема готовності молоді до шлюбного життя не нова в науковому світі. Вона має глибоке історичне коріння, беручі свій початок ще від античних часів. Мислителі тієї епохи Сократ, Платон, Аристотель наголошували на тому, що готувати до шлюбу хлопчаків та дівчаток не-

обхідно окремо, розпочинаючи вже з раннього дитинства. Свої думки вони пов'язували зі здоров'ям майбутнього покоління [4].

Знаходимо думки щодо вирішення даної проблеми і в роботах філософів-педагогів Ж. Руссо, Я. Каменського, І. Песталоцці та ін.

Певний внесок у вирішення цієї проблеми вніс К. Ушинський, який свого часу розробив рекомендації відносно виховання дітей у сім'ї та їх підготовки до майбутнього шлюбного життя.

Не зважаючи на те, що існує безліч досліджень, в яких розглядаються різні аспекти, що пов'язані з готовністю молодих людей до шлюбного життя – мотивація, уявлення, знання, особистісні якості сім'янина і фактори, що впливають на його формування, потребує свого подальшого вивчення проблема соціально-психологічної готовності юнаків та дівчат до майбутнього шлюбного життя як цілісного інтегративного утворення.

Метою нашої статті є теоретичний аналіз соціально-психологічної готовності молоді до шлюбного життя.

Створення стабільної молоді сім'ї, з точки зору науковців, передбачає наявність у подружжя певних знань, здатності до створення сімейних стосунків, розуміння різниці між моделями поведінки чоловіка та жінки, вмінням вирішувати конфліктні ситуації тощо. Нестача зазначених знань призводить до сімейних неузгодженостей, які, у свою чергу, є показником неготовності до шлюбного життя.

На думку І. Березко, основу шлюбних стосунків має складати певний рівень зрілості молоді людини, а саме:

– фізична, що пов'язана з можливістю виконувати репродуктивну функцію;

– психічна, яка спрямована на інтелектуально-емоційний розвиток особистості, її здатність нести відповідальність за інших членів сім'ї та виконувати батьківські обов'язки;

– соціальна, проявом якої є самостійність молоді людини, що дозволяє забезпечити необхідні умови існування і перспективи розвитку [1].

Щодо соціального аспекту підготовки молоді до шлюбного життя, то Т. Говорун звертає увагу на формування у юнаків та дівчат спеціальних знань, задля їх інформованості в питаннях соціальної та демографічної політики держави. Разом з тим, на думку дослідниці, молодих людей неможливо вважати підготовленими до шлюбного життя, якщо у них не сформована успішна модель сім'ї, розуміння того, що таке шлюб і для чого вони вступають до шлюбу, які права та обов'язки мають виконувати.

Резюмуючи, висловимо власну думку щодо вище визначеного. Виступаючи однією з найважливіших умов стабільності сім'ї, психологічна готовність молоді до шлюбного життя може бути забезпечена при умові створення науково обґрунтованої системи навчально-виховної роботи. Саме це сприятиме формуванню знань з культури, етики сімейних стосунків, безконфліктних форм поведінки, моделей поведінки майбутнього сім'янина.

Слід зазначити, що розвиток і формування психологічної готовності молодих людей до шлюбу залежить від різноманітних соціально-психологічних факторів, серед яких: сім'я, дошкільні та освітні заклади, позанавчальні установи, оточуюче середовище (сусіди, однолітки та ін.), засоби масової інформації (соціальна мережа Internet) тощо.

Важливим для нас є розуміння комплексності та цілісності сімейного виховання, як оптимально незамінної форми відтворення суспільства, що впливає на молоду людину завдяки рівню освіти батьків, їх культурі та особливостями взаємодії, кількістю дітей в сім'ї та безпосередньо її складом, психологічним кліматом тощо. Адже саме в сім'ї дитина оволодіває соціальною роллю чоловіка / жінки і в подальшому буде власні шлюбні стосунки на їх основі. У зв'язку з цим, логічно припуститися думкою, що діти, які зростають у неповних сім'ях, у майбутньому будуть стикатися зі складностями у процесі формування власної благополучної сім'ї.

Продовжуючи вивчення наукових джерел (Е. Берн, Г. Селлівен, Е. Фромм, А. Фрейд, Т. Харріс та ін.), що стосуються соціально-психологічної готовності молоді до шлюбного життя, слід наголосити на значущості дитячих років.

Е. Берн акцентує увагу на тому, що в ранньому дитинстві формується певний сценарій подальшої поведінки дитини, дослідник називає цей період «періодом сценарного програмування» [1; 3]. Зважаючи на твердження Е. Берна можна гіпотетично припуститися думки, що спрогнозувати розвиток шлюбу та продіагностувати сімейні проблеми майбутнього подружжя допоможе аналіз типу їх сценарної поведінки.

Т. Харріс та Б. Херсонський підтримують точку зору Е. Берна наголошуючи на тому, що у конфлікті подружжя видимо або невидимо беруть участь їхні батьки. На думку науковців, істотну роль відіграють і особистісні якості подружжя [2].

Резюмуючи, маємо бажання зазначити, що соціально-психологічна готовність молоді до вступу в шлюбне життя залежить від сім'ї, її мікроклімату, ціннісних установок та соціальної спрямованості. Адже саме в сім'ї формуються психологічні якості майбутнього сім'янина та відбувається оволодіння необхідними соціальними ролями.

Література:

1. Березко, І.В. Сімейна психологічна консультація: можливості та проблеми [Текст] / І.В. Березко // Збірник наукових праць Інституту психології ім. Г. С. Костюка АПН України / за ред. С. Д. Максименка. – К., 2001. – Т. III, Ч. 4 – С. 16 – 20.

2. Буленко, Т.В. Особливості формування психологічної готовності до сімейного життя у студентської молоді [Текст] // Автореф. дис... на здоб. наук. ступеню канд. псих. наук. 19.00.07. – К. : Ін-т психології АПН України, 1995.– 25 с.

3. Давиденко, Г. Шлюб і сім'я [Текст] / Г. Давиденко. – К. : Вид-во політ. літ-ри України, 1992. – 112 с.

4. Перепелиця, П.С. Про життєві цінності особистості [Текст] / П.С. Перепелиця // Практична психологія та соціальна робота. – 2000. – № 4. – С. 47 – 51.

Кримчак Людмила Юріївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Тищенко Альона

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ВПЛИВ ЗАСОБІВ МАСОВОЇ ІНФОРМАЦІЇ НА ФОРМУВАННЯ ЗДОРОВОГО СПОСОБУ ЖИТТЯ МОЛОДОГО НАСЕЛЕННЯ УКРАЇНИ

Проблема здоров'я людини стала сьогодні однією з найбільш актуальних, оскільки саме воно виступає важливим показником збереження і розвитку людського потенціалу будь-якої країни. Актуальна вона ще й тому, що формування здорового способу життя молодого покоління України пов'язане з майбутнім держави, з її місцем у когорті країн, з перспективами розвитку та здатністю до прогресуючих змін. Тому логічним є те, що проблема формування здорового способу життя серед підростаючого покоління набуває для нашої країни стратегічного значення і звичайно, що у її вирішенні велику роль відіграють засоби масової інформації (далі ЗМІ), не тільки як механізм впливу на свідомість особистості, а і як спосіб формування моральних норм та цінностей молодих людей.

Молодь – це найактивніша частина суспільства, яка у розвитку задає йому загальний тонус. Проте, саме молодь більшою мірою підпадає під впливmas-media. Тому не дивно, що дослідники, які вивчали різноманітні аспекти впливу ЗМІ на свідомість населення, наголошують на їх неоднозначності, акцентуючи увагу на позитивних та негативних його аспектах.

Метою роботи є обґрунтуванняролі засобів масової інформації у формуванні здорового способу життя серед сучасної молоді.

Аналіз наукових праць свідчить про відсутність однозначного підходу до проблеми формування здорового способу життя. Серед дослідників, які приділяли певну увагу цій проблемі, слід назвати С. Лапаєнко, О. Турянську, К. Шамлян; вивчали питання здорового способу життя в різних аспектах О. Вакуленко, О. Дубогай, В. Зайцев, В. Касаткін, Л. Сущенко, Н. Хоменко та ін.

Здоров'я в сучасному суспільстві розглядається як показник цивілізованості та соціально-економічного й культурного стану нації. Згідно з резолюцією ООН за №38/54 від 1997 року, здоров'я населення вважається головним критерієм ефективності і доцільності всіх сфер господарської діяльності держави. Зрозуміло, що формування здорового способу життя людини пов'язане з тими соціальними умовами, в яких вона знаходиться. Людина – головна цінність суспільства, яка має свої характерологічні особливості, здібності, потреби. Це особистість, яка має власні погляди, думки, стратегії поведінки. Особистість, яка за своєю природою прагне до пізнання світу, розкриття його потаємних сторін. І в цьому прагненні ЗМІ займають одне з головних місць.

Засоби масової інформації (ЗМІ) – це інститути та форми публічного і відкритого поширення інформації для широкого кола користувачів, що здійснюється за допомогою технічних засобів. Це могутня сила впливу на свідомість людей, засіб оперативного повідомлення інформації в різні куточки світу, найбільш ефективний засіб впливу на емоції людини. Саме через ЗМІ серед різних категорій населення (читачів, слухачів, глядачів) пропагуються певні ціннісні установки, світоглядні стереотипи та моделі поведінки, унаслідок чого спільні смаки і форми «культурного споживання» поширюються як серед привілейованих, так і малозабезпечених категорій населення.

Аналіз діяльності засобів масової інформації дозволяє виокремити такі їх соціальні функції:

– інформаційна – спрямована на задоволення інформаційних потреб індивідів і соціальних груп щодо різноманітних подій в суспільстві та світі;

– виховна – пов'язана з формуванням, зміною установок та ціннісних орієнтацій індивідів, заохочуванням аудиторії до пропаганди певного способу життя;

– відтворювальна – сприяє відтворенню певного емоційно-психологічного тону, зняттю психологічної напруги тощо;

– комунікативна – полягає в організації інформаційної взаємодії між різними соціальними верствами населення, а також між громадськістю та джерелом її інформування.

Слід зазначити, що ЗМІ неоднозначно впливають на спосіб життя молоді людини: з одного боку, вони виступають як фактор, що стимулює формування здорового способу життя у молоді, з іншого – провокують розвиток шкідливих звичок, хімічної залежності, створюють психологічний дискомфорт.

Відповідно до вимог сучасності, одне з головних місць в ЗМІ займає реклама, яка виступає дієвим механізмом у ринковій економіці сьогодення. Саме реклама є тим тягарем, який доставляє на ринок збуту не тільки доброякісні продукти, а і такі, що наносять шкоду підростаючому організму - недоброякісні продукти харчування, цигарки, алкогольні та слабоалкогольні напої тощо.

У своїх дослідженнях науковці звертають увагу прогресивного людства на роль ЗМІ у формуванні морально-духовного стану підростаючого покоління. Адже засилля ЗМІ розбещеністю та вульгаризмами, жаргонними словами та відкрито порнографічними відеороликами, – не сприяє покращенню психофізіологічного здоров'я молодих людей, не підвищує рівень їх соціальної культури. Таким чином, виникає питання – чи прагне наша країна до процвітання, чи є її метою самовдосконалення та прогресуюче зростання.

Проте, слід зазначити, що до ЗМІ відносять не тільки телебачення та радіомовлення, а також і газети, журнали; особливо мережа Internet. Про те, що саме Internet відіграє важливу роль у формуванні поглядів та думок сучасних молодих людей, говорять отримані нами результати опитування, яке

було проведено у січні 2016 року серед молодих людей 16-18 років (160 осіб, які навчаються у вищих навчальних закладах міста Дніпропетровська). Отже, як виявилось, 99% респондентів мають ноутбуки, а 31% - планшети.

На думку дослідників, на сьогодні ми спостерігаємо переломний момент в інтересах молоді, яка надає перевагу розвагам online ніж газетам, журналам та традиційному телебаченню. Цю думку підтверджують і наші респонденти (63%), які демонструють, що, серед усіх видів media online саме розваги і комп'ютери переважають у житті молоді, яка в них просто занурюється. Затьмарює сучасні ЗМІ і мобільний телефон, який на сьогодні кожна молода людина використовує як універсальний gadget для користування Internet. Зазначене дає можливість дійти висновку, що саме завдяки Internet сучасні молоді люди отримують будь-яку інформацію: дивляться online відео, слухають музику, грають в ігри, користуються соціальними мережами.

Цікаво, що серед Internet ресурсів найпопулярнішим є YouTube. Щодня цей web site відвідує майже дві третини опитаних нами молодих людей. Використовуючи мобільні телефони та планшети, вони дивляться на YouTube відео, слухають музику, користуються ігровими матеріалами. В основному молодь (44%) цікавить смішний контент, приблизно третина (29%) респондентів дивляться відео, які розповідають про те, як щось зробити власними руками. 54% молоді дивляться через YouTube телепрограми.

Результати проведеного опитування свідчать, що сучасна молодь набагато більше контактує з технологіями, проводить більше часу з різноманітними пристроями, ніж спілкується зі своєю сім'єю та друзями.

Проведений нами контент-аналіз телепередач за один тиждень (24 – 30 січня 2016 р.) дав змогу виявити ті програми, в яких порушуються питання здорового способу життя. Умовно ці передачі ми поділили відповідно тематичним розділам так:

– *медичні* («Медичний центр «Довіра»» (Інтер); «Домашній доктор», «Планета здоров'я» та ін.);

- *інформаційно-розважальні* («Доброго ранку, Україно», «Шоу самотнього холостяка», «Говорить Україна» та ін.);
- *спортивні* («Світ спорту», «Спортивний ярмарок», «Спортивна столиця», «Веселі старти» та ін.);
- *жіночі* («Бути жінкою», «Від панянки до селянки» та ін.)
- *дитячі та молодіжні* («Молодіжна телевізійна служба», «Про сім'ю» та ін.);
- *передачі про харчування* («Сімейна їжа», «Смак» та ін.).

Резюмуючи, зазначимо, що на думку науковців та представників сфери культури й охорони здоров'я, на сьогодні чітко продуманої системи висвітлення проблем здорового способу життя в ЗМІ не розроблено. Доля телепередач з цієї тематики займає незначний відсоток від загального масиву телебачення. До того ж із назв програм та друкованих видань не завжди ясно, про що піде мова, адже іноді проблеми здорового способу життя обговорюються в неочікуваних джерелах. Немаловажну роль відіграє і час трансляції цих передач. Адже здебільшого вони проходять вдень, коли молодь знаходиться на навчанні або на роботі. Разом з тим, певної уваги заслуговує наповнення інформаційним змістом online ресурсів, з яких, за результатами проведеного нами опитування, молоді люди отримують більшу частину інформації.

Література:

1. Просекина, О.В. Влияние рекламы в СМИ на формирование у молодежи ценностей здорового образа жизни [Текст] / О.В. Просекина. – 2010. - Вип.11 – С. 42 – 47.
2. Яременко, О.О. Формування здорового способу життя молоді стратегія розвитку українського суспільства. [Текст] / О.О. Яременко, О.В. Вакуленко, О.П. Главник та ін. – К.: Український ін-т соціальних досліджень, 2004. – 148 с.

Кримчак Людмила Юріївна

кандидат педагогічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Щербина Валентина Валеріївна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ГЕНДЕРНА СОЦІАЛІЗАЦІЯ СТУДЕНТІВ УНІВЕРСИТЕТУ

В ПОЗНАВЧАЛЬНІЙ ДІЯЛЬНОСТІ

Проблема, що пов'язана з потребою в організації ефективної позанавчальної діяльності в умовах класичного університету, сприяла появі певної кількості наукових досягнень у зазначеній галузі. Враховуючи те, що позанавчальна діяльність студентської молоді виступає основною частиною навчально-виховного процесу, то зрозумілим є той факт, що на сьогодні існує ряд досліджень, в яких розробляються інноваційні підходи до освітньої діяльності, пропонуються ідеї щодо покращення виховної роботи, гуманізації та демократизації стосунків між студентами та викладачами, визнання самоцінності особистості студента (у межах нашої статті – жіночої або чоловічої особистості). Звертається увага і на необхідність організації позанавчальної діяльності шляхом пошуку нових форм і напрямків, адекватних сучасним ціннісним орієнтаціям студентської молоді (Л. Белікова [1], В. Портних [7], Т. Росік [8] та ін.).

Метою нашої статті є обґрунтування ролі гендерної соціалізації студентів університету в позанавчальній діяльності.

Виклад основної частини. Термін «гендер» (gender) вперше з'являється в англійській науковій літературі у кінці 60-х років ХХ сторіччя. В українських словниках він означає стать або рід.

За останні роки гендерна проблематика набрала своєї ваги в різноманітних гуманітарних науках: філософії, історії, соціології, психології, праві, лінгвістиці тощо (Н. Гапон [2], Н. Лавриненко [6], Л. Смоляр [9] та ін.).

У сучасній науковій літературі простежується інтерес до проблеми гендерної соціалізації – процесу організованого впливу на адаптацію студентів до мінливих трансформацій соціально-культурного оточення. Метою гендерної соціалізації, з точки зору науковців, є подолання асиметричних умов для гендерного розвитку студентської молоді та становлення її гендерної ідентичності. Для досягнення зазначеної мети Н. Шабаєва пропонує ряд завдань, які спрямовані на розширення рольового репертуару; набуття досвіду егалітарних гендерних відносин у міжстатевій взаємодії; формування адекватної гендерної поведінки; забезпечення самовираження і самовизначення[10].

Т. Голованова[3] у своїх дослідженнях звертає увагу на обґрунтування гендерної рівності у студентському середовищі в процесі гендерної соціалізації, В. Кравець і О. Кікінежді розглядають вплив навчально-виховного процесу закладів освіти як провідний чинник гендерної соціалізації на формування гендерної ідентичності[4; 5].

Заслуговує на увагу вивчення ключових проблем процесу гендерної соціалізації, серед яких гендерна ідентичність особистості та вплив на її становлення сім'ї, однолітків, освітніх закладів, ЗМІ тощо. Цікавим є напрямок науково-педагогічних досліджень, що пов'язані зі специфікою та організацією гендерного навчання й виховання, які формують гендерну свідомість, егалітарні гендерні уявлення та світогляд щодо рівності статей.

Проведене нами емпіричне дослідження, в якому прийняли участь 40 студентів Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара, які навчаються на другому курсі історичного факультету (12 хлопців та 8 дівчат) та третьому курсі юридичного факультету (12 дівчат та 8 хлопців) було спрямоване на визначення позицій студентів щодо їх участі в різних суспільних заходах, що мають гендерну спрямованість. Особливу увагу приділили наданню респондентами самооцінки ступеня їх власної участі. Адже сутність цієї самооцінки дала нам можливість дійти висновку щодо загальної оцінки значущості гендерно-спрямованих заходів та сформуванню уявлення про готовність студентів до цього виду діяльності.

Так, за результатами опитування було виявлено, що на жаль, ступінь участі студентської молоді у заходах, що мають гендерну спрямованість, дуже низький. Лише 4,8% респондентів вказали, що приймають активну участь у відповідних заходах; 12,4% – частіше приймають, ніж не приймають; 20,4% – частіше не приймають, ніж приймають; 62,4% – зовсім не приймають. Такі результати дають можливість констатувати, що робота з інтегрування гендерних підходів у роботу зі студентською молоддю є незадовільною, а ставлення більшості студентів до подібних заходів – індиферентним.

З іншого боку, якщо визначити загальну сукупність респондентів, які взагалі приймають участь у гендерно орієнтованих суспільних заходах (вона дорівнюватиме 37,6%), то маємо підґрунтя для потенційних можливостей поліпшення гендерного виховання студентської молоді в процесі соціалізації.

З метою отримання більш повного уявлення щодо реального стану виховної роботи у студентському середовищі нами було запропоновано респондентам визначити один-два заходи (акції, певні справи та ін.), які відбуваються в їх колективі. Оскільки опитуваним було запропоновано відмітити один-два пункти із наданих, то скупна частота перевищує 100%. Оброблені результати надано в таблиці 1.

Таблиця 1

Участь студентів у заходах, справах, акціях, які відбуваються в студентському колективі

№ з/п	Заходи	К-сть студентів (у %), які вказали на проведення заходів
1	дискусії	78
2	дебати-симпозіуми	53
3	бесіди	80
4	тренінги	29
5	спільні проекти	45
6	демонстрація фільмів	14
7	диспути	77

8	доповіді	81
9	публікації в газетах і журналах	20
10	творчі майстерні	13

З таблиці ми бачимо, що найбільш часто в студентському середовищі ініціюються наступні заходи: доповіді (81%) та бесіди (80%), дискусії (78%) та диспути (77%).

Слід зазначити, що серед заходів, які найчастіше проводяться, респонденти назвали достатньо традиційні для позанавчальної сфери види діяльності. Проте, на наш погляд, ці заходи обмежують студентську молодь у стимулюванні творчості, ініціативності, прийнятті самостійних рішень, хоча і носять позитивний характер.

Разом з тим, такі новітні справи як вивчення міжнародного досвіду з упровадження гендерних підходів у студентське життя; організація освітніх центрів із гендерних питань серед студентської молоді; включення гендерної тематики до навчальних програм класичного університету та залучення студентської молоді до участі в роботі конференцій, семінарів, круглих столів із гендерної проблематики – недостатньо використовуються в процесі виховної роботи. Про це говорять і отримані результати, за якими процентна оцінка цих справ не досягає навіть 50%.

Резюмуючи, слід зазначити, що успішна гендерна соціалізація студентів класичного університету в сфері позанавчальної діяльності напряму залежить від використання новітніх технологій виховання. Саме вони, на наш погляд, сприятимуть адаптації студентів до мінливих трансформацій соціально-культурного оточення, гендерному розвитку та становленню гендерної ідентичності.

Література:

1. Беликова, Л.Ф. Отношение студентов к внеучебной деятельности в вузе [Текст] / Л. Ф. Беликова // Социол. исслед. – 2000. – № 6. – С. 51–57.
2. Гапон, Н. Гендер у гуманітарному дискурсі: філософсько-психологічний аналіз [Текст] / Н. Гапон. – Львів : Літопис, 2002. – 310 с.

3. Голованова, Т.П. Социально-педагогический проект исследования гендерной социализации студенческой молодёжи [Текст] / Т. П. Голованова // Формування гендерного паритету в контексті сучасних соціально-економічних перетворень : мат-ли Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Київ, 5-7 грудня 2002 р.). – К. : Державний ін-т проблем сім'ї та молоді ; Український ін-т соціальних досліджень, 2002. – С. 60–63.
4. Кравець, В.П. Гендерна педагогіка: Навчальний посібник [Текст] / В.П. Кравець. – Тернопіль : Джура, 2003. – 416 с.
5. Кікінежді, О.М. Формування гендерної культури молоді [Текст] / О.М. Кікінежді, О.Б. Кізь // Практична психологія та соціальна робота. – 2007. – № 12. – С. 34–38.
6. Лавриненко, Н.М. Педагогіка соціалізації: європейські абрисы [Текст] / Н.М. Лавриненко. – К. : Віра ІНСАЙТ, 2000. – 443 с.
7. Портных, В.Я. Система воспитания студентов [Текст] / В.Я. Портных// Специалист. – 2001. – № 1. – С. 21–23.
8. Росік, Т.Т. Про відповідність організаційних форм виховної роботи до якісно нових завдань вищої школи [Текст] / Т.Т. Росік // Гуманізація навчально-виховного процесу: Зб. наук. праць / За заг. ред. В.І. Сипченка. – Слов'янськ : СДПУ, 2002. – Вип. XXI. – С. 108 – 111.
9. Смоляр, Л.О. Гендерна рівність та гендерна демократія – стратегічний напрямок розвитку людства в ХХІ столітті [Текст] / Л.О. Смоляр // Проблеми освіти: Наук.-метод. збірник. – К. : Науково-методичний центр вищої освіти, 2003. – Вип. 36. – С. 70 – 82.
10. Шабаєва, Н.С. Гендерна соціалізація студентів коледжу у позанавчальній діяльності [Текст]: Автореф. кан. пед. наук, спеціальність 13.00.05 / Н.С. Шабаєва. – Луганск: ДЗ «Луганський націон. ун-т ім. Тараса Шевченка», 2011. – 22 с.

Мілушина Марина Олександрівна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Коноваленко Марія Олександрівна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА РОБОТА З ВАЖКОВИХОВУВАНИМИ ПІДЛІТКАМИ

У сучасних умовах внаслідок несформованості основних життєвих цінностей та хиткості етичних принципів, найбільш вразливою категорією є підлітки, які найчастіше сприймають і засвоюють негативні тенденції поведінки. На разі питанню формування особистості підростаючого покоління, попередження відхилень у поведінці підлітків надається велике значення. Тож у реалізації завдань гармонійного виховання підлітків певне місце належить саме проблемі важковиховуваності.

Термін «важковиховуваність» увійшов у науку в 30-ті роки ХХ століття і спочатку означав лише «несприйнятливості та опір» вихованця педагогічній дії. У загальноприйнятому розумінні до важковиховуваних відносяться фізично здорові діти, у поведінці яких спостерігаються неорганізованість, недисциплінованість, хуліганство, правопорушення, опір виховним впливам.

Під важковиховуваністю слід розуміти свідомий або несвідомий опір дитини цілеспрямованому педагогічному впливу, викликаний найрізноманітнішими причинами, включаючи педагогічні прорахунки вихователів, батьків, дефекти психічного і соціального розвитку, особливості характеру, що ускладнюють соціальну адаптацію, засвоєння навчальних предметів та соціальних ролей [3].

Важковиховуваність підлітків, в основному, проявляється у формі різного роду конфліктів особи з її найближчим оточенням. Зовнішньо поведінка таких підлітків визначається:

- 1) безвідповідальним ставленням до навчання;
- 2) частими конфліктами з учителями та однокласниками;
- 3) невиконанням вимог дорослих;

- 4) пропусками уроків;
- 5) втечами з дому, крадіжками, хуліганством, вживанням алкоголю, психотропних речовин.

А. Капська розглядає такі ознаки змісту поняття важковиховувані діти:

- 1) відхиленням від норми поведінки;
- 2) порушення поведінки таких дітей важко піддаються виправленню;
- 3) діти потребують індивідуального підходу з боку вихователя, батьків та однолітків.

Важковиховуваність завжди зумовлюється комплексом причин, поєднанням ряду несприятливих обставин. У цілому можна виділити групи причин, які спричиняють важковиховуваність підлітків: соціально-економічні, психолого-педагогічні та медико-біологічні [2].

Однією з причин важковиховуваності підлітків є особливість даного вікового періоду з його інтенсивним анатомо-фізіологічним та психологічним розвитком, підвищеною збудливістю, вразливістю, неузгодженістю психологічних процесів. За цих умов починає зароджуватись відчуженість та неприязнь учня до вчителя, до школи. Зростає озлобленість, егоїзм, брехливість, грубість, упертість.

Крім того, відхилення в поведінці дітей цілком обґрунтовано можуть бути пов'язані зі стилем сімейного виховання і взаєминами в родині. Сім'я – відповідний момент формування особистості, тому вона повинна максимально забезпечувати адаптацію дитини до умов суспільного життя.

Важливу роль у соціально-педагогічній та психологічній роботі з важковиховуваними підлітками відіграє діагностична діяльність. Вона допомагає визначити підлітків «групи ризику», з'ясувати специфічні якості важковиховуваних, уточнити соціальну ситуацію розвитку дитини. Необхідно встановити тип важковиховуваності підлітка – це сприяє визначенню цілей і завдань подальшої роботи з ним.

Психолого-педагогічна допомога особам з девіантною поведінкою має два основних напрямки. Це превенція (попередження, профілактика) та інтвенція (подолання, корекція, реабілітація) [1]. Програма психолого-педагогічної корекційної роботи, спрямованої на профілактику схильності до

девіантної поведінки, складається індивідуально на кожную дитину на основі даних психологічного обстеження. В ній розробляється система заходів, спрямованих на оптимізацію психічного розвитку і гармонізацію соціальної адаптації дитини. Універсальної програми корекції бути не може.

Корекційна робота щодо профілактики важковиховуваності може включати наступні напрямки: розвиток пізнавальної діяльності; стимуляція до творчості та реалізації своїх здібностей; створення умов для відреагування негативних емоцій, зокрема, тривожності й агресивності; забезпечення переживання почуття задоволення від досягнення успіху, долання труднощів; формування умінь адекватної реакції на невдачу; розвиток здатності до емоційної децентрації, навичок асертивності, спілкування, конструктивного вирішення конфліктів; підвищення рівня самосвідомості та довільної саморегуляції поведінки. Для реалізації зазначених напрямків можна використовувати наступні методи психокорекції: пісочна терапія, арттерапія, ігрова психотерапія, казкотерапія, психогімнастика, психодрама, ведення особистого щоденника тощо.

Таким чином, важковиховуваність – це соціально-педагогічна проблема, з якою стикаються педагоги, громадськість при здійсненні виховного процесу. Вже у підлітковому віці можна спостерігати досить чіткі симптоми неблагополуччя у формуванні особистості, констатувати появу «важких», агресивних дітей, які за відсутності відповідної соціально-педагогічної роботи, поступово перетворюються на правопорушників, злочинців. Тому корекція цих явищ, профілактична робота є першочерговим завданням педагогів, соціальних працівників та психологів.

Література:

1. Бандура, Р.В. Психолого-педагогічна корекція поведінки важковиховуваних підлітків [Текст] / Р.В. Бандура // Нова пед.думка. – 2010. - №3. – С.43-46.
2. Важковиховуваність: сутність, причини, реабілітація [Текст]: Методологічний посіб. для соц. педагогів та практич. психологів осв. закладів / За заг. ред. О.М.Полякової. – Суми: Університетська книга, 2009. – 346с.
3. Капська, А.Й. Соціальна педагогіка [Текст]: підручн. / А.Й. Капська. – 4-те вид. виправ. та доп. – К.: Центр навч. л-ри, 2009. – 488с.

Мілушина Марина Олександрівна

кандидат психологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Острик Катерина Олексіївна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

НАРКОМАНІЯ ЯК СОЦІАЛЬНА ПРОБЛЕМА:

РЕЗУЛЬТАТИ ДОСЛІДЖЕННЯ

Під час стрімких змін соціально-економічного та політичного стану суспільства загострюються різні негативні явища, до яких належить і наркоманія. Україна займає особливе положення на світовому ринку наркотиків, оскільки вона притягує наркодилерів через гарне територіальне положення та сприятливі умови клімату, де вирощувати та продавати наркотики вигідно. Проблема гостро постала наприкінці 1980-х рр., і надалі розповсюдження нелегальних наркотиків набуло епідемічних форм. Наркоманія в Україні збільшується на 8% за рік – тенденція, одна з найвищих у світі. 70% наркоманів – молодь до 25 років. Суспільство виявилось не готовим до нового виклику, на самому початку епідемічного процесу не вдалося мобілізувати соціальні ресурси для ефективної боротьби із загрозливим явищем.

Технології соціальної роботи з наркозалежними особами, що передбачають комплекс заходів з профілактики, лікування та реабілітації, набувають особливої актуальності, вплив на які чинять соціальні служби та громадськість. Для українського суспільства на сьогоднішній день гострою є проблема розповсюдження нелегальних наркотиків, тому особливе місце займає питання інтеграції наркотичної субкультури у молодіжну субкультуру та загальна легітимація наркотизму у суспільній свідомості.

З метою аналізу ступеня доступності наркотиків, оцінки стану ситуації із вживанням адиктивних речовин, зміни ставлення до споживачів адиктивних речовин нами було проведено опитування 40 осіб віком від 20 до 30 років (м. Дніпропетровськ).

Результати дослідження дозволили відмітити високу динаміку ступеня доступності наркотиків. Так, тільки 8 % опитуваних вважають, що можуть мати труднощі за необхідності отримати наркотики. За даними дослідження 15 % опитаних віком 20 – 25 років і 18 % віком 25 – 30 років вважають, що можуть «легко» або «скоріше легко, ніж важко» дістати наркотики, відповідно 3 % і 5 % - «важко» або «скоріше важко, ніж легко». Тоді як 40 % вага-лися з оцінкою.

Спостерігається зміна ставлення до споживачів наркотичних речовин серед цих вікових груп. Зокрема, молодь демонструє тенденцію до скорочення соціальної дистанції з наркоманами. При цьому, чоловіки більш толерантні до наркоманів, ніж жінки. Серед чоловіків більший відсоток (65 %) згодний прийняти наркоманів на «близькій» дистанції (як членів сім'ї, друзів, членів трудового колективу, жителів мікрорайону), а серед жінок (35 %) – на «дальній» (як жителів міста, України або взагалі не хочуть їх сприймати).

Результати дослідження також зафіксували розширення допустимих меж вживання наркотиків в обох вікових групах (20 – 25 років і 25 – 30 років). Так, 41 % опитаних вважають, що іноді можна курнути «травичку», а 15 % вважають, що «травичку» можна курити досить часто, 20 % впевнені, що у житті один раз потрібно спробувати все, 10 % не виключають варіанту, що іноді можна вживати міцніші наркотики – «уколотися» і т. п., і тільки 14 % відповіли, що ніколи не вживали наркотики.

Крім того, було з'ясовано, що з віком кількість вмотивованих до споживання наркотиків зменшується, але виникнення цих мотивів у майбутньому не виключається. Мотивація на вживання наркотиків у респондентів 20 – 25 років є вищою, ніж серед вікової групи 25 – 30 років. Так, за результатами опитування на питання «Чи є у Вас причини, мотиви вживати (або принаймні спробувати) наркотики?» відповіли «так» 4 % респондентів 20 – 25 років; «можливо» - 15 %; «зараз немає, але таке виключати не можна», 33 % і «немає і бути не може» - 48 %.

Також одержані дані дозволили описати структуру толерантності до наркоманів. Зокрема, відсоток толерантності склав: 60 % (у групі 25 – 30 років) і 40 % (у групі 20 – 25 років). При цьому, більш високий відсоток означає менш конформне ставлення до наркоманів. Проте ми бачимо, що, незважаючи на більш високий відсоток толерантності до наркоманів у віковій групі від 20 до 25 років, він усе ж залишається негативним. Це свідчить про домінування «негативного стереотипу» в громадській свідомості.

Серед закономірностей суспільної свідомості, які відображають легітимацію наркотизму (формування схвалюваної субкультури наркотизму), звертають на себе увагу збільшення ступеня суб'єктивної оцінки доступності наркотиків, гостроти наркотичних проблем, зміна толерантності до наркоманів – нейтралізація «негативного стереотипу» наркомана в молодіжній свідомості, а також розширення допустимих меж вживання наркотиків та посилення мотивації щодо їх вживання серед молоді.

Поширення субкультури наркоманії в останнє десятиліття внесло певні корективи до ціннісно-нормативної структури громадської свідомості, і, незважаючи на те, що молодь дає цілком реальні оцінки ситуації, що склалась, спостерігається високий рівень толерантності щодо споживачів наркотиків. У молоді 20 – 25 років значне лояльне ставлення до поширення адиктивних речовин, розширення припустимих меж поведінки стосовно наркотиків і підвищення мотивації до їх вживання. Все це перетворюється в потужний епідеміологічний чинник поширення психоактивних речовин і субкультури їхнього споживання серед молоді і вимагає корекційних і профілактичних заходів, що мають підтримуватися активними представниками громадськості та ЗМІ, вбачаючи руйнівний характер виявлених тенденцій.

Виявлені закономірності є основою змісту і напрямків профілактики наркотизму та аналізу інституційних, політико-правових і організаційних основ профілактичної роботи, а також побудови спеціальної технології, яка впорядковує зазначений тип діяльності.

Пірог Людмила Анатоліївна

*кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара*

Дмитренко НікітаСергійович

*Студент Дніпропетровського національного університету
імені Олеся Гончара*

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНА ДОПОМОГА МОЛОДИМ РОБІТНИКАМ НА ПІДПРИЄМСТВІ В ПРОЦЕСІ АДАПТАЦІЇ

У сучасних умовах розвитку промислово-виробничої галузі проблема ефективності організації й управління, соціального контролю процесу адаптації молодих робітників на підприємстві є дуже актуальною. Об'єктивна потреба в соціально-психологічній службі на підприємстві викликана зростанням вимог до якості інформації, що застосовується в практиці управління людським фактором. Турбота про підвищення якості соціальної інформації на підприємстві є основною в роботі працівника соціально-психологічної служби. Соціально-психологічна служба насамперед є структурним підрозділом у системі управління підприємством, яке використовує психологічні методи для вирішення проблем організаційного розвитку і кадрової політики [7].

Соціально-психологічна служба підприємства – це спеціалізований підрозділ у структурі будь-якого підприємства, призначений для проведення практичної психологічної роботи. Метою її діяльності є розробка й реалізація заходів, що забезпечують використання психологічних чинників підвищення ефективності підприємства, удосконалення управління соціальними процесами в трудових колективах, розвиток виробничої активності робітників і створення умов для розвитку особистості. Її завдання містять в собі соціальний розвиток колективу підприємства, його стабілізацію; вдосконалення системи й методів управління, підбору та розстановки кадрів; залучення робітників в управління підприємством; оптимізацію психологічного клімату в колективах; вирішення внутрішньо-групових і міжгрупових конфліктів; зба-

гачення змісту праці; вдосконалення робочих місць і процесу праці та інші [3, с. 124].

Головна мета соціально-педагогічні технології початкового виробничого навчання робітників – викликати у новачка інтерес до праці, якомога скоріше передати йому секрети професійної майстерності, виховати сумлінне, відповідальне ставлення до дорученої справи, прищепити йому любов до праці. Як показує практика, інтерес до праці та зростання майстерності у молодих робітників є головними союзниками в процесі виховання ініціативного, свідомого, сумлінного ставлення до праці. Стосовно цього варто зазначити, що професійне навчання адаптанта не завершується оволодінням ним самим певним мінімумом знань і навичок, необхідних для виконання на прийнятному рівні певних соціально-професійних ролей. Початкова професійна підготовка адаптанта створює для нього тільки елементарні передумови для подальшого безперервного зростання його професійної майстерності протягом всієї трудової кар'єри. Цей процес професійного зростання майбутніх професіоналів найбільш інтенсивно проходить у перші 10 – 15 років професійної трудової кар'єри [2, с. 106, 111].

Звичайно, колишньому учню після закінчення навчального закладу під час роботи на певному підприємстві необхідно не тільки освоїти професію та познайомитися з новими людьми, але й навчитися жити в нових соціальних умовах. Соціально-психологічна адаптація для молодих робітників в даній ситуації відіграє певну роль. Під цим видом адаптації розуміється звикання до нового соціального кола, його традицій та сформованих норм, а також до нових форм керівництва [1, с. 18]. Молодому робітнику в даній ситуації необхідно відчувати себе значущим членом колективу, якого усі поважають, цінують і прислухаються до його думки [4, с. 10 – 23]. Але в той же час і самому робітнику необхідно в даній ситуації вести себе гідно, а також поважати традиції колективу і організації [6, с. 134 – 135].

Як показує практика, така робота починається насамперед з прийняття нового робітника і організації з перших днів його роботи на підприємстві.

Важливим тут є вже на етапі працевлаштування зробити максимум можливо-го в певних конкретних умовах для гармонізації потреб, інтересів, життєвих планів молодого робітника з потребами та можливостями підприємства. Спеціаліст у сфері кадрового менеджменту В.В. Васильєв зазначив, що на етапі працевлаштування молодого робітника відбувається перш за все реальний підбір кожному адаптанту такого робочого місця, яке в даних умовах могло б відкривати для нього кращі можливості для реалізації та розвитку його особистого потенціалу [2, с. 121].

Важливо зазначити, що період початкового оволодіння професією для більшості адаптантів є досить складним і в фізичному (не вмючи ще вільно і впевнено працювати, новачок дуже сильно втомлюється), і в психологічному відношеннях (невдачі в праці породжують невпевненість – почуття неповноцінності, конфлікти через невиконання норм та браку в роботі тощо). І тому такий психофізіологічний етап новачків в більшості випадків дуже сильно впливає на їх ставлення до праці і повинен враховуватись майстрами та наставниками. Процедура прийняття молодих робітників може бути максимально спрощеною, чи навпаки, максимально - ускладненою в залежності від тієї моделі кадрової політики, на яку орієнтується саме підприємство. Так, при орієнтації на швидкоплинну малокваліфіковану робочу силу процедура прийому максимально – спрощена, а при орієнтації на стабільну зайнятість і максимальний розвиток та реалізацію особистого потенціалу – досить складною. А також при процедурі прийняття на робоче місце, враховується ситуація нинішньої кон'юнктури на ринку праці, тобто в умовах працедефіцитного ринку праці акцент робиться на професійний підбір, а в умовах праце-надлишкового – на професійний відбір. Досвід свідчить, що кращі умови для адаптації є на тих підприємствах, де більше уваги приділяється процедурі прийняття на роботу [2, с. 108, 121 – 122]. Практика показує, що в даній ситуації саме професійна адаптація передбачає прийняття кожним робітником всіх необхідних елементів його професійної діяльності: завдань, предмета, засобів, способів, результатів, умов в рамках даної професії. Саме

цей вид адаптації пов'язаний перш за все зі звиканням робітника до умов організації трудової діяльності, системи менеджменту, способів керівництва, всієї системи соціальних взаємозв'язків в організації [6, с. 135].

На думку В.В. Васильєва, адаптація особи до певного соціокультурного середовища може мати чотири форми. Вона може затриматись на стадії психологічної реорганізації, коли адаптант, оволодіваючи новими взірцями поведінки, новими системами цінностей та критеріями оцінок, вміє застосовувати їх, де це потрібно, але не визначає їх як свої власні, не ідентифікується з ними, ставиться до них негативно. А у деяких ситуаціях, як показує практика, пристосування може просунутись далі і досягти стадії толерації, коли адаптант та соціальне середовище, в яке він включається, взаємно визнають свої специфічні культурні цінності та способи поведінки, хоч і не поділяють там наміру змінювати свої погляди, взірці поведінки. Повне ж пристосування є асиміляцією, коли особа, яка адаптується до нових умов на підприємстві відмовляється від усіх своїх взірців та цінностей, які існували в її житті раніше, приймаючи в повному об'ємі та ідентифікуючись з іншими членами колективу нові умови підприємства [2, с. 104].

Соціальні працівники можуть надати допомогу керівництву підприємства в налагодженні відносин між робітниками та встановити ступінь задоволеності місцем роботи молодих робітників. Для успішної адаптації молодого робітника на підприємстві, дуже важливим є у перші місяці роботи допомогти йому відкрити привабливість професії, навчити його бачити красу та романтику в повсякденній буденній праці. Тобто в перші місяці роботи нового робітника спеціаліст повинен на практиці вивчити реальний рівень його професійної підготовки, визначити, які виробничі операції він знає як виконувати, але не володіє навичками швидкого виконання, а також які операції він не вміє виконувати. Це насамперед дає змогу спеціалісту розробити індивідуальну для кожного молодого робітника програму освоєння професії безпосередньо в процесі трудової діяльності.

В залежності від початкового рівня професійної підготовки адаптація молодого робітника ділиться на декілька етапів тривалістю один-два місяці кожний [2, с. 107]. Адаптація молодого робітника – це перш за все механізм гнучкої перебудови до постійно змінюваних умов життя, а також активне оволодіння нормами колективного професійного спілкування, виробничими знаннями, дотриманням традицій організації. Вона залежить насамперед не тільки від ступеня адаптації на професійному рівні, але і від соціально-психологічної атмосфери в колективі [6, с. 134].

Провідну роль у процесі початкової професійної підготовки адаптантів відіграє насамперед професійно-педагогічна майстерність наставника, який безпосередньо спрямовує, корегує та стимулює самостійні зусилля новачка, що спрямовані на оволодіння професійною майстерністю. Складові діяльності, які необхідно засвоїти на підприємстві, наставник повинен пояснити і показати, запропонувати адаптанту повторити, а далі - шляхом повторення і корегування, - вдосконалити і закріпити. Етап адаптації в житті кожного молодого робітника, обов'язково є присутнім, але всі адаптанти справляються з ним по-різному. Процес адаптації насамперед вимагає від самого адаптанта перебудови свого внутрішнього світу, переосмислення своїх звичок, які не дають їм змоги повністю розкритися перед колективом і керівником підприємства, а також стримування недоречних емоційних поривів. В перші роки роботи в кожному з адаптантів формується нова особистість, отримуються нові знання і навички, змінюється поведінка, яка більше за все відповідає новому статусу самого адаптанта [6, с. 135]. Але якщо проблема з адаптацією в молодого робітника затягується надовго то йому в даній ситуації необхідно зосередитися, переосмислити ситуацію, що склалася і виробити шляхи її вирішення. Можливим шляхом згуртування з колективом може бути спільна участь у заходах підприємства, які піднімають здоровий дух колективу не тільки з ділового боку, але й з особистого. В даній ситуації молодому робітнику необхідно не тільки розглянути свою поведінку в суспільстві, але також і навчитися аналізувати наскільки вона є комфортною для оточуючих його

людей. Також позитивний ефект може принести створення кімнати відпочинку, де адаптанти могли б обговорити свої особисті інтереси, відпочити від накопиченого вантажу робочого процесу, а керівник підприємства міг би проводити із ними ігри, які зміцнюють дружні зв'язки всіх адаптантів [5, с. 8].

Адаптація кожного молодого робітника на підприємстві є важливим елементом управління. Роботодавці в даній ситуації зобов'язані перш за все розуміти необхідність прийняття відповідних заходів щодо пристосування і звикання членів колективу до нового пристрою роботи і спілкування, але мало хто в певному сенсі певного слова вирішує дану проблему. Проблема адаптації молодих робітників на підприємствах на сьогоднішній день дійсно існує і вимагає вона дуже серйозної розробки та прийняття заходів щодо її регулювання та ліквідації.

Література:

1. Белякова, А.В. Критерии социально-психологической адаптации молодых специалистов – менеджеров [Текст] / А.В. Белякова // Успехи современного естествознания. – 2013. - № 10. – С. 18.
2. Васильєв, В.В. Соціальна робота на підприємстві: Навч. посіб. [Текст]: / В.В. Васильєв. – К.: Слово, 2011. – 424 с.
3. Душков, Б.А. Энциклопедический словарь: Психология труда, рекламы, управления, инженерная психология и эргономика [Текст] / Б.А. Душков, А.В. Королёв, Б.А. Смирнов. – Екатеринбург: Деловая книга, 2000. – 463 с.
4. Иванова, Е.Н., Социально-психологические факторы адаптации молодых специалистов на предприятии / Е.Н. Иванова // Наука и образование: электронное научно-техническое издание. – 2014. - № 12 – С. 10-23.
5. Карасёва, С.З. Повышение эффективности внутрикорпоративного обучения молодых специалистов в крупных российских компаниях [Текст] / С.З. Карасёва // Интернет-журнал «Науковедение». – 2013. - № 1. – С. 8.
6. Мухаметова, А.Ф. Проблема адаптации молодых специалистов [Текст] / А.Ф. Мухаметова, А.А. Суворова // Международный научный журнал «Инновационная наука» - 2015. - № 7 – С. 134 – 137.
7. Поплавська, А. П. Теоретичний аналіз проблеми змісту роботи психологічної служби промислового підприємства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: https://vk.com/doc154231604_437381516.

Пірог Людмила Анатоліївна

кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Лінькова Лілія Віталіївна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНІ ПРИЧИНИ ДЕВІАНТНОЇ ТА ДЕЛІНКВЕТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Оцінка будь-якої поведінки завжди має на увазі порівняння з якоюсь нормою; проблемну поведінку часто називають девіантною. Девіантна поведінка підлітків – це поведінкові порушення, пов'язані з вчинками або серією вчинків, які не відповідають загальноприйнятим нормам поведінки в суспільстві [4]. Причинами девіантної поведінки, як правило, є соціальне неблагополуччя сім'ї, її неповний склад, неправильне виховання або брак уваги. Насправді причин набагато більше. Вчені прийшли до висновку, що причиною девіантної поведінки може бути генетична схильність. Багато в чому це доводиться розвитком девіантної поведінки у дітей, прийнятих у благополучні сім'ї на усиновлення. При цьому навіть якщо дитину взяли у сім'ю в ранньому віці, і вона не знала своїх біологічних батьків, прояви асоціальної і неадекватної поведінки (бродяжництво, крадіжки, ранній алкоголізм і т.д.) мають місце. Все це свідчить на користь того, що спосіб життя матері під час вагітності позначається на психічному розвитку дитини в майбутньому.

Девіантна поведінка підлітків може проявлятися в різні способи і в різному віці. Зазвичай перші прояви починаються з переходом у підлітковий вік (11 – 12 років), однак можливі і більш ранні прояви. Проявляється девіантна поведінку у підлітковому віці такими відхиленнями, як: злочинництво, бродяжництво, хамство, алкоголізація і наркоманія, токсикоманія, дрібні хуліганства, агресивність чи, навпаки, замкнутість, депресія, самоприниження тощо.

Усі ці прояви діляться на кілька великих груп. Перша група – це соціально-агресивні відхилення, до яких відносяться дії, спрямовані проти особистості (хамство, непристойна поведінка, лайки, бійки, образи, звалтування тощо). Часто підлітки з таким типом поведінкового відхилення збираються в групи «за інтересами», прогулюють уроки, часто алкоголізуються, і під дією алкоголю роблять протиправні аморальні дії, засуджувані суспільством [1].

Інша група протилежна попередній, соціально-пасивного типу. Девіантна поведінка підлітків такої групи полягає у відмові від активної соціальної ролі в суспільстві, замкнутість у собі, пасивність у навчанні і роботі. Часто таких підлітків тягне до наркоманії і токсикоманії, оскільки за допомогою цих способів вони хочуть потрапити у світ ілюзій, де не треба трудитися і напружуватися. Велику частину часу такі підлітки знаходяться в депресивному стані і мають велику схильність до самоприниження і суїциду. У короткий період часу залежність від наркотиків призводить до деградації особистості, розкраданню (виносять все, що є вдома цінного), проституції [2]. Дані відхилення є результатом несприятливої психосоціальної обстановки в сім'ї та оточенні дитини, порушення процесів соціалізації, що призводить до дитячо-підліткової дезадаптації, що виявляється девіантною поведінкою. Завдання психологів розкрити справжні причини девіантної поведінки, а також надати необхідні рекомендації.

Делінквентна поведінка – це сукупність протиправних вчинків людини, за які в особливо важких випадках може накладатися покарання згідно статей цивільного та кримінального кодексів [4]. До протиправних дій відносять проступки (провини), правопорушення та злочини. Серед типових проступків виокремлюють лихослів'я, систематичне порушення дисципліни в школі, бійки з однолітками, бешкетування (наприклад, кидання з балкону в перехожих різних предметів; дзвінки по телефону до незнайомих осіб).

Делінквентність зазвичай починається зі шкільних прогулів і прилучення до асоціальної групи однолітків. Після цього відбувається дрібне хуліганство, знущання над молодшими і слабкими, віднімання дрібних кишенькових грошей у малюків, викрадення (з метою покататися) велосипедів і мотоциклів. Рідше зустрічаються шахрайство і дрібні спекулятивні угоди, зухвала поведінка в громадських місцях. До цього можуть приєднатися «домашні крадіжки» невеликих сум грошей. Всі ці дії в неповнолітньому віці не є приводом для покарання відповідно до Кримінального Кодексу [3].

Підліткова делінквентність в переважній більшості має чисто соціальні причини – недоліки в вихованні перш за все. Від 30 до 85% делінквентних підлітків виростають в неповній сім'ї, тобто без батька, або в родині деформованої, коли нещодавно з'явився вітчим, рідше, мачуха [5]. Зростанню делі-

нквентності серед підлітків супроводжують соціально-психологічні потрясіння, що тягнуть бездоглядність і позбавляють сімейної опіки.

Делінквентність далеко не завжди пов'язана з аномаліями характеру, з психопатологією. Однак при деяких з цих аномалій, включаючи крайні варіанти норми у вигляді акцентуацій характеру, є менша стійкість відносно несприятливого впливу безпосереднього оточення, велика піддатливість згубному впливу.

Поява соціально несхвальних форм поведінки говорять про стан соціальної дезадаптації. Як би не були різноманітні ці форми, вони майже завжди характеризуються поганими відносинами з іншими дітьми, які проявляються в бійках, сварках, або, наприклад, агресивністю, демонстративною непокою, руйнівними діями або брехливістю. Вони також можуть включати антигромадські вчинки, такі, як крадіжки, прогули школи і підпали. Між цими різними формами поведінки існують важливі зв'язки. Вони проявляються в тому, що ті діти, які в ранньому шкільному віці були агресивними і задиристами, ставши старше, з більшою ймовірністю стануть проявляти схильність до асоціальної поведінки.

Так звані «статеві» злочини також мають місце в житті делінквентних підлітків. Механізми злочинного статевого насильства підлітків залежать від особистісних характерологічних характеристик і підрозділяються на дві групи: делінквенти, які вчиняють злочин поодиночі і вчиняють злочини в групі (таких більше).

У частині таких підлітків спостерігається виражені ознаки передчасного статевого дозрівання, інші є лідерами злочинних груп. З індивідуально-типологічних характеристик можна відзначити виражену незбалансованість нервових процесів, високий показник агресивних тенденцій, високу емоційність, сексуальну напруженість.

До девіантної поведінки можна віднести і так звану суїцидальну поведінку та аутоагресію. Останнє виражається в замаху на цілісність свого організму і відбувається зазвичай один раз в житті підлітків. Аутоагресія відбувається в стані афекту, найчастіше викликаного негативними життєвими обставинами або значною моральною нестійкістю. Приводи можуть бути найрізноманітніші: сварка, образи, «самозахист» особистості від грубих впливів оточуючих, відсутність близьких людей. Аутоагресія пов'язана з незрілістю

підлітка, тобто неправильної оцінки обставин, які виникли в його життєвому середовищі.

Серед підлітків, обстежених А.Є. Личко, 32 % суїцидальних спроб припадає на частку 17-річних, 31 % - 16-річних, 21% - 15-річних, 12 % - 14-річних, 4 % – 12-13 – річних [6]. Багато спроб, особливо у дівчат, носять демонстративний характер.

Психологи виокремлюють такі групи делінквентних осіб:

1) індивіди, які здійснюють правопорушення під впливом певних обставин чи оточуючих людей;

2) особи з достатнім рівнем правосвідомості, але пасивним ставленням до інших порушників та правових норм;

3) люди, що випадково здійснюють правопорушення;

4) особи, що свідомо порушують правові норми.

Отже, делінквентна поведінка – це протиправна злочинна поведінка. Делінквентність – це психологічна готовність до правопорушень. Це випадки повторюваних, асоціальних по своїй спрямованості вчинків та дії, які формують негативно орієнтовані особистісні установки. Причини формування у підлітка кримінальних та девіантних нахилів пов'язані перш за все з інтенсивними фізіологічними і психологічними перебудовами в організмі дитини.

Література:

1. Гришина, Н.В. Психологія конфлікту [Текст] / Н.В. Гришина. – СПб.: ПИТЕР, 2000. – 456 с.

2. Іванова, В.В. Причини та форми агресивної поведінки підлітків [Текст]: Практична психологія та соціальна робота / В.В. Іванова – 2000. - № 5. – С. 14 – 16 с.

3. Кримінальний кодекс України. Від 05.04.2001 № 2341-III, Редакція від 01.01.2013, підстава 5288-17 // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/2341-14/print1214905443606898>

4. Кримінологія і профілактика злочинів (Особлива частина) [Текст]: Навчальний посібник. - М., 1998. – 230 с.

5. Кузьменко, С. Важке дитинство: чому підлітки все частіше стають злочинцями, від 12 квітня 2012 року / офіційний сайт ТСН // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tsn.ua/ukrayina/malolitni-zlochinci-chomu-ukrayinski-diti-vse-bilshe-plyuyut-na-zakon.html>

6. Личко, А.Е. Типи акцентуацій характеру і психопатій у підлітків [Текст] / А.Е. Личко. – М., 1999. – 269 с.

Пірог Людмила Анатоліївна

*кандидат соціологічних наук, доцент кафедри соціальної роботи
Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара*

Чернобривець Олександра Валеріївна

*Студентка Дніпропетровського національного університету
імені Олеся Гончара*

ОСНОВНІ ПІДХОДИ ДО ПРОФІЛАКТИКИ ТА КОРЕКЦІЇ ДЕВІАНТНОЇ ПОВЕДІНКИ ПІДЛІТКІВ

Підлітки найбільш чутливі до соціальних змін у суспільстві. Саме в цьому віці спостерігається різке зростання кількості осіб, які не вміють володіти собою. Проблема девіантної поведінки підлітків займає одне з перших місць серед інших соціальних проблем. Навіть враховуючи те, що в даний час дуже важко оцінити девіантні відхилення у молодіжному середовищі, можна упевнено сказати, що масштаби девіації постійно зростають. Збільшується кількість дітей, для яких характерна негативна поведінка, зростають дитяча злочинність, алкоголізм, наркоманія, бродяжництво, суїцидальні прояви. Тому профілактична та корекційна робота є основною діяльністю, яка допоможе запобігти виникненню та розвитку жахливих наслідків. Ранній початок профілактичної роботи передбачає виявлення підлітків з проявами девіантної форми поведінки та своєчасну соціально-психологічну допомогу даній категорії дітей.

Особистість формується не у вакуумі, не сама по собі, а в соціальному середовищі, яке має вирішальне значення для її розвитку. Особливе місце належить сім'ї, школі, друзям. Поведінка, що має відхилення, може бути обумовлена впливом близького оточення дитини.

Найважливіша роль у соціалізації та попередженні девіантної поведінки належить школі. По-перше, в школі дитина проводить значну частину часу, взаємодіє з дорослими і однолітками, тобто засвоює багато норм поведінки. По-друге, саме школа є основним офіційним інститутом виховання, через які встановлюються прийняті в суспільстві норми, правила, моральні цінності. По-третє, професійний колектив школи (вчителі, психологи та соціальні

педагоги) – це фахівці не тільки в галузі викладання певних предметів, але ще й в області виховання і розвитку особистості.

Корекція девіантної поведінки є соціально-педагогічним та психологічним комплексом взаємопов'язаних, взаємообумовлених операцій та процедур, спрямованих на регуляцію мотивацій, ціннісних орієнтацій, установок і поведінки особистості. Корекційна робота в підліткових та молодіжних девіантних групах включає наведені нижче етапи.

1. Формулювання соціально-педагогічної і психологічної проблеми.
2. Висування гіпотез про причини девіантної поведінки.
3. Діагностичний етап.
4. Вибір методів і технологій корекційної роботи.
5. Використання методів, методик і технологій корекційної роботи.
6. Розробка програми.
7. Здійснення цієї програми.
8. Контроль за ходом та ефективністю програми.

Очевидно, що основою роботи з девіантними підлітками повинна стати програма, спрямована на психологічну корекцію девіантної особистості. Корекція – поправка, часткове виправлення або зміна. Психологічна корекція – це система заходів, спрямованих на виправлення недоліків психології або поведінки людини з допомогою спеціальних засобів психологічного впливу [1].

У практиці психокорекційної роботи традиційно виділяють три основні моделі корекції: загальна, типова, індивідуальна. Загальна модель корекції – це система оптимального вікового розвитку особистості в цілому. Вона включає в себе охоронно-стимулюючий режим для дитини, відповідний розподіл навантажень з врахуванням психічного стану, організацію життєдіяльності дитини в школі, в сім'ї та інших групах. Типова модель корекції ґрунтується на організації конкретних психокорекційних впливів з використанням різних методів: ігротерапії, сімейної терапії, психорегулюючих тренувань.

Індивідуальна модель корекції орієнтована на корекцію різних порушень в дитини чи підлітка з врахуванням його індивідуально-типологічних,

психологічних особливостей. Це досягається в процесі створення індивідуальних психокорекційних програм, спрямованих на корекцію наявних недоліків з врахуванням індивідуальних факторів.

Загальна модель психокорекції орієнтована на профілактичну роботу з дитиною, типова модель – на оптимізацію, стимулювання психічного розвитку, а індивідуальна модель – на корекцію недоліків в розвитку дитини з врахуванням індивідуально-психологічних особливостей.

У той же час корекція може бути складовою частиною навчально-виховного процесу і виступати як цілісне педагогічне явище, спрямоване на зміну особистості, яка формується та розвивається. У рамках єдиного педагогічного процесу корекція виступає як сукупність корекційно-виховної та корекційно-розвиваючої діяльності.

Корекційно-виховна діяльність охоплює всю сукупність заходів педагогічного впливу на особистість дитини з відхиленнями у поведінці. Вона спрямована як на зміну пізнавальних здібностей (особливо у молодшому віці), так й емоційно-вольової сфери, поліпшення індивідуальних особистісних якостей, а також на розвиток інтересів і схильностей. Слід зазначити, що навчальна діяльність у підлітковий період залишається провідним видом діяльності в абсолютній більшості дітей та підлітків.

Однак, як свідчить статистика і наукові дослідження, школа поступово втрачає свої громадські позиції, знижуються її соціальна роль у розвитку і формуванні особистості дитини, у виховному впливі, особливо на дітей з девіантною формою поведінки[3]. Деякі учні з девіантною поведінкою ставляться до навчання байдуже, навчаються з явним небажанням, а інші взагалі ставляться до навчання взагалі негативно. Серед різноманіття причин такого ставлення до навчальної діяльності у підлітків з відхиленою поведінкою одним з найбільш значущих фактів є їх систематичне відставання від темпів освоєння шкільної програми, прогалини в знаннях, стійка неуспішність. Звідси знижений інтерес до навчання, ослаблена мотивація навчально-

пізнавальної діяльності. Також відзначається високий рівень конфліктності в навчальному процесі з вчителями і однокласниками.

Корекційна спрямованість виховної роботи полягає в тому, що підліткам з девіантною формою поведінки надається можливість задовольнити свої інтереси, реалізувати свої потреби, проявити свої здібності, оцінити самого себе і бути оціненим іншими в ході участі в позакласній роботі, нарешті, спробувати знайти оптимальний варіант взаємин з однолітками і вчителями і вибрати прийнятну форму поведінки.

Стратегічними цілями корекції девіантної поведінки можуть бути: формування конструктивної мотивації (позитивних цінностей; орієнтація на виконання соціальних вимог); підвищення стійкості до стресів та розширення ресурсів особистості: виробка життєво важливих навичок та вмінь; усунення або зменшення проявів дезадаптивної поведінки; розширення соціальних зв'язків та позитивного соціального досвіду особистості; підвищення рівня соціальної адаптації. Більш конкретними завданнями корекції девіантної поведінки можуть бути: посилення адаптивної поведінки; послаблення або усунення неадекватної поведінки; розвиток здібності розслаблюватися; розвиток здібності самоствердження; розвиток ефективних соціальних навичок[2]. Зважаючи на ці погляди, можна дійти до висновку, що корекція девіантної поведінки – це процеси морально-психологічної перебудови людини, які сприяють внутрішній переорієнтації системи духовних цінностей. Таким чином можливо вважати провідною метою корекції девіантної поведінки досягнення поведінкових змін.

Дана виховна діяльність надає підлітку не тільки свободу вибору дії, але і створює умови для вправи та тренування певних емоційно-вольових і морально-поведінкових якостей, виконання загальноприйнятих вимог, дотримання норм міжособистісних відносин. Але, насамперед, потрібно зазначити, що для того, щоб проводити профілактичні заходи, або застосовувати корекційні методи, потрібно виявити групу підлітків, які мають відхилення в поведінці. Як ми вже зазначили, школа посідає дуже важливе місце у си-

стемі вихованих впливів. Виходячи з цього, саме в школі можна провести, наприклад анкетування з метою виявлення дітей і підлітків, які мають відхилення в поведінці.

Досить часто процес соціалізації особистості в умовах загальноосвітніх закладів супроводжується появою різноманітних соціально-психологічних проблем, особливостей взаємодії учнівського та педагогічного колективів, різних труднощів підлітків, пов'язаних з усвідомленням та розумінням ними власного «я». Зважаючи на все це виникає потреба в розробці та впровадженні дієвої системи профілактики серед дітей девіантної форми поведінки.

Отже, у кожній школі повинен бути присутній психолог і він має працювати у трьох напрямках: діагностуванні, профілактиці, корекції виявів девіантної поведінки підлітка. Пріоритетним напрямом роботи сучасної школи є утвердження здорового способу життя серед дітей і молоді, рання діагностика негативних виявів поведінки школярів. Реалізація завдання виховання гармонійно розвиненої особистості передбачає об'єднання зусиль школи, сім'ї, суспільства загалом. Таким чином соціальне середовище може виступати як чинником формування девіантної поведінки у підлітків, так й джерелом допомоги та підтримки в виправленні девіантної форми поведінки на адекватну.

Література:

1. Апетик, Н.М. Психокорекційні техніки як засіб формування адекватного образу Я і саморегуляції неповнолітніх з поведінковими девіаціями: Підруч. [Текст] / Н.М. Апетик. – Чернівці: Рута, 2000. – 41 с.

2. Немченко, С.Г. Основні етапи вивчення проблеми корекції девіантної поведінки. Педагогіка і психологія формування творчої особистості: проблеми і пошуки [Текст] / С.Г. Немченко // Збірник наукових праць. – Вип. 29. – Київ-Запоріжжя. – 2003. – С.183 – 187.

3. Туріщева, Л.В. Вікові аспекти виховання школяра [Текст] / Л.В. Туріщева // Виховна робота в школі. – 2006. – Вип. 8 – С. 36 – 41.

Приходько Ольга Миколаївна

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри соціальної роботи*

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Борисова Світлана Юріївна

слухач Центру післядипломної освіти

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ФІЗКУЛЬТУРНО-СПОРТИВНА ДІЯЛЬНІСТЬ ЯК ПРІОРИТЕТНИЙ НАПРЯМ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДЕРЖАВИ

Фізична культура і спорт набувають все більшого значення в житті сучасного суспільства і кожної людини зокрема. Вони виступають як засоби зміцнення здоров'я, підвищення рівня фізичних і психічних можливостей, рекреації, як чинники соціального становлення і міжнародної співпраці. Роль спорту, особливо юнацького, в нашій країні неухильно зростає. Надзвичайно важливою ланкою в системі спорту є підсистема, що включає організації з підготовки спортивного резерву. Основу цієї підсистеми складають спортивні школи.

Кожен регіон нашої держави має в своєму розпорядженні мережу спортивних шкіл, які забезпечують поповнення збірних команд України кваліфікованими спортсменами, а також залучають дітей до регулярних занять фізичною культурою. Станом на 01.01.2016р. в Україні функціонує 1363 спортивні школи. Підготовку спортивного резерву в Дніпропетровській області здійснюють 108 спортивних шкіл. Для ефективнішого функціонування спортивних шкіл важливим є впровадження основ науки управління в їх практичну діяльність і в першу чергу - адміністративних робітників. Це пов'язано з переходом функціонування сфери фізичної культури і спорту на умови ринкової економіки, що вимагає від керівників спортивних шкіл відповідних знань сучасних наукових основ управління.

Загострення екологічного становища, вади соціального захисту, проблеми охорони здоров'я та низький рівень фізичної культури населення зумовлюють напружену демографічну ситуацію в Україні. Різниця у тривалості

життя в Україні і країнах західної Європи складає для чоловіків майже 13, жінок - 8 років. Показники смертності від хвороб системи кровообігу в українців найвищі серед європейців.

У зв'язку з відсутністю традицій здорового способу життя та активного дозвілля, виховання молоді на прикладах уславлених вітчизняних спортсменів, для українського суспільства гострою проблемою залишається широке розповсюдження тютюнопаління, зловживання алкоголем, вживання наркотичних засобів. Як наслідок, зростають антигромадські прояви та загострюється криміногенна ситуація, особливо у молодіжному середовищі.

Проблеми спорту вищих досягнень стримують утвердження позитивного міжнародного іміджу України як спортивної держави та не сприяють патріотичному вихованню населення.

Закон України « Про фізичну культуру і спорт», який було прийнято в 1993 році, був одним з найпрогресивніших в країнах СНД, але сьогодні вже не відповідає викликам сучасності, в деяких аспектах не узгоджується з низкою інших нормативно-правових актів українського законодавства, не відповідає і світовій практиці.

У державі відсутня чітка система централізованої підготовки національних збірних команд України відповідно до міжнародних стандартів та низьким є рівень ресурсного забезпечення функціонування системи дитячо-юнацького та резервного спорту.

У державі практично відсутні сучасні спортивні споруди для потреб спорту вищих досягнень. У зв'язку з цим в Україні рідко проводяться масштабні міжнародні змагання з популярних видів спорту. Через гострий дефіцит сучасних баз спортсмени національних команд України часто вимушені проходити тренувальні збори за кордоном. У більшій половині дитячо-юнацьких спортивних шкіл відсутня власна спортивна база.

Знижується престижність роботи у сфері фізичної культури і спорту через недоліки в оплаті праці та низький рівень соціальних гарантій.

В Україні практично відсутня система пропаганди масового спорту. Аналіз вітчизняних засобів масової інформації показав, що 95 % інформації про спорт - це повідомлення про результати різноманітних змагань. ЗМІ виховують здебільшого лише „вболівальника спорту”, а не активного учасника спортивного руху. Масова реклама тютюну та алкоголю або відповідних торгових марок зводить нанівець незначні пропагандистські акції стосовно здорового способу життя. Охорона здоров'я в усьому світі, в тому числі і в Україні, прагне розвивати, охороняти та зміцнювати людське здоров'я. І особливе місце у системі охорони здоров'я належить фізичній культурі та спорту, а отже, і фізичному вихованню.

Основні напрями щодо організації фізкультурно-оздоровчої діяльності у соціально-побутовій сфері визначаються в державній програмі розвитку фізичної культури і спорту в Україні. Кабінет Міністрів України за участю громадських організацій розробляє систему заходів щодо підтримання та зміцнення здоров'я різних категорій населення в соціально-побутовій сфері та забезпечує умови для її впровадження в життя, використання фізичної культури і спорту як засобу профілактики і лікування захворювань.

Створення умов для занять фізичною культурою населення за місцем проживання та в місцях масового відпочинку населення покладається на місцеві органи виконавчої влади та органи місцевого самоврядування за рахунок коштів відповідних бюджетів на основі державних нормативів фінансування фізкультурно-оздоровчих програм.

Вони надають громадським організаціям фізкультурно-спортивної спрямованості та фізкультурно-спортивним закладам допомогу у виділенні місць для фізкультурно-оздоровчих занять в жилих районах, в парках культури і відпочинку, використанні для цих цілей спортивних споруд незалежно від їх належності.

У навчально-виховній сфері (дошкільних виховних закладах, середніх загальноосвітніх, професійних навчально-виховних, вищих навчальних закладах) фізкультурно-оздоровча робота здійснюється в поєднанні з фізичним

вихованням дітей та молоді, з урахуванням стану здоров'я, рівня фізичного та психічного розвитку. У складі педагогічних колективів дошкільних виховних та інших закладів освіти обов'язково передбачаються посади фахівців з фізичного виховання.

Отже, оздоровча фізична культура є важливим засобом підвищення соціальної і трудової активності людей, задоволення їх моральних, естетичних та творчих запитів, життєво важливої потреби взаємного спілкування, розвитку дружніх стосунків між народами і зміцнення миру.

Органи виконавчої влади, підприємства, установи та організації, у віданні яких перебувають дошкільні виховні заклади, повинні забезпечувати необхідні умови для проведення щоденних фізкультурно-оздоровчих занять з дітьми, морально і матеріально заохочувати педагогічні колективи та фахівців фізичного виховання, які досягли успіхів у збереженні і зміцненні здоров'я дітей, тому що фізичне виховання є головним напрямом впровадження фізичної культури і становить органічну частину загального виховання, покликану забезпечувати розвиток фізичних, морально-вольових, розумових здібностей та професійно-прикладних навичок людини.

Приходько Ольга Миколаївна

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри соціальної роботи

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Бузало Олександр Ігорович

студент Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

РЕАЛІЗАЦІЯ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАЙНЯТОСТІ В КРАЇНІ

В умовах структурної перебудови економіки реалізація державної політики зайнятості населення пов'язана із формуванням цивілізованого ринку праці, який передбачає збалансування попиту на робочу силу, через створення робочих місць необхідної кількості, та пропозиції робочої сили, через створення умов для її професійної підготовки і гідних умов праці. Основні напрями проведення державної політики зайнятості є інструментом регулювання ринку праці за допомогою правових, організаційних та економічних важелів, які створюють умови для мінімізації негативного впливу наслідків фінансово-економічної кризи на стан ринку праці, підвищення економічної активності населення.

Централізоване регулювання ринку праці в державі має певні організаційні, матеріально – технічні і фінансові обмеження і тому активна політика держави у сфері праці може бути більш дієвою, якщо повною мірою будуть враховуватися економічні, соціальні, демографічні та інші особливості й відповідні пріоритети розвитку кожного конкретного регіону.

Проаналізувавши українську політику щодо регулювання зайнятості населення, можна впевнено заявити, що сьогодні Україна здійснює реальні кроки з адаптації критеріїв національного розвитку до стандартів Європейського Союзу. У цьому процесі не можна недооцінювати значення молоді. Адже від того, наскільки молоде покоління буде готове взяти на себе відповідальність за розвиток держави, як активно і конструктивно приєднається до суспільних процесів, наскільки ініціативно братиме участь у

вирішенні невідкладних завдань, значною мірою залежатиме доля країни, завтрашній день якої належить саме молоді.

Проблеми молоді на ринку праці обумовлені певними особливостями соціального стану і трудової поведінки: досить високим освітнім рівнем; низькою адаптованістю та вразливістю щодо навколишнього економічного й соціального середовища; підвищеними вимогами щодо працевлаштування (престижу, заробітку), до змісту, характеру і умов праці. В Україні існують невирішені проблеми працевлаштуванням молоді, яка шукає своє перше робоче місце, нерідко втрачаючи віру в можливість працевлаштуватися. Через несвоєчасне влаштування на роботу безробітні молоді люди втрачають свої професійні навички та кваліфікацію, що ще більше ускладнює процес ефективного пошуку роботи.

Питання забезпечення зайнятості молоді є важливим для суспільства і держави. Ігнорування вказаної проблеми може призвести до відсутності кваліфікаційного кадрового потенціалу в країні та підвищення рівня. Загострення соціально-економічних проблем, недосконалість правової і нормативної баз, відсутність дієвих механізмів державної підтримки молоді в період її соціального становлення і розвитку значно ускладнюють процеси відновлення інтелектуального потенціалу, трудових ресурсів держави, негативно позначаються на матеріальному становищі молоді сім'ї, здоров'ї, фізичному й духовному розвитку молодих громадян, призводять до зростання безробіття серед молоді, загострення криміногенної ситуації в суспільстві.

Зрушення, що відбулись на сучасному етапі в економіці України, призвели до суттєвих негативних змін на ринку праці, зокрема, до досить значних обсягів і рівня безробіття серед населення і, як наслідок, до неефективного використання робочої сили.

З точки зору ефективного функціонування ринків праці і забезпечення соціальної стабільності, особливе занепокоєння викликає чисельність безробітних, які не мали роботи більше одного року, тому що в останніх

знижується активність пошуку роботи, зменшується бажання працювати, втрачаються трудові навички, переоцінюються трудові цінності. Довготривале безробіття породжує бідність і подальше розшарування населення за рівнем доходів, розвиток процесів маргіналізації населення та багато інших негативних наслідків.

Але Україна має величезні можливості для підвищення рівня зайнятості: розвиток приватного підприємництва, малого бізнесу, сфери послуг, фермерства, будівельної та всієї ринкової інфраструктури тощо. Реалізація трудових здібностей і навичок трудового населення в країні можлива тільки внаслідок піднесення економіки і збалансування попиту та пропозиції на ринку праці. Перший напрямок повинен бути спрямовано на зменшення та ліквідацію прихованого безробіття, другий – забезпечити створення умов для повної зайнятості населення на основі використання вільних робочих місць і утворення нових.

Отже, зайнятість населення є однієї з основних складових соціально-економічного розвитку кожної держави. Громадяни, які на постійній основі виконують роботу чи певну суспільно корисну діяльність, не тільки забезпечують країну трудовими ресурсами, котрі є необхідними для розвитку виробництва, підвищення рівня соціоекономічного зростання держави в цілому, а й повністю можуть задовольнити власні соціально-побутові потреби, не вдаючись до використання державних коштів, призначених на різноманітні соціальні заходи. В основу регулювання зайнятості населення України мають бути покладені поєднанні механізми саморегулювання та державного регулювання, які забезпечать умови для розвитку робочої сили та економічної активності країни.

Приходько Ольга Миколаївна

*кандидат наук з державного управління,
доцент кафедри соціальної роботи*

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Вірченко Н.Г.

слухач Центру післядипломної освіти

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМИ ПРАВОВОГО РЕГУЛЮВАННЯ ДЕРЖАВНОЇ РЕЄСТРАЦІЇ ПРАВ НА НЕРУХОМЕ МАЙНО

Нерухоме майно являє собою одну з основ функціонування будь-якої економічної системи. Тому оптимальна організація обороту нерухомості є однією з головних завдань у сфері економічної політики. Провідну роль в організації такого обороту грає правове регулювання відносин, пов'язаних з нерухомим майном. Можна з упевненістю сказати, що від правильного вибору правової моделі відносин у сфері нерухомості багато в чому залежить динаміка економічних процесів, інвестиційний клімат і добробут населення. У той же час недоліки правового регулювання в даній області, прогалини в законодавстві і помилкові рішення не можуть не позначатися негативно на багатьох факторах економічного і соціально-політичного розвитку.

Разом з тим практично всіма дослідниками правового регулювання обороту нерухомості визнається, що воно дуже далеко від досконалості. У науці, законодавстві, судовій і правозастосовній практиці не вирішено багато проблем, серед яких головними є питання про поняття нерухомого майна і правових принципах реєстрації прав на нерухомість. Невирішеність саме цих проблем позбавляє правове регулювання в сфері нерухомості необхідної впорядкованості та ефективності.

Реєстрація прав на нерухоме майно являє собою нову проблему для права нашої країни. Це визнається практично всіма дослідниками правового регулювання обороту нерухомого майна. Однак кожен, хто звернеться до історії питання, не може не визнати відносність такої новизни.

Відповідно до цивільного законодавства власник може здійснювати стосовно належного йому майна будь-які правомірні дії за своїм розсудом. У той же час, щоб уникнути свавілля не можна допустити, щоб свобода здійснення права власності була безмежною. Для досягнення балансу інтересів власників та інтересів третіх осіб, держави і суспільства в цілому необхідно закріплення меж права власності, умов його реалізації, а також визначення допустимої ступеня його обмеження. Одним із способів забезпечення зазначеного балансу інтересів є обмеження та обтяження права власності. Терміни обмеження та обтяження права власності часто застосовуються у формулюваннях нормативних актів, широко поширені в юридичній літературі. У той же час недосконалість правових норм призводить до різного розуміння природи обмежень та обтяжень права власності, відсутні точні визначення, чіткі юридичні характеристики цих явищ. У ряді випадків законодавець, уповноважені державні органи вживають поняття обмеження та обтяження як різнорідні і тотожні одночасно. Найчастіше окремі правові ситуації характеризуються як обтяження права власності, а інші - як обмеження. Існує думка, що терміни обмеження та обтяження є синонімами і розрізняються лише лексично: якщо говорити про права, то вони обмежуються, а якщо про майно, то воно обтяжується. Разом з тим, явища обмежень права власності та обтяжень права власності необхідно розмежовувати, так як вони різні за своєю природою, не рівні за юридичним значенням, формою і наслідків.

Відповідно до ст. 2 Закону України «Про державну реєстрацію речових прав на нерухоме майно та їх обмежень» - обтяження це заборона розпоряджатися та/або користуватися нерухомим майном, яка встановлена або законом, або актами уповноважених на це органів державної влади, їх посадових осіб або яка виникає на підставі договорів. З цього питання слід зазначити, що до недавнього часу поняття «обтяження» і «обмеження» використовувалися в різних нормативних актах по-різному, хоча, фактично, позначали одне й те саме правове явище. Після прийняття Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про державну реєстрацію речових

прав на нерухоме майно та їх обмежень» та інших законодавчих актів України» від 11.02.2010 № 1878-VI два поняття об'єдналися в одне — «обтяження». Обтяження речових прав на нерухоме майно можна розуміти як тимчасові або постійні додаткові обов'язки власника враховувати певні обставини при вчиненні правочинів з об'єктом нерухомого майна. Обтяження прав можуть полягати не лише у додаткових обов'язках власника але і у обмеженнях його прав з володіння, користування і розпорядження нерухомим майном або його частиною. У зв'язку з цим, власник майна не може у повному обсязі реалізовувати своє право власності на об'єкт нерухомості. Види обтяжень нерухомого майна. До обтяжень нерухомого майна, як правило, відносять його заставу (іпотеку) у цивільно-правових відносинах і податкову заставу. Крім того, з визначення вбачається, що до обтяжень також можна віднести заборони суду та інших компетентних органів до відчуження чи вчинення інших юридичних дій з нерухомістю. В юридичній літературі дуже широко висвітлюється думка про те, що деякі речові права на нерухоме майно мають ознаки обтяжень.

Становище в економіці, проблеми правового поля, соціальні бурі - Україна переживає це все не перший рік. Сама модель побудови сьогоденного суспільства являє собою систему нерозривного зв'язку економіки і права.

Стратегічною метою державної політики у сфері нерухомості і її правового регулювання є забезпечення умов для ефективного використання та розвитку нерухомості в інтересах задоволення потреб суспільства і громадян, а також правовий захист цих інтересів.

Основними результатами реалізації державної політики, на наш погляд, повинні стати: забезпечення державного захисту прав на нерухомість і балансу інтересів суб'єктів правовідносин; становлення і розвиток системи іпотечного кредитування та залучення інвестицій під забезпечення нерухомістю; функціонування ефективної системи правового регулювання ринку нерухомості.

Приходько Ольга Миколаївна

кандидат наук з державного управління,

доцент кафедри соціальної роботи

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

Мусточка Карина Костянтинівна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

СУЧАСНИЙ СТАН ТА ПРОБЛЕМИ СОЦІАЛЬНО-ПРАВОВОГО

ЗАХИСТУ ДІТЕЙ-СИРИТ В УКРАЇНІ

Прогресивні зміни, що відбуваються сьогодні в суспільстві, з одного боку, сприяють саморозкриттю, самовизначенню й самоствердженню людини, з іншого – виявляють дефіцит добра і милосердя. Багато труднощів навколо нас саме через безсердечність та байдужість до всього того, що на даному етапі нас не стосується. Але кожен з нас має право відчутти батьківську любов та родинне тепло. Сумно, що є діти, які позбавлені цих благ, які потребують особливого ставлення з боку чужих, нерідних йому людей – це діти - сироти.

Це одна з глобальних проблем українського суспільства, яка потребує уваги та певних дій з боку не тільки керівництва, а й кожної людини. Прикро, що скільки зусиль ми не приклали б остаточно її вирішити неможливо, але ми не повинні сидіти склавши руки, треба боротися за долю кожного з дітей, бо саме вони майбутнє нашої держави. Ми бачимо сьогодні, що є багато обездолених дітей, які ідуть по життю без батьківської опіки, які мріють про сім'ю, про той затишок, якого бракує для того, щоб просто відчувати радість та тепло. Тому, хто виріс у родині, важко уявити, що відчуває маленька дитина, яка залишилась без батьків.

Актуалізуються проблеми культури спілкування, адаптованості дітей і підлітків до навчально-виховних колективів. Об'єктивними причинами різкого зниження фізичного, психічного, соціального і духовного здоров'я підростаючого покоління є глибока соціально-економічна криза, екологічні

проблеми, критичний стан щодо забезпечення дітей раціональним харчуванням, слабка матеріально-технічна база системи охорони здоров'я і освіти.

Поліпшення умов розвитку дітей має розглядатись як передумова сприятливого соціально-економічного і демографічного майбутнього, як проблема національного значення, що потребує першочергового вирішення. Сім'я є і залишається природним середовищем для фізичного, психічного, соціального і духовного розвитку дитини, її матеріального забезпечення і несе відповідальність за створення належних умов для цього. Вона має виступати основним джерелом матеріальної та емоційної підтримки, психологічного захисту, засобом збереження і передачі національно-культурних і загальнолюдських цінностей прийдешнім поколінням. У першу чергу сім'я повинна залучати дітей до освіти, культури і прищеплювати загальнолюдські норми суспільного життя. Усі державні та суспільні інституції мають підтримувати зусилля батьків або осіб, які їх замінюють, спрямовані на забезпечення відповідних умов для виховання, освіти, розвитку здорової дитини.

Кожна дитина має право на виховання в сімейному оточенні, незалежно від того, може її біологічна родина забезпечити нормальні умови життя та виховання чи ні, і чи здатні батьки належним чином виконувати свої обов'язки. Щодо дітей, які за певних життєвих обставин залишилися без батьківського піклування – обов'язок забезпечення їхнього розвитку бере на себе держава.

Сімейним кодексом України, законами України «Про охорону дитинства», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» пріоритетом влаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, визначено саме сімейне виховання, а основними його формами – усиновлення, оформлення опіки (піклування), влаштування до прийомної сім'ї, дитячого будинку сімейного типу.

Аналіз історії й сучасної практики соціально-правового захисту дитинства в Україні дозволяють сформулювати наступне визначення. Система соціально-правового захисту дитинства - це інтегрована сукупність основних напрямків і принципів, суб'єктів і об'єктів, форм, методів і матеріальної бази соціально-правового захисту українських дітей.

В Україні останнім часом приділяється велика увага з боку держави щодо законодавчої підтримки дітей, до якої можна віднести Закони «Про охорону дитинства», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», Сімейний та Цивільний кодекси, що ґрунтуються на основному Законі нашої держави – Конституції України.

Особливе місце в українському законодавстві займають ті законні та підзаконні акти, які регулюють права найуразливіших категорій населення – дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування. Правові, організаційні, соціальні засади та гарантії державної підтримки дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, визначає Закон України «Про забезпечення організаційно – правових умов соціального захисту дітей – сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», який є складовою частиною законодавства про охорону дитинства.

Основними засадами державної політики щодо соціального захисту дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, є:

- створення умов для реалізації права кожної дитини на виховання в сім'ї;
- виховання та утримання дітей за принципом родинності;
- сприяння усиновленню дітей, створення системи заохочення та підтримки усиновлювачів;
- забезпечення пріоритету форм влаштування;
- захист майнових, житлових та інших прав та інтересів таких дітей;
- створення належних умов для їх фізичного, інтелектуального і духовного розвитку, підготовки дітей до самостійного життя, інші.

Слід зауважити, що явище соціального сирітства продовжує залишатися поза увагою активної суспільної думки. Тож питання комплексного та системного подолання цієї проблеми є актуальним як для держави, суспільства, громадськості, так і для самої дитини і її родичів. Це основний напрямок взаємодії відповідних органів виконавчої влади, громадських організацій, усіх тих, кому небайдужа доля дитини.

Поширення в Україні такого явища, як соціальне сирітство, зумовлює зростання кількості дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, що порушує базове право дитини виховуватися в сімейному оточенні.

Діти є і завжди будуть найперспективнішою частиною суспільства, а тому необхідно скеровувати розвиток суспільства з огляду на позитивне ставлення до дітей, розумінням їх проблем, інтересів, запитів, потреб, вмінням зробити крок назустріч сім'ям з дітьми. В Україні з кожним роком зростає дитяча злочинність, наркоманія, проституція, сутенерство, бродяжництво та безпритульність, однак відсутні ефективні програми для роботи з молоддю, відсутня профілактика цих негативних явищ. Законодавство України про соціальний захист дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, а також осіб із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, складається з Конституції України, Закону України від 13 січня 2005 року № 2342-IV «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування» та інших законодавчих актів, що регулюють правовідносини, пов'язані з наданням матеріальної, соціальної та правової допомоги дітям-сиротам, дітям, позбавленим батьківського піклування, а також особам із числа дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування.

Отже, нині справа соціально-правового захисту дітей-сиріт перебуває у стадії становлення розвитку, ведуться пошуки її оптимальної структури, основних функцій, провідних напрямів діяльності на різних рівнях.

Призначення цієї роботи полягає в тому, щоб за допомогою нормативно-правових, економічних, фінансових, соціально-психологічних, організаційно-технічних засобів і важелів здійснювати повноцінну підтримку і допомогу дітям– сирітам та дітям, позбавлених батьківського піклування.

Бабай Катерина Борисівна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ПРАВОВІ ЗАСАДИ ДІЯЛЬНОСТІ ГРОМАДСЬКИХ ОРГАНІЗАЦІЙ В УКРАЇНІ

В Україні з кожним роком збільшується кількість громадських об'єднань, й все вагомішою є їх роль у житті суспільства. Право громадян на свободу об'єднань передбачено і гарантовано Конституцією та законодавством України, Загальною декларацією прав людини, Конвенцією Міжнародної організації праці №87 «Про свободу асоціацій і захист права на організацію», Міжнародним актом про громадянські і політичні права.

Відповідно до цих документів свобода асоціацій включає: право громадян створювати їх за своїм вибором, право вступати до таких організацій і право організацій самостійно виробляти свої статuti, організувати свій апарат, мати широкі контакти з міжнародними організаціями тощо. Метою їх діяльності є реалізація прав і інтересів членів об'єднань, які виникають і реалізуються на ґрунті поєднання особистих і громадських інтересів.

У статті 36 Конституції України закріплене право громадян України на свободу об'єднання у політичні партії та громадські організації для здійснення і захисту своїх прав і свобод та задоволення політичних, економічних, соціальних, культурних та інших інтересів [1]. Діяльність громадських об'єднань охоплює різні сфери: участь у розробці державної політики, розвиток науки, культури, вирішення соціальних проблем, розвиток благодійної діяльності, охорону навколишнього середовища, відродження духовних цінностей тощо.

З метою реалізації права громадян на об'єднання в Україні було прийнято Закон «Про громадські об'єднання» від 22.03.2012 року №4572-17, що набув чинності з 1 січня 2013 року [2]. Щодо попереднього Закону України «Про

об'єднання громадян» від 1992 року, який регулював діяльність громадських об'єднань до 2013 року, то його положення викликали критику міжнародних і національних експертів, а у 2008 році Європейський суд з прав людини визнав його недемократичним.

Новий Закон містить ряд нововведень, зокрема, дещо змінені принципи функціонування громадських об'єднань та їх взаємовідносин з державою. Важливим досягненням є запровадження нових стандартів створення громадських об'єднань.

У новому Законі фігурує поняття «громадське об'єднання», тоді як у редакції попереднього Закону фігурувало поняття «об'єднання громадян». У Законі від 1992 р. об'єднання громадян, залежно від цілей створення і діяльності, визнавалось політичною партією чи громадською організацією. Зафіксоване у Законі від 2013 р. поняття «громадське об'єднання» є ширшим і позначає як громадські організації, так і громадські спілки. Громадська організація та громадська спілка є організаційно-правовими формами громадських об'єднань. Як бачимо, на відміну від Закону від 1992 р., сфера дії Закону від 2013 р. не охоплює діяльність політичних партій [3].

Відповідно до Закону України «Про громадські об'єднання» громадське об'єднання визначається як добровільне об'єднання фізичних осіб та/або юридичних осіб приватного права для здійснення та захисту прав і свобод, задоволення суспільних, зокрема економічних, соціальних, культурних, екологічних та інших інтересів. Громадське об'єднання за організаційно-правовою формою утворюється як громадська організація або громадська спілка. Згідно із цим Законом громадська організація визначається як громадське об'єднання, засновниками та членами (учасниками) якого є фізичні особи, а громадська спілка – це громадське об'єднання, засновниками якого є юридичні особи приватного права, а членами (учасниками) можуть бути юридичні особи приватного права та фізичні особи [2]. Отже, основною відмінністю між цими формами є склад їх засновників, тобто утворити громадську організацію можуть лише фізичні особи, а громадську спілку – тільки юридичні особи приватного права.

Варто зазначити, що законодавець знизив вікову межу для засновників молодіжних чи дитячих організацій – з 15 до 14 років.

Зазнали змін і принципи утворення і діяльності громадських об'єднань. Відповідно до статті 3 Закону України «Про громадські об'єднання» можна визначити кілька основних принципів діяльності громадських об'єднань.

Передусім добровільність. Цей принцип означає, що як засновники громадського об'єднання, так і усі, хто долучатиметься згодом до цього об'єднання, приєднуються за власним бажанням та припиняють діяльність у цьому об'єднанні за власним бажанням. Наступний принцип діяльності – самоврядність. Самоврядність означає, що учасники громадського об'єднання самостійно визначають свою діяльність (що робити, як часто організовувати зустрічі, де їх проводити, яку інформацію надавати мас-медіа).

Одним з принципів діяльності громадських об'єднань є відсутність майнового інтересу. Даний принцип передбачає, що майно або доходи громадського об'єднання мають використовуватися виключно для діяльності цього об'єднання і учасники цього об'єднання не мають права на частку цього майна (навіть у разі припинення діяльності об'єднання).

Принцип рівності перед законом передбачає рівність усіх громадських об'єднань у правах і обов'язках. Принципи прозорості і відкритості забезпечують право всіх учасників на вільний доступ до інформації про діяльність громадського об'єднання (які заходи вживаються, хто в них бере участь, які рішення ухвалюються керівними органами, яке майно має громадське об'єднання).

Принцип публічності зобов'язує всі громадські об'єднання надавати інформацію про свою діяльність і мету. Дуже важливим принципом, що став нововведенням в Законі, є принцип вільного вибору території. Законодавець скасував територіальні обмеження, а отже, громадське об'єднання може самостійно визначати територію своєї діяльності. Будь-яке громадське об'єднання може здійснювати свою діяльність на всій території України або на території, яку визначили засновники [3].

Новий Закон України «Про громадські об'єднання» скасовує територіальні статуси, надаючи при цьому можливість громадським об'єднанням діяти

на всій території України. В Законі використовується поняття «всеукраїнський статус громадського об'єднання». Однак цей статус не визначається територією діяльності громадського об'єднання, а лише засвідчує, що дане громадське об'єднання має відокремлені підрозділи у більшості адміністративно-територіальних одиниць України. У Законі України «Про громадські об'єднання» статус «міжнародна громадська організація» не передбачений. Наявність слова «міжнародна» в найменуванні громадської організації, за новим Законом, тепер є лише частиною власної назви і жодним чином не впливає на територію діяльності організації.

Важливим нововведенням Закону України «Про громадські об'єднання» стало положення, яке дозволило громадським об'єднанням безпосередньо здійснювати підприємницьку діяльність для досягнення статутних цілей. Тобто, громадське об'єднання може здійснювати підприємницьку діяльність безпосередньо (передбачивши це у статуті) або через створені інші юридичні особи (товариства, підприємства). На нашу думку, такі зміни у законодавстві нашої держави є необхідними кроками на шляху до Європейського Союзу.

Отже, можна зробити висновок, що нове законодавство у нашій державі, яке регулює діяльність громадських організацій, порівняно зі старим має велику кількість плюсів та нововведень, але, на нашу думку, в ньому є і певні недопрацювання (загальність та плутанина з визначеннями), які потребують ретельного аналізу й, в подальшому, усунення.

Література:

1. Конституція України: Конституція, Закон від 28.06.1996 № 254к/96-ВР [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр> – Заголовок з екрану.

2. Про громадські об'єднання: Закон України від 22.03.2012 № 4572-VI [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/4572-17> – Заголовок з екрану.

3. Білик, О. М. Громадські об'єднання: законодавче регулювання, нові права і можливості / О. М. Білик [Текст] // Соціально-трудові відносини: теорія та практика. – 2013. – № 2. – С. 149 – 154.

Горчакова Тетяна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

НЕФОРМАЛЬНА ОСВІТА ЯК ЗАСІБ ВИРІШЕННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ У СУЧАСНОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Нинішній час характеризується стрімким розвитком суспільства. З'являється все більше соціальних проблем, для вирішення яких потрібно застосувати все нові і нові засоби. Одним із таких засобів виступає неформальна освіта громадян.

Саме поняття «неформальна освіта» ввійшло в обіг наприкінці 1960-х років. У 1967 році на міжнародній конференції у Вільямсбурзі (США) обговорювалося питання про світову освітню кризу через проблеми із застарілими навчальними програмами та низьку здатність формальної освіти адаптуватися до глобальних змін. Стало очевидно, що здобути всі необхідні знання лише в системі офіційної освіти неможливо, а на зміну застарілій концепції «одна освіта на все життя» прийшла інша – «навчання в продовж усього життя» (lifelong education). Саме тоді з'явився поділ на формальну, неформальну та інформальну освіту.

Формальна освіта (formal education) – початкова, загальна середня освіта, середня професійна освіта, вища освіта, освіта після закінчення ВНЗ (аспірантура й докторантура), підвищення кваліфікації й перепідготовка фахівців і керівників із вищою і середньою професійною освітою в інститутах, на факультетах і курсах підвищення кваліфікації й професійної перепідготовки.

Неформальна освіта (non-formal education) – професійно спрямовані й загальнокультурні курси навчання в центрах освіти, інших формах інтенсивного навчання, семінарах, майстер-класах. У відповідності із класифікацією ЮНЕСКО до неформальної освіти належать навчальні програми, курси, семінари, гуртки, лекторії, що організовуються і проводяться поза традиційною системою освіти. Неформальна освіта відбувається в межах формального

офіційного середовища, але не є офіційно визнаною, результати навчання не завжди підтверджуються відповідними документами.

Інформальна освіта (informal education) є загальним терміном для освіти за межами стандартного освітнього середовища – індивідуальна пізнавальна діяльність, що супроводжує повсякденне життя, реалізується за рахунок власної активності індивідів в оточуючому культурно-освітньому середовищі; спілкування, читання, відвідування установ культури, подорожі, засоби масової інформації тощо. При цьому людина перетворює освітні потенціали суспільства в дієві чинники свого розвитку.

Феномен освіти розширює сфери свого існування: кордони між навчанням і вільним часом стають менш чіткими, з'являються нові комбінації роботи і навчання, вільний час інвестується в освоєння мов або знайомство з іншими країнами та культурами.

У Меморандумі неперервної освіти Європейського Союзу (2000 рік) було підкреслено, що неформальна освіта є рівноправною складовою частиною освітнього процесу протягом усього життя[1].

Неформальна освіта ґрунтується на ряді принципів, найбільш важливі з яких: вчитися в дії (learning by doing), вчитися взаємодіяти і вчитися вчитись. «Вчитися в дії» означає отримувати різні вміння і навички під час практичної діяльності. «Вчитися взаємодіяти» передбачає отримання і розвиток уявлень про відмінності, які існують між людьми, вміння працювати в групі і в команді, а також приймати оточуючих такими, якими вони є, і співпрацювати з ними.

«Вчитися навчатися» означає отримувати навички пошуку інформації та її обробки, навички аналізу власного досвіду і виявлення індивідуальних освітніх цілей, а також здатність застосовувати вищезазване в різних життєвих ситуаціях.

Одним із головних соціальних аспектів неформальної освіти є просвітницька діяльність. Неформальна освіта стосується всіх освітніх програм, що реалізуються поза формальною освітньою системою, зазвичай є добровіль-

ною і короткотривалою. Такі програми визначаються широкою різноманітністю, наприклад: оволодіння другою мовою, набуття вмінь розв'язання конфліктів, формування лідерських рис, програми психолого-педагогічного спрямування. Завдяки цьому можливе забезпечення доступності освіти впродовж усього життя, що є актуальним у сучасному світі, адже доросла людина має найбільший вплив на розвиток суспільства, і водночас може повноцінно функціонувати за умов неперервного навчання. Зарубіжний досвід підтверджує, що формальна освіта не може повністю забезпечити пізнавальні потреби громадян, які виникають у зв'язку зі швидкими технічними, соціальними та економічними змінами в суспільстві.

Розуміння суспільством соціальних проблем через освіту дає поштовх пошуку нових, нестандартних варіантів розв'язання цих питань. Одним із таких варіантів у сучасності стало соціальне проектування.

Соціальне проектування – це науково-практична діяльність, націлена на діагностику актуальних і перспективних соціальних проблем, вироблення ресурсно-забезпечених оптимальних варіантів їх вирішення. Соціальне проектування - це конструювання індивідом, групою чи організацією дії, спрямованої на досягнення соціально значущої мети, яка є локалізованою за місцем, часом і ресурсами. Сутність соціального проектування полягає в конструюванні бажаних станів майбутнього [2, с.120].

У процесі проектної діяльності створюється соціальний проект. Соціальний проект – науково обґрунтована модель конкретного рішення соціальної проблеми, виражена в певній знаковій формі (системі документації); сконструйоване ініціатором проекту соціальне нововведення, метою якого є створення, модернізація або підтримання в середовищі матеріальної, чи духовної цінності, яка має просторово-часові та ресурсні межі, і вплив якого на людей визнається позитивним за своїм соціальним значенням[3]. Нерідко такі проекти є результатами неформальних освітніх програм, які можуть складатися з інтерактивних лекцій і воркшопів, спеціалізованих тренінгів або майстер-класів.

Тренінг – це інтерактивна форма навчання, метою якої є передача знань способом теоретичних лекцій, ділових ігор із подальшим аналізом, а також практичних занять, результатом яких є формування і розвиток деяких умінь і навичок. Воркшоп (від англ. Workshop – майстерня) – це одна з активних форм навчання, аналогічна тренінгам і діловим іграм, які дають можливість активізувати весь потенціал особистості, пробудити його допитливість, задіяти емоції. Майстер-клас – це передавання майстром учням досвіду, майстерності, найчастіше шляхом прямої й коментованої демонстрації прийомів роботи .

Одним із прикладів Українських програм неформальної освіти є програма «Молодіжний працівник» започаткована в 2014 році Міністерством молоді та спорту України, Державним інститутом сімейної та молодіжної політики. Це постійна навчальна програма для державних службовців та лідерів молодіжних неурядових організацій. Націлена на системний підхід до реалізації молодіжної політики в Україні, використовує кращі світові практики реалізації молодіжної політики. Результатом має бути ефективний діалог між держструктурами та громадським суспільством[4].

Також однією з наймасштабніших програм які реалізуються по всій території України, є «Активні громадяни» – програма Британської Ради для молоді в галузі міжкультурного діалогу і соціального розвитку. Мета проекту полягає в сприянні соціальним змінам і забезпеченні сталого розвитку шляхом створення і розбудови мережі молодих лідерів із залученням молодіжних організацій, які є рушіями реформ у своїх громадах та надання їм знань та навичок, що сприятимуть побудові відносин між людьми на засадах рівності та рівних можливостей, поваги до різноманіття, уміння вести безконфліктний діалог[5].

В Україні такі програми розраховані на розвиток серед молоді знань та навичок, які б сприяли міжкультурному діалогу та вирішенню конфліктів у масштабі всієї України, усвідомлення проблем локальної громади та створення соціальних проектів для вирішення цих проблем.

Існують інші схожі програми, які реалізуються громадським сектором і націлені на створення соціальних проектів, які здійснюються по всій країні, і спонукають усе більше молоді долучатися до суспільного життя та розвивати себе і міста, у яких вони мешкають.

Напрямами соціальних проектів можуть бути різноманітними: охорона навколишнього середовища та його сталий розвиток, наука, освіта та культура, соціальне підприємництво, охорона здоров'я та спорт, підтримка та розвиток громадської діяльності, корпоративна соціальна відповідальність, благодійність.

Одним із прикладів є всеукраїнський проект «Зробимо Україну чистою!», який проводить молодіжний рух «Let's Do It, Ukraine!». Це частина міжнародного проекту «Let's Do It, World!», який об'єднав вже 112 країн для того, щоб піклуватися про екологію нашої планети. Вона є щорічною одноденною всеукраїнською соціально-екологічною акцією з прибирання та благоустрою засмічених зелених зон та місць громадського відпочинку. Зазначений захід в Україні кожного року об'єднує біля чверті мільйона українців і волонтерів, які в один день і в один час у рамках еко-фесту виходять разом на прибирання.

Головною метою проекту «Let's Do It, Ukraine!» є не тільки глобальне прибирання країни від сміття, а також збільшення відповідальності українців за навколишнє середовище[6].

Суспільно важливим проектом є всеукраїнський проект донорства крові «Допомогти може кожен», який проходить у 22 містах. Його мета – привернути увагу населення України до проблем донорства, поширити донорство серед громадян та допомогти таким чином тим, хто цього потребує. За рік існування проекту завдяки йому донорами стали більше 1200 осіб по всій країні.

У контексті підготовки молоді до реалізації соціальних проектів, О.І.Пометун, визначає їх як сукупність практичних дій, спрямованих на розв'язання конкретної соціальної проблеми місцевої громади, а участь мо-

лоді в таких проектах сприяє розвитку в неї емоційно-ціннісного ставлення до громадського життя, активності особистості, прагненню до громадянських дій та ефективного спілкування [7].

Проаналізувавши сучасні тенденції розвитку неформальної освіти і поширення соціальних проектів, як інструменту вирішення соціальних проблем, можна зробити висновок, що альтернативні форми навчання і нове мислення, допомагає людям усвідомлювати сучасні проблеми та знаходити шляхи їх вирішення за допомогою соціального проектування. Розвиток громадянського суспільства є найважливішим результатом розвитку соціальних змін.

Література:

1. Меморандум Європейської Комісії 2000: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.europeans.org.ua/memoran.html>.
2. Зарецкий, А.Д. Корпоративная социальная ответственность: мировая и отечественная практика: учеб. пособ. [Текст] / А.Д. Зарецкий. – Краснодар: КСЭИ, 2012. – 231 с.
3. Дорош, В. Соціальний проект як елемент реалізації корпоративної соціальної відповідальності: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://oldconf.neasmo.org.ua/node/3157>.
4. Програма «Активні громадяни»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.britishcouncil.org.ua/active-citizens.
5. Програма «Молодіжний працівник»: [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dismp.gov.ua/projects/youth-worker.html>.
6. Всеукраїнський проект «Let's do it, Ukraine!»: [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://letsdoitukraine.org>.
7. Пометун, О.І. Молодь обирає дію: Соціальне проектування – новий підхід до виховання молоді [Текст] // Метод проектів: традиції, перспективи, життєві результати: Практико зорієнтований збірник. – К.: Департамент, 2003. – С. 327 – 333.

Грицай Оксана

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ІНТЕРАКТИВНЕ НАВЧАННЯ:

СУТНІСТЬ, КЛАСИФІКАЦІЇ, ПРОБЛЕМИ

На сьогоднішній день у педагогічній науці немає єдиного підходу до розкриття поняття «інтерактивні методи навчання». Так, дослідник О. Сіроштан методи інтерактивного навчання визначає як «систему способів цілеспрямованої міжсуб'єктної взаємодії педагога (викладача) і студентів, спрямованих на розв'язання навчально-виховних завдань фахової підготовки майбутніх педагогів у процесі навчально-пізнавальної діяльності вищого навчального закладу» [6, с. 84].

Сам термін «інтерактивна педагогіка» з'явився не так давно. Був введений у науковий обіг в 1975 р. німецьким дослідником Г. Фріцом. Дослідник визначив мету інтерактивних процесів – зміна і покращення моделей поведінки його учасників.

Термін «інтерактив» походить від англійських слів «inter» – взаємний і «act» – діяти. Сучасні науковці Л. Пироженко і О. Пометун зазначають, що інтерактивний – це здатний до діалогу, взаємодії. Це означає, що інтерактивне навчання є специфічна форма організації пізнання, яка має на меті створення комфортних умов навчання, коли учень відчуває свою успішність та інтелектуальну значимість [5, с. 53].

Х. Майхнер у своїх дослідженнях зазначає, що людина в процесі пасивного сприйняття запам'ятовує лише 10 % від прочитаного, 20 % від почутого, 30 % від побаченого і 50 % від того, що побачила та почула. А от при активному сприйнятті в пам'яті засвоюється 80 % того, що людина говорить сама, і майже 90 % від того, що вона виконує або створює самостійно [3]. Отже, активні методи навчання значно покращують запам'ятовування матеріалу.

Акумуляований вітчизняний та закордонний досвід переконливо доводить, що інтерактивні методи значно інтенсифікують та оптимізують процес

навчання. Вони дозволяють студентам таке: легше засвоювати знання; навчитись формулювати та правильно виражати свою думку, відстоювати свою позицію та навчають її аргументувати; вправно вести дискусії; навчатись слухати іншу людину, поважати альтернативну думку; будувати толерантні відносини в групі, визначати своє місце в ній, уникати конфліктних ситуацій, вирішувати їх, приходити до компромісу, прагнути до діалогу; здійснювати аналіз отриманої інформації, знаходити творчий підхід при засвоєнні навчального матеріалу; спільно вирішувати поставлені завдання; удосконалювати навички самостійного опрацювання навчального матеріалу.

У сучасній педагогічній науці досить актуальною проблемою залишається проблема класифікації інтерактивних методів навчання.

Так, сучасні науковці Л. Пироженко і О. Пометун інтерактивні технології навчання розділили на такі групи: парне навчання; фронтальне навчання; навчання у грі; навчання у дискусії [2, с. 123].

Більшість науковців методи інтерактивного навчання поділяють на дві основні групи: групові і фронтальні. Групові методи навчання – це:

- робота в парах (учні працюють по парно та виконують певні завдання; даний вид роботи вимагає обмін думками, а також надає можливість швидко впоратися з завданням);

- робота в трійках (проводиться обговорення з обміном думками і підводяться підсумки);

- змінювані трійки (кожній з трійок класу надається одне й те ж саме завдання, а після обговорення один член трійки йде в наступну, один в попередню і ознайомлює членів новостворених трійок з досягненнями своєї трійки);

- карусель (учні розташовуються у вигляді двох кіл – внутрішнього і зовнішнього; внутрішнє коло не рухається, зовнішнє рухоме);

- робота в малих групах (найголовніше в цьому методі - правильно розподілити ролі:

«спікер» – керує групою, «секретар» – записує результати роботи, «посередник» – слідкує за часом, «доповідач» – повинен чітко висловлювати думку групи та доповісти про результати роботи його групи);

- акваріум (при цьому методі одна група працює окремо від інших, в середині класу, після обговорення оголошує результат своєї роботи, а решта груп має слухати і не втручатись. Після цього зовнішні групи обговорюють виступ центральної групи і власні напрацювання).

Фронтальні методи навчання:

- велике коло (учні сідають по колу і в порядку черги за бажанням висловлюють свою думку з приводу поставленого питання чи проблеми; дискусія продовжується, поки є бажання висловитись);

- мікрофон (учні мають можливість по черговому відстояти свою позицію та аргументувати її; завдання викладача – уважно слухати та аналізувати рівень засвоєння теми);

- незакінчені речення (це метод, при якому відповіді учнів – це продовження незакінчених речень по типу «таким чином ми дійшли до такого висновку...», «я вважаю, що...»);

- мозковий штурм (досить ефективний при колективному обговоренні, пошуку рішень заохочує учнів показати свою креативність та неординарність);

- аналіз проблеми (учні в колі ведуть дискусію на певну тему, кожен висловлює своє бачення);

- мозаїка (метод, у якому поєднується як групова, так і фронтальна робота; малі групи вирішують різноманітні питання, після чого перегруповуються так, щоб у кожній заново створеній групі перебував експерт з кожного аспекту питання).

Отже, саме важливе питання реформування сучасної української освіти - це підготовка всебічно освіченої, креативної особистості та моделювання її фізичного здоров'я і моральної стійкості. На сьогоднішній день чітко помітний перехід від педагогіки авторитарної до гуманістичного підходу в системі навчання. Відчувається нагальна потреба у введенні таких методик, які б сприя-

ли реалізації персонального підходу до студента. Вирішення таких важливих питань можливе тільки на при впроваджені найновіших педагогічних технологій, які б розвивали творчі здібності кожної особистості. Такими новітніми педагогічними технологіями виступають інтерактивні технології.

Література:

1. Енциклопедія освіти [Текст] / Під. ред. В.Г. Кременя. – К.: Юрінком Інтер, 2008. – 1040 с.
2. Малинович, Л. М. Вплив інтерактивних технологій навчання на особистість майбутнього фахівця [Текст] / Л.М. Малинович, Г.Я. Легендзевич // Науковий вісник Львівського державного університету внутрішніх справ. – 2014. – № 1. – С. 121 – 131.
3. Майхнер, Х. Е. Корпоративные тренинги [Текст] / Х.Е.Майхнер. – М.: ЮНИТИ, 2002. – 354 с.
4. Пометун, О. Енциклопедія інтерактивного навчання [Текст] / О. Пометун. – К.: К.С.К., 2007. – 142 с.
5. Пометун, О. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: теорія і практика [Текст] / О. Пометун, Л. Пироженко – К. : А.С.К., 2002.
6. Сіроштан, О. В. Інтерактивні методи навчання в процесі професійної підготовки майбутніх соціальних працівників [Текст] // Соціальна педагогіка: теорія та практика. – 2012. – № 1. – С. 85 – 90.
7. Фокин, Ю. Преподавание и воспитание в высшей школе: Методология, цели и содержание, творчество[Текст]: Учеб.пос. для студ. высш. учеб. заведений. – М.: Академия. – 2002 – 224 с.

Kuna Magdalena

*studentka, Politechnika Rzeszowska im. Ignacego Łukasiewicza,
Wydział Zarządzania, kierunek studiów*

SYTUACJA KOBIET W ZARZĄDZANIU: GENDEROWY ASPEKT

Z teoretycznego punktu widzenia wśród rządzących osób jest większość mężczyzn i to oni zarabiają więcej niż kobiety. Osobiście się z tym nie zgadzam, o czym też przedstawię dlaczego tak myślę.

Mózgi kobiety i mężczyźni różnią się. Kobiety cechuje lepsza sprawność werbalna, lepsze przystosowanie do otrzymywania większej ilości informacji, a także do lepszego łączenia tych informacji ze sobą i zauważania relacji między nimi. Kobiety mają szersze widzenie obwodowe, bo występuje u nas więcej światłoczułych pręcików i czopków w siatkówce z tyłu gałki ocznej. Już w kilka godzin po narodzinach dziewczynki wykazują większe zainteresowanie ludźmi i ich twarzami. Następnie dziewczynki wcześniej niż chłopcy wypowiadają pierwsze słowa. W wieku przedszkolnym mają większą łatwość wysławiania się. U kobiet podział funkcji między lewą i prawą półkulą mózgową jest mniej wyraźnie określone. Np.: zarówno lewa jak i prawa półkula bierze udział w czynnościach werbalnych.

To, jacy jesteśmy, jak się zachowujemy nie decyduje serce, lecz mózg. Nasza budowa jest inna, a także inne są hormony wywierające wpływ na zachowanie. Budowa mózgu i hormony są u mężczyzn i kobiet różne, dlatego odmiennie się zachowujemy. Niektórzy nawet uważają, że mężczyźni i kobiety pochodzą z innych planet.

Na nasze zachowanie, role społeczne wpływają często stereotypy, zabawki i sposoby wychowywania dzieci. Ale dziecko to nie czysta kartka. Teoria biologiczna mówi, że ze względu na różnicę w budowie mózgu i zachowaniu kobieta wybiera w szkole inne przedmioty, jako te ulubione. Kobiety i mężczyźni mają lepsze lub gorsze wyniki w poszczególnych przedmiotach. Nawet jak odnoszą sukcesy nie wykazują tego samego pędu do dążenia do sukcesów w pracy.

Kobiety wybierają działania interpersonalne, stanowiska związane z ludźmi, na rzecz innych ludzi.

Dlaczego kobiety nie walczą?

Inni ludzie są bardzo ważni dla kobiet. Nawet w kontaktach z współpracownikami kobiety potrzebują uwagi, akceptacji. Czasami rezygnują ze stanowisk kierowniczych z powodu braku pewności siebie, poczucia własnej wartości. Nie walczą o wyższe wynagrodzenie, biorą pracę, jaką dostają w obawie przed porażką. Może jest to wpływ wykonywania dwóch prac, tej zawodowej i domowej. A może praca, sukces i ambicja znaczą dla nich, co innego niż dla mężczyzn. Wspinanie się na szczyt wymaga poświęcenia innych zainteresowań, do czego większość kobiet nie jest skłonna. Może kobiety zarabiają mniej, dlatego, że pieniądze znaczą mniej w kobiecej hierarchii wartości. Może to zwykły szowinizm, a kobieta nawet jak walczy jest skazana na porażkę.

Szkoda. Ponieważ kobieta, szczególnie w obecnych czasach jest bardzo wartościowym pracownikiem, szefem. Teraz, gdy większe znaczenie nabiera zarządzanie partnerskie, na podstawie zaufania i współpracy. Zamiast strachu i rywalizacji. Partnerstwo i umiejętność pracy zespołowej są bardziej skuteczne niż autorytaryzm i indywidualizm. A kobiety mają talenty do kooperacji, integrowania ludzi i układania dobrych stosunków między nimi. Są spostrzegawcze i wyczułone na niuanse społeczne. Kobieta trafniej niż mężczyzna przeprowadzi analizę i zdiagnozuje, do kogo lepiej stosować kij, a do kogo marchewkę, aby wydobyć maksimum wysiłku.

W 2008 r. przeprowadzono badanie na temat Determinantów sukcesów kobiet w zarządzaniu. W projekcie zbadano m. in. uczestnictwo kobiet w Zarządach i Radach Nadzorczych spółek w Polsce w 500 pierwszych przedsiębiorstwach z LISTY 2000, opracowanej przez „Rzeczpospolitą” (wydanie 31.10-2.11.2008). Przebadano też 400 kobiet zajmujących stanowiska kierownicze w biznesie, edukacji i administracji, by dowiedzieć się, w jaki sposób oceniają one aktualną sytuację kobiet w zarządzaniu w Polsce i jakie czynniki determinują ich sukcesy.

Podczas badania wyodrębniono ogólne czynniki sukcesu kobiet w biznesie. Ich stopień istotności prezentuje poniżej: odpowiedzi na pytanie:

Proszę ocenić jaki wpływ na osiągnięcie Pani sukcesów jako menedżera miały poniższe czynniki:

- Umiejętności – 90%
- Wiedza - 84 %
- Cechy psychologiczne – 72 %
- Zachowania – 70 %
- Wykształcenie – 65 %
- Etyka 61 %
- Sprawność psychofizyczna – 58%
- Wiek (30-49lat) – 57 %
- Zadbany wygląd/prezencja – 54 %
- Znajomości 21 %.

W następnym etapie badania poznajemy, jakie znaczenie mają cechy psychologiczne. Odpowiedzi na pytanie: Proszę ocenić, jaki wpływ na osiągnięcie Pani sukcesów, jako menedżera miały poniższe cechy psychologiczne:

- sumienność - 83%,
- stopień inteligencji - 79%,
- stabilność emocjonalna - 76%,
- otwartość na doświadczenie - 76%,
- stopień inteligencji emocjonalnej - 75%,
- ekstrawersja - 74%,
- aktywność - 65%,
- duża szybkość - 56%,
- niska reaktywność - 52%,
- ugodowość - 48%,
- nieuściepliwość - 26%.

Gdzie pod powyższymi terminami rozumiano:

– sumienność (zorganizowanie, skrupulatność, skuteczność, odpowiedzialność, ambicja, wytrwałość, samodyscyplina, obowiązkowość, dążenie do osiągnięć, samodzielne wyznaczanie cele i ich realizacja, rozwaga, porządek, praktyczność, rozwaga, pracowitość),

- ekstrawersja (otwartość na innych oraz inklinacja do optymizmu i pozytywnego emocjonalnego ustosunkowania wobec świata, aktywność, rozmowność, towarzyskość, serdeczność, poszukiwanie doznań, zainteresowanie światem),
- stabilność emocjonalna (opanowanie, pewność siebie, odporność na stres, realizm w myśleniu),
- otwartość na doświadczenie (poszukiwanie nowych doświadczeń, tolerancja na nowe wydarzenia, twórczość, szerokie horyzonty i zainteresowania, fantazja, oryginalność, kulturalność, estetyka, uczuciowość, posiadanie idei),
- ugodowość (chęć pomocy, skłonność do wybaczenia, pogodne usposobienie, szczerość, ufność, altruizm, uступliwość, skromność, delikatność, manifestacja chęci współpracy, szczodrość),
- niska reaktywność (niska wrażliwość na zakłócenia, duża wydolność, krótka faza przygotowania się do pracy, szybsza koncentracja na czynnościach zasadniczych, zdolność intensywnej pracy, na maksymalnych obrotach, w obliczu zakłóceń, hałasu, obciążeń emocjonalnych, silnego stresu, nacisku czasu, zmęczenia),
- aktywność (duża energia, szybkość ruchów, szybkie podejmowanie zadań i decyzji, łatwość podejmowania ryzyka i nowych zadań, impulsywność),
- duża ruchliwość (zdolność przestawiania się z jednej czynności na inną),
- duża szybkość (krótki czas reakcji na oddziaływujące bodźce),
- stopień inteligencji (sprawność przetwarzania informacji, skuteczność uczenia się, strategie poznawcze, adaptacja do zmiennych warunków otoczenia, szybkość rozpoznawania, kojarzenie, giętkość i wydolność myślenia, szybkie tempo intensywnej i bezbłędnej pracy umysłowej, definiowanie pojęć, rozumienie zależności, dostrzeganie analogii, myślenie strategiczne),
- stopień inteligencji emocjonalnej samoświadomość (rozpoznawanie swoich emocji, poprawna samoocena, wiara w siebie), kierowanie sobą, motywacja, zdolność rozumienia sytuacji i reakcji osób tworzących zespół, empatia, dobre układanie stosunków z innymi ludźmi.

Dla tych osób, które myślą, że wiedza merytoryczna ma większe niż psychologia znaczenie cytuję poniższe wyniki. Odpowiedzi na pytanie: Proszę ocenić, jaki wpływ na osiąganie Pani sukcesów jako menedżera miała poniżej wyspecyfikowana wiedza

- ∅ wiedza ogólna (interdyscyplinarna) - 72%,
- ∅ wiedza z dziedziny zarządzania - 64,
- ∅ wiedza techniczna, specjalistyczna - 61%,
- ∅ wiedza socjologiczna, psychologiczna - 61%,
- ∅ wiedza ekonomiczna - 50%,
- ∅ wiedza dotycząca nowoczesnych technologii - 50%,
- ∅ w tym informacyjno-komunikacyjnych - 48%.

Podsumowując wyniki wszystkich etapów, badania wykazały, że nie znaleziono – oprócz stereotypów – istotnych różnic kwalifikacyjnych między kobietami i mężczyznami, które uzasadniałyby dyskryminację kobiet w zarządzaniu. Rozwiązania ustawodawcze krajów na rzecz równouprawnienia kobiet także powinny wystarczać i nie stanowią barier w przedsiębiorczości ani w ich awansach kierowniczych. Co zatem powoduje, że kobiety, mimo posiadanych wysokich kwalifikacji, nie mogą zająć należnych im miejsc w biznesie czy polityce, na warunkach, jakie mają mężczyźni? Z pewnością są to stereotypy kulturowe, przekonania i przesady, przestarzały stereotyp zarówno funkcjonowania rodziny, jak i wzorzec stanowisk menedżerskich.

Obecne czasy wymuszają na menedżerach konieczność brania pod uwagę i rozważania coraz większej liczby czynników, a w tym bardzo pomocne okazuje się myślenie holistyczne, które zdaniem Helen Fisher charakteryzuje kobiety. Mężczyźni muszą się go nauczyć, podczas gdy kobiety – sięgnąć do swoich zasobów i talentów. Zdaniem Toma Petersa – amerykańskiego specjalisty od biznesu – kobiety lepiej nadają się na liderów niż mężczyźni, ponieważ są bardziej zdecydowane i łatwiej zdobywają zaufanie niż mężczyźni. Dzięki inteligencji emocjonalnej kobiet, wrażliwość, uczuciowość, intuicja, empatia i zdolność całościowego postrzegania sytuacji lepiej motywują pracowników.

Мельник Людмила Михайлівна

слухач Центру післядипломної освіти

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

СУТНІСТЬ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ СИСТЕМИ НАДАННЯ СОЦІАЛЬНИХ ПОСЛУГ МАЛОЗАХИЩЕНИМ ВЕРСТВАМ НАСЕЛЕННЯ В УКРАЇНІ

Соціальний захист населення – це багатогранна система взаємопов'язаних з усіма законодавчими і виконавчими рішеннями різних рівнів економічних, правових і соціальних гарантій реалізації найважливіших соціальних прав кожного члена суспільства незалежно від його місця проживання, працездатності, статі, віку. У широкому розумінні соціальний захист – це система організаційних, правових та економічних заходів щодо забезпечення основних соціальних прав громадянина в державі. Структурно соціальний захист має такі складові:

а) державний соціальний захист – загальна система соціального захисту (загальнообов'язкове державне страхування та державна соціальна допомога);

б) спеціальний соціальний захист;

в) додатковий соціальний захист і недержавне соціальне забезпечення (недержавне пенсійне забезпечення та недержавні соціальні послуги).

Аналіз становлення систем соціального захисту в різних країнах світу свідчить, що специфічні особливості розвитку України не дають змоги автоматично перенести у вітчизняні умови досвід розвинених країн із соціального захисту населення, адже ці системи можуть бути ефективними в контексті розвинених та стабільних ринкових відносин.

В умовах України цю проблему слід розглядати дещо ширше, а саме як забезпечення конструктивних змін у системі соціального захисту населення, які, з одного боку, зумовлюються необхідністю зміни на державному рівні правових основ існуючої системи, а з іншого – в умовах децентралізації та ре-

гіоналізації економіки, тобто перенесення на рівень органів місцевого самоврядування відповідальності за розв'язання цілого кола соціально-економічних проблем, потребують пошуку неординарних підходів до реформування сфери соціального захисту населення.

На державному рівні в системі соціального захисту чітко виділяються такі групи проблем: недосконалість нормативно-правової бази щодо реформування системи соціального захисту населення; необхідність структурних змін у програмах, спрямованих на підвищення адресності соціальної допомоги, в тому числі за рахунок скасування пільг, наданих багатьом категоріям громадян незалежно від їх матеріального становища, або встановлення там, де можливо, нового порядку надання соціальної допомоги, що базується на перевірці доходів; відсутність взаємоузгодження різних програм соціальної допомоги, наприклад програм дитячих допомог, житлових субсидій і соціальної допомоги родинам; складність переходу до єдиної системи грошових трансфертів у рамках мультипрограмної системи соціального захисту населення.

Обґрунтування організаційно-правових, економічних та інших механізмів посилення адресності соціальної допомоги найменш захищеним верствам населення пов'язується з необхідністю застосування програмно-цільових методів для розв'язання їх найгостріших проблем.

Адресний підхід, припускаючи надання допомог й інших соціальних благ тим чи іншим групам населення, пріоритетним з погляду соціальної політики, дає змогу впровадити в практику систему цінностей суспільства. Порівняно з державними програмами органи місцевого самоврядування більш чітко орієнтовані на допомогу найменш захищеним верствам населення, а не на підтримку життєвого рівня тих чи інших професійних груп або громадян, що мають особливі заслуги перед державою.

Збільшення обсягів фінансових ресурсів супроводжується пошуком шляхів реформування системи соціального захисту населення столиці в напрямках наближення до соціально визначених нормативів забезпечення його

потреб, переходу від екстенсивного розширення соціальної інфраструктури міста до підвищення якості соціальних послуг, які надаються малозахищеним верствам населення, диверсифікації соціального обслуговування на основі запровадження системи соціального партнерства між органами місцевого самоврядування та приватними й неприбутковими секторами на ринку соціальних послуг, оптимізації управлінської структури.

Діяльність установ системи соціального захисту населення визначається механізмами державного управління, які відображають окремі її принципи. Саме трансформація соціального захисту населення України з урахуванням набутого світового досвіду потребує комплексного підходу при зміні принципів її побудови виходячи з ринкових реалій розвитку держави.

До головних принципів, на яких має базуватися будуватися система соціального захисту України, належать:

- загальність в поєднанні з диференційованим підходом до різних демографічних груп населення. Це означає, що соціальні гарантії охоплюють все населення незалежно від форм зайнятості, статі, національності, прибутків. Система поширюється на весь життєвий цикл людини, захищає права та інтереси дітей, молоді, працездатних громадян, людей похилого віку. Однак форми здійснення соціального захисту мають відрізнятися для окремих верств громадян, у чому і полягає сутність принципу диференційованого підходу. Для працездатних громадян політика соціального захисту реалізується в забезпеченні основних прав людини у сфері праці – права на працю, відпочинок, нормальні умови праці та отримання прибутку від своєї діяльності. Головною для соціально уразливих верств населення є гарантована перевага в користуванні державними фондами споживання. Безпосередню матеріальну допомогу мають отримувати лише непрацездатні громадяни;

- інтеграція в єдину систему гарантій соціального захисту на всіх рівнях: державному та регіональному, рівні окремого трудового колективу з чітким визначенням прав, відповідальності і функцій кожного із цих рівнів, а також джерел ресурсного забезпечення. На державному рівні мають установ-

люватися мінімальні розміри соціальних гарантій, так би мовити нижні межі захисту всіх громадян та окремих соціально уразливих верств населення. Місцеві органи влади забезпечуватимуть виконання загальнодержавних соціальних гарантій і програм із захисту громадян на певній території, розроблення та реалізацію регіональних програм соціального захисту і допомоги виходячи із соціально-демографічних, національно-культурних та інших особливостей, а також фінансових можливостей;

- значне підвищення ролі особистих доходів у забезпеченні високого рівня життя. Фінанси із державних фондів споживання мають більшою мірою спрямовуватися на підтримку соціально уразливих груп населення;

- використання науково обґрунтованих соціальних нормативів як основи при розробці державних та регіональних програм соціального розвитку. Згідно з нормативами держава забезпечує гарантований доступ усіх громадян до освіти, охорони здоров'я, житла, який обмежується чітко визначеними розмірами та відповідними сферами. Послуги, які надаються понад нормативний мінімум, працездатні громадяни повинні оплачувати за власний чи колективний рахунок. Такий підхід дає змогу відродити роль стимулів до праці, активно залучати особисті доходи населення для розв'язання соціальних проблем та розробити механізм, який забезпечує соціально уразливим верствам населення перевагу при використанні державних фондів споживання;

- гнучкість системи соціальних гарантій. Захист та підтримка населення мають будуватися з урахуванням динаміки соціально-економічних процесів в умовах ринку та запобігати можливим причинам соціального напруження, соціально негативним явищам та тенденціям.

Таким чином, сучасний розвиток системи соціального захисту населення України потребує комплексного підходу при зміні принципів її побудови, виходячи з ринкових реалій розвитку країни. Соціальне обслуговування, соціальне спонсорство, стимулювання надання послуг за допомогою прямого бюджетного фінансування та залучення коштів недержавних структур

сприятиме підвищенню соціальних стандартів у державі та покращенню матеріальних умов існування малозахищених верств населення.

Узагальнення отриманих результатів, удосконалення існуючої системи соціального захисту свідчать про ефективність запровадження таких механізмів, як соціальне замовлення, соціальне обслуговування, соціальне спонсорство, стимулювання надання послуг за допомогою прямого бюджетного фінансування та залучення коштів недержавних структур. Крім того, соціальний захист та підтримка населення мають будуватися з урахуванням динаміки соціально-економічних процесів в умовах ринку, попередити появу можливих причин соціального напруження, соціальних негативних явищ та тенденцій.

Московенко Марія Вікторівна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМА ГОТОВНОСТІ СУЧАСНОЇ МОЛОДІ ДО ШЛЮБУ

В Україні в останні роки значно погіршилося становище сім'ї в суспільстві, що призвело до скорочення народжуваності та збільшення кількості розлучень, збільшення чисельності дітей, народжених поза шлюбом, зростання кількості так званих «цивільних» шлюбів. Поширення нетрадиційних форм шлюбних відносин чинить негативний вплив на моральну свідомість підростаючого покоління. Зазначені тенденції знаходять прояв на фоні зміни пріоритетних інтересів молоді, зниження рівня знань про сімейне життя. Все це актуалізувало проблему підготовки молоді до шлюбу.

Кожному шлюбу передують дошлюбні відносини – взаємовідносини двох людей (чоловіка і жінки), що є підготовкою до вступу до шлюбу та створення сім'ї. Дошлюбні стосунки поділяються на ранні (юнацькі) – їх основою є дружба, рання любов (перша любов), й так звані дорослі стосунки (кохання, секс, можливе спільне проживання). Найчастіше дошлюбними стосунками називають статеву близькість. На сьогоднішній день актуальною проблемою є ранній початок статевих відносин. Передчасне статеве життя спустошливо впливає на здоров'я та емоційно-психічну сферу молоді. Воно збіднює повноту сексуальних емоцій, ставить під сумнів міцність майбутнього шлюбу, робить легкими подружні зради у майбутньому.

У сучасному світі багато молодих людей живуть у так званому «цивільному шлюбі». Такий шлюб став якоюсь даниною у сучасній моді, це гріхоне за своєю суттю явище широко розрекламоване і схвалюється багатьма громадськими й навіть політичними діячами. Кінозірки, співаки, актори, багато інших публічних людей без усякого сорому розповідають те, як вони живуть одне з одним в неофіційних, вільних стосунках. Такий «шлюб» поступово знищує інститут сім'ї. Потрібно зазначити, що словосполучення «ци-

вільний шлюб» – поняття суто побутове, яким прийнято позначати спільне проживання чоловіка і жінки без державної реєстрації їх відносин. Взагалі важко назвати шлюбом подібне співмешкання, коли кожен просто отримує від такого «шлюбу» те, що йому потрібно. Жінка дістає формальний статус «дружини», її вже важко звинуватити в блуді з першим зустрічним, такий «шлюб» виправдовує народження дитини. Чоловік отримує від такого «шлюбу» хатню робітницю, котра готує їсти, прибирає, крім цього виконує «подружні обов'язки», але при цьому не є його законною дружиною, значить, він нічим їй не зобов'язаний і в будь-який момент може просто піти, ні ким і ні в чому не звинувачений. Виходить, що для жінки подібний «шлюб» - це ілюзія сім'ї, а для чоловіка - ілюзія свободи. Всім відомо: жінка в громадянському шлюбі вважає себе заміжньою, а чоловік — неодруженим. Л.Б. Шнейдер виділив такі основні доводи «за» перебування в незареєстрованому шлюбі, які наводять чоловіки та жінки: це така форма стосунків, яка являє собою «тренінг» певного типу; у випадку незареєстрованого шлюбу відбувається апробація сил та сумісності. Автор також вказує на те, що за даними дослідження, такий досвід сумісного життя на середньостатистичному рівні не здійснює впливу на успішність подальшого подружнього життя. Якщо ж вже й шукати форму «тренінгу» до шлюбу, то варто звернутись до батьківської сім'ї. Саме в сім'ї, де людина виросла, відбувається підготовка людини до шлюбу. Таким чином, ми можемо припустити, що на уявлення про те, що потрібно «тренуватись», «суміщуватись» за допомогою так званого незареєстрованого шлюбу, впливає страх обмеження свободи, відповідальності, зобов'язань.

Аналіз основних чинників готовності молоді до шлюбу дозволяє зрозуміти, що в її структурі основне місце посідають: фізична і фізіологічна зрілість(коли чоловік стає здатний зачати, а жінка виносити й народити здорову дитину; при цьому існує реальна суперечність між юридично встановленим і фактично можливим шлюбним віком); соціальна готовність (майбутні шлюбні партнери є рівноправними членами суспільства, які спроможні виконувати соціальні ролі та обов'язки, усвідомлюють правову основу шлюбу, готові

взяти на себе відповідальність одне за одного і за своїх дітей, здатні матеріально забезпечити сім'ю); етико-психологічна готовність (сформовані уявлення майбутнього подружжя про шлюб і сім'ю, подружні і батьківські обов'язки, уміння цінувати особисті якості партнера); моральна сторона готовності, яка повністю залежить від рівня вихованості та тих моральних цінностей, традицій, звичаїв родинного життя, під впливом яких перебуває людина від народження до створення власної сім'ї. Більшість молодих людей не мають достатньої соціальної, моральної, матеріальної та психологічної готовності до вступу у шлюб, звичайний статевий потяг вони сприймають як готовність до шлюбу.

Також виділяють суб'єктивні та об'єктивні чинники готовності. До суб'єктивних чинників відносять: вік людини, темперамент і характер, які визначають ставлення людини до самої себе, інших людей, до своїх обов'язків; мотивацію (наприклад, бажання стати самостійним і незалежним від батьків, страх самотності, бажання мати дітей та ін.); рівень освіченості, у тому числі в питаннях сімейно-шлюбних стосунків, й соціальної зрілості (засвоєння зразкових норм сімейно-шлюбного життя, що визначають спрямованість і характер взаємодії в майбутньому шлюбі. До об'єктивних чинників відносять: вплив суспільної думки з її несхваленням перспективи залишитися «старою дівою», широкі можливості для вибору шлюбного партнера (у навчальних закладах перебувають сотні юнаків і дівчат одного вікового діапазону), приклад друзів, які вже створили свою сім'ю, бажання батьків не пропустити вигідну кандидатуру для шлюбу дитини, їх наміри позбавити сина (дочку) можливості вести розгульний спосіб життя тощо; матеріальне становище – здатність матеріально забезпечити сім'ю, наявність житла тощо.

Підготовка до сімейного життя починається задовго до підготовки до весілля. І перш, ніж домовлятися про те, яким буде перший танець, варто домовитися один з одним і про те, яким буде спільне життя. Дошлюбне консультування – це можливість заздалегідь з'ясувати відповіді на питання, які з часом можуть стати справжніми проблемами.

Одним з важливих аспектів окресленої проблеми є, на наш погляд, виховання в дітей і підлітків цнотливості як основи профілактики ранніх сексуальних інтересів. Доцільним вважаємо запровадження вже для дітей дошкільного віку курсу «Сімейне виховання», якій в ігровій формі дозволив би готувати дітей до шлюбного життя, виховували в них почуття цнотливості, бо цнотливість – це внутрішня основа нормального розвитку особистості, це фільтри душі, які оберігають її від морального ушкодження та руйнації. Внутрішньою передумовою виховання цнотливості є природна сором'язливість дітей, чистота, любов до батьків.

Перед батьками, педагогами, лікарями, психологами, усіма небайдужими людьми зараз стоїть завдання усвідомленої активної підтримки традиційних цінностей сім'ї та шлюбу, захисту дітей і молоді від морального занепаду і деградації. Адже, головним чинником готовності до шлюбу залишаються відносини у родині, в якій виріс підліток, ставлення батьків один до одного, ставлення до дітей. Вкрай важливим на сьогодні є відродження традиційного статусу української родини з її непорушним авторитетом, шлюбною вірністю, любов'ю до дітей і відданістю священному обов'язку їх виховання та піклування дорослих дітей про своїх стареньких батьків, з неухильним додержанням народних чеснот і норм християнської моралі у підготовці молоді до шлюбу, а саме духовно моральної підготовки молоді до сімейного життя як майбутніх чоловіків і дружин, батьків і матерів.

Піддубна Анастасія Олександрівна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

СУЧАСНЕ РОЗУМІННЯ ДИТЯЧОЇ БЕЗДОГЛЯДНОСТІ ТА БЕЗПРИТУЛЬНОСТІ В УКРАЇНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

Дитяча безпритульність – одна з найактуальніших і найболючіших проблем сучасного суспільства. Такий висновок можна зробити з огляду на два аспекти. По-перше, відомості щодо поширеності цього явища хоч і різняться, але однаково вражають, враховуючи, що за кожною одиницею цих чисел стоїть життя та доля дитини, майбутнього суспільства, держави, людства взагалі. По-друге, тенденція до зростання дитячої безпритульності вказує на недостатність, непослідовність і теоретичну необґрунтованість кроків, спрямованих на вирішення цієї проблеми з боку держави та громадянського суспільства.

В українському законодавчому полі не має єдності щодо термінології, паралельно вживаються поняття «безпритульні», «бездоглядні» діти, діти вулиць. До основних законодавчих актів, що регулюють правовий аспект питання, відносяться: Закон України «Про охорону дитинства», «Про забезпечення організаційно-правових умов соціального захисту дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування», «Про основи соціального захисту бездомних громадян і безпритульних дітей». Невизначеність категоріального апарату щодо цього соціально негативного явища може послужити виникненню загрозливих наслідків для населення.

Для безпритульних неповнолітніх характерні деякі спільні риси, зумовлені незадовільними умовами перебування, негативним життєвим досвідом, проблемами та потребами.

Безпритульні діти часто підтримують контакт із сім'єю, але через бідність, різні види експлуатації та зловживань щодо них проводять більшу частину дня, а інколи й ночі, на вулиці. Удень вони проводять час на вокзалах, ринках, біля крамниць, у портах, на територіях заводів, у підвалах. Ночують

безпритульні на горищах, біля або в середині теплотрас, у старих вагонах, у під'їздах, у знайомих, у покинутих оселях, на зйомних квартирах. Більшість з них займаються жебрацтвом, крадіжками, проституцією, виконують доручення інших членів групи. За способом життя неповнолітні тяжіють до асоціальної поведінки: активно вживають алкогольні та наркотичні речовини, курять. Для багатьох безпритульних характерна затримка психічного й розумового розвитку, відхилення в розвитку емоційної та інтелектуальної сфери, поведінкові відхилення (агресивна, девіантна, віктимна, неадекватна поведінка).

Деякі з цих проблем є наслідком емоційного, фізичного або сексуального насильства в сім'ї. Безпритульним неповнолітнім також властиві такі риси:

- споживацтво, нерозуміння матеріального боку життя;
- педагогічна занедбаність;
- труднощі у спілкуванні як з однолітками, так і з дорослими, невміння організувати ефективну соціальну комунікацію;
- інфантилізм, несприйняття себе як особистості, відсутність життєвих перспектив;
- негативний досвід, цінності та поведінка, викривлене сприйняття дійсності.

Ми робимо висновок, що безпритульні діти є одночасно бездоглядними, соціальними сиротами, дітьми, позбавленими батьківського піклування, адже щодо них відсутній контроль, догляд і піклування з боку їхніх батьків щодня, цілодобово, протягом всього часу їх перебування і проживання на вулиці (тому відносимо їх до «дітей вулиці»), а також вони позбавлені житла, цивілізованого місця проживання та засобів до існування, інших законних прав, гарантованих Конвенцією ООН про права дитини та Конституцією України й необхідних для їх нормального і гармонійного розвитку та виховання, внаслідок чого такі діти змушені самотійно дбати про себе, бродяжити і жебракувати, вчиняти протиправні діяння.

Для надання соціальних послуг такій категорії населення, як безпритульні та бездоглядні діти, в Україні створюється та функціонує система закладів соціального захисту для бездомних осіб і безпритульних дітей. Така інфраструктура повинна передбачати можливість отримання тимчасового притулку, в подальшому – гуртожитку, і насамкінець, перед самостійним проживанням, – місця у соціальному готелі, де спосіб життя бездомного буде найбільш наближений до способу життя звичайної людини.

Дитяча безпритульність – наслідок сучасної соціально-економічної і духовно-моральної ситуації в країні, яка характеризується наростанням соціального неблагополуччя сімей, падінням їх морального рівня, дистанціюванням школи від дітей з важкою долею, криміналізацією середовища, зростанням злочинності серед дорослих і породжує небезпечні для підростаючого покоління і суспільства в цілому тенденції.

Таким чином, дитяча безпритульність є однією з наболілих проблем, з якими зіткнулося держава і суспільство в останній час. Минулого десятиліття боротьба з цим явищем стала пріоритетним завданням, поставленим і розв'язуваним на всіх можливих рівнях. Треба віддати належне проведеній роботі: як зазначає статистика, безпритульність перестала носити стихійний і масовий характер. Але це зовсім не означає, що проблему вдалося вирішити. Сьогодні перед державою і суспільством поставлені нові завдання, без комплексного вирішення яких проблему дитячої безпритульності подолати не вдасться. Тому абсолютно зрозуміло, що основна робота з викорінення цього явища ще попереду.

Прядко Каріна Миколаївна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ ДОПОМОГИ ПІДЛІТКАМ У ВИПАДКАХ СУЇЦИДАЛЬНО-ОРІЄНТОВАНОЇ ПОВЕДІНКИ

У сучасному суспільстві з кожним роком все гостріше постає питання самогубства серед населення віком від 10 до 15 років. Цей вік у психологічній та педагогічній літературі називають підлітковим(пубертатним). У наукових джерелах період підліткового віку вважається найбільш суперечливим та складним. Це зумовлено психофізіологічними змінами, які відбуваються у тілі та свідомості підлітка.

Виявлення напрямів соціально-психологічної допомоги у випадку суїцидально-орієнтованої поведінки підлітків є вкрай необхідне, адже статистика підліткових самогубств – невтішна. Підліткові самогубства займають 2-ге місце серед смертності у цьому віці [1].

Дана робота присвячена висвітленню особливостей соціально-психологічної допомоги та діагностики суїцидальної поведінки у підлітковому віці.

У даній роботі основними завданнями виступають:

1. Аналіз підліткового віку як особливо небезпечного періоду;
2. Виявлення основних напрямків та методів соціально-психологічної допомоги підліткам у випадку суїцидально-орієнтованої допомоги.

Підлітковий вік – це період статевого дозрівання. Цими процесами обумовлюються різні прояви поведінки підлітка. Зокрема, спостерігаються підвищена збудливість нервової системи, нестійкість і суперечливість емоцій, підвищена тривожність, пов'язана зі спілкуванням з однолітками [2].

У період пубертатних змін, особливо інтенсивних, виявлення та діагностування психологічних труднощів підлітка створює складнощі, адже у психіці дитини в цей час відбуваються активні зміни, які можуть привести до психічних розладів. Пошук витоків підліткового суїциду – завдання не з легких, адже кожен окремий випадок вражає своєю особливістю і неповторністю.

Для того, щоб допомогти підлітку, який схильний до суїцидальної поведінки необхідний комплексний мультидисциплінарний підхід і співпраця з фахівцями. Вік від 10 до 15 років – шкільний вік, який загалом припадає на середні класи школи (5-9 класи). Тому, важливу роль у діагностиці та виявленні суїцидальних нахилів серед підлітків займають вчителі, соціальні педагоги та шкільні психологи.

Підліток, у якого виникли суїцидальні думки обов'язково про них повідомить оточення, в якому він знаходиться. Слід зазначити, що в цей час особливе місце займає спілкування з однолітками, успішна взаємодія з якими може запобігти виникненню суїцидальних думок. А також потенційні вбивці звертаються до психіатрів та соціально-психологічних служб допомоги. Фахівці цих служб у своєму арсеналі мають перелік апробованих методик, які допоможуть визначити психологічний стан суїцидента, визначити рівень тривожності, рівень агресивності, рівень депресивного розладу, з'ясувати особливості характеру підлітка. В подальшому результати тестування допоможуть обрати правильний шлях до подолання гострої проблеми – проблеми суїциду.

Найбільш розповсюджене обстеження підлітків включає в себе: індивідуальне консультування, в процесі якого необхідно дослідити родинний анамнез (для цих цілей доцільно використовувати генограму), а також з'ясувати на якому етапі знаходяться суїцидальні думки підлітка; проведення психологічних методик на дослідження депресивного стану, рівня тривожності та збудженості (розповсюдженими методиками є методика А.Є. Личко «ПДО», тест фрустраційної толерантності С. Розенцвейга, тест тривожності Р. Тэммл,

М. Доркі, В. Амен та ін.). У психологічному консультуванні підлітків, схильних до суїцидальної поведінки доцільно також застосовувати проєктивні методики та методи соціальної діагностики, зокрема, арт-терапію, біографічний метод – техніку «лінія часу», карту соціальних мереж. На основі даних методик фахівець робить висновки про суїцидальну схильність обстежуваного підлітка.

Висновок. Таким чином, проведений аналіз дозволяє зазначити, що підліткові самогубства – складний феномен, який потребує допомоги з боку висококваліфікованих спеціалістів соціально-психологічних служб, а також вчителів, соціальних педагогів та шкільних психологів. Наявність різних напрямів соціально-психологічної допомоги підліткам у випадку суїцидально-орієнтованої поведінки засвідчує про те, що проблема підліткового самогубства може бути успішно подолана. Важливу роль у цьому процесі відіграє наявність високої кваліфікації спеціалістів, які працюють з підлітками-суїцидентами. Не менш важливу роль відіграють морально-етичні принципи, які формуються у шкільному середовищі. Адже увага до того, хто знаходиться поруч з тобою – запорука того, що акт самогубства – це не єдиний вихід зі складної ситуації.

Перспективи. Дана робота може стати поштовхом до вдосконалення напрямів роботи фахівців соціально-психологічних служб з підлітками, які схильні до суїцидальної поведінки. Підґрунтям для глибоко розуміння проблеми самогубства у підлітковому віці може стати виховання морально-етичних принципів, завдяки яким особа підліткового віку успішно пройде нелегке випробування – випробування підліткового періоду.

Література:

1. Перасо, В.А. Чому підлітки часто скоюють самогубства [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.bbc.com>. – Загол.з екрана.

2. Вашека Т.В. Профілактика самогубства серед підлітків: методика для вимірювання суїцидальної поведінки // Практична психологія та соціальна робота. – 2005. – №4 (73).– С.53-57.

Рожнова Олена Олександрівна

слухач Центру післядипломної освіти

Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ПРОБЛЕМИ НАДАННЯ ДОПОМОГИ ДІТЯМ, ЯКІ ПЕРЕБУВАЮТЬ У СКЛАДНИХ ЖИТТЄВИХ ОБСТАВИНАХ

Починаючи з 2006 року в практику роботи центрів соціальних служб для сімей, дітей та молоді з сім'ями, які виховують дітей, введений новий термін – сім'я, яка перебуває у складних життєвих обставинах. Перелік обставин, які класифікують такі сім'ї, наведений у спільному наказі семи міністерств «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів соціальної роботи із сім'ями, які опинилися в складних життєвих обставинах» від 14 червня 2006 р. Згідно з наказом, до сімей, які класифікуються як ті, що опинилися в складних життєвих обставинах, належать:

– сім'ї з дітьми, які опинилися в складних життєвих обставинах і не спроможні подолати їх самостійно у зв'язку з інвалідністю батьків або дітей, вимушеною міграцією, наркотичною або алкогольною залежністю одного із членів сім'ї, його перебуванням у місцях позбавлення волі, ВІЛ-інфекцією, насильством у сім'ї, безпритульністю, сирітством, зневажливим ставленням і негативними стосунками у сім'ї, безробіттям одного із членів сім'ї, якщо він зареєстрований у державній службі зайнятості, як такий, що шукає роботу;

– сім'ї, у яких існує ризик передавання дитини до закладів для дітей-сиріт та дітей, які позбавлені батьківського піклування;

– неповнолітні одинокі матері (батьки), яким потрібна підтримка;

– сім'ї, члени яких перебували чи перебувають на державному утриманні.

Водночас термін «складні життєві обставини», визначений Законом України «Про соціальні послуги», вміщує значно ширший перелік життєвих обставин, що порушують нормальну життєдіяльність особи: інвалідність, часткова втрата рухової активності у зв'язку із старістю або станом здоров'я, самотність, сирітство, безпритульність, відсутність житла або роботи, насильство, зневажливе ставлення та негативні стосунки в сім'ї, малозабезпеченість, психологічний чи психічний розлад, стихійне лихо, катастрофа тощо.

Тобто простежується невідповідність між термінологією та критеріями, які визначають сім'ї, які перебувають у складних життєвих обставинах і є об'єктом діяльності центрів соціальних служб для молоді. Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді спільно зі службами у справах дітей та (у разі потреби) із залученням інших спеціалістів здійснюють їх соціальне інспектування.

Соціальне інспектування сімей з дітьми, які опинилися у складних життєвих обставинах, – це візит до сім'ї (з попередженням чи без нього) групи уповноважених осіб з метою ознайомлення зі станом справ у сім'ї, у першу чергу – стану утримання, розвитку й виховання дітей (дитини). Соціальне інспектування здійснюється працівниками служб у справах дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, інших закладів, які надають соціальні послуги, представниками органів місцевого самоврядування, громадськості й, у разі необхідності – працівниками служби дільничних інспекторів міліції, кримінальної міліції у справах дітей.

Соціальне інспектування може здійснюватися для перевірки інформації про неблагополуччя в сім'ї з дітьми, носити плановий характер або здійснюватися для оцінювання сім'ї щодо можливого влаштування дитини-сироти або дитини, що залишилася без батьківської опіки.

Соціальне інспектування передбачає відвідування осіб за місцем фактичного проживання; збір додаткової інформації про осіб щодо умов їх життєдіяльності, причин та факторів, які обумовили появу складних життєвих обставин, засобів та можливостей для їх подолання; аналіз потреб осіб, підготовка рекомендацій щодо здійснення подальшої роботи з ними. Формою збору інформації про сім'ю передусім є відвідання помешкання її проживання і бесіда з усіма членами сім'ї. Проте збір інформації соціальними працівниками про сім'ї, які опинились в складних життєвих обставинах, не обмежується спілкуванням лише з членами родини. Інформація може надходити і з інших джерел (зазвичай, служб у справах дітей, органів освіти, закладів охорони здоров'я, органів опіки і піклування, органів у справах сім'ї та молоді, значно рідше – громадських організацій, інших недержавних установ, окремих громадян).

Результатом соціального інспектування є визначення реального стану справ у сім'ї, яке дає підстави для формування висновків відносно:

- безпеки/небезпеки перебування дітей (дитини) в родині;
- необхідності вилучення дітей (дитини) із сім'ї й прийняття екстрених дій для їх (її) тимчасового влаштування;
- необхідності початку надання соціальних послуг з метою вирішення існуючих проблем;
- констатації наявності нормальних умов для розвитку та виховання дітей.

Результатом соціального інспектування для сімей, де вже виникли певні проблеми, але члени сім'ї їх не усвідомлюють, є можливість поспілкуватися з фахівцями, усвідомлення наявності проблем, своєчасного отримання допомоги.

Наступним кроком у зборі інформації про сім'ю є проведення комплексного обстеження сім'ї (оцінювання потреб дитини і сім'ї), що є основою для подальшого планування напрямів і методів взаємодії. Завдання збору інформації (оцінювання потреб) – цілісне вивчення всієї сфери зв'язків сім'ї, тобто не лише членів родини, а й усієї системи причетної до ситуації (наприклад, зв'язків і стосунків, що склалися у сфері навчання, роботи, дозвілля, оточення за місцем проживання тощо).

Під час комплексного обстеження сім'ї (оцінювання потреб) соціальний працівник вивчає:

- рівень забезпечення потреб членів сім'ї та дитини (дітей);
- здатність батьків забезпечувати потреби дитини (дітей);
- вплив родичів та громади на становище сім'ї;
- сильні сторони та ресурси сім'ї;
- доступність послуг в громаді.

Здійснення оцінювання потреб відбувається шляхом збору, аналізу та узагальнення інформації, отриманої під час: 1) відвідування сім'ї за місцем фактичного проживання, безпосереднього спілкування з членами сім'ї та їх соціальним оточенням; 2) спостереження за поведінкою та стосунками дитини та членів сім'ї; 3) опрацювання інформації наданої іншими суб'єктами соціальної роботи з сім'ями, дітьми та молоддю.

Отримати інформацію про стан сім'ї з дітьми, яка перебуває у складних життєвих обставинах, можна із таких джерел: члени сім'ї; окремі громадяни; окремі організації, установи, підприємства; сільські, селищні, міські ради; житлово-комунальні служби; органи охорони здоров'я; органи освіти; органи внутрішніх справ, органи виконання покарань тощо.

Враховуючи, що пріоритетним напрямом роботи з сім'ями, які опинилися у складних життєвих обставинах, є профілактика «виходу дитини із сім'ї», оцінювання передбачає розгляд двох компонентів:

1) оцінювання потреб дитини що визначає рівень забезпечення сім'єю життєво необхідних потреб дитини у розвитку і вихованні;

2) оцінювання потреб сім'ї – дозволяє оцінити можливість сім'ї виконувати сімейні соціальні функції і забезпечити потреби окремих її членів.

Оцінювання потреб дитини передбачає аналіз стану таких складових:

- життєзабезпечення дитини: умови життя та розвитку дитини; забезпечення безпеки проживання; дотримання режиму дня;

- стан здоров'я: загальний рівень здоров'я дитини; періодичність та тяжкість захворювань; дотримання батьками графіку щеплень;

- сімейні стосунки: характеристика стосунків дитини із усіма членами сім'ї; хто із батьків (або інших членів сім'ї) займаються з дитиною, яким чином; методи покарання дитини за провину;

- розвиток та освіта: відповідність розвитку дитини її віку; поведінка та зовнішній вигляд дитини; рівень самоусвідомлення;

- соціальні зв'язки: спілкування дитини з оточенням поза сім'єю (однолітки, сусіди); наявність друзів;

- емоційний стан дитини: чи може дитина стримувати свої емоції та поведінку; стосунки дитини з іншими людьми; уміння зосереджуватися; неспокій та страхи.

Робота тимчасової команди організовується з урахуванням інтересів та прав дитини, згоди членів сім'ї на здійснення індивідуального супроводу дитини (виключенням є випадки, коли родина є фактором ризику). Супровід дитини має бути комплексним, із залученням ресурсів сім'ї, закладу освіти та громади, базуватися на індивідуальному підході до розгляду випадку.

Рящева Ірина

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

**КОМУНІКАТИВНІ БАР'ЄРИ ТА ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ
УМОВИ ЇХ ПОДОЛАННЯ ПРИ ВИКЛАДАННІ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ
У ВИЩОМУ НАВЧАЛЬНОМУ ЗАКЛАДІ**

Ми живемо в час докорінного перетворення в соціально-економічній і геополітичній структурі суспільства, що призводить до розширення ділових і культурних зв'язків із зарубіжними країнами. Необхідність знати іноземні мови і вміти користуватися ними в повсякденному житті набуває з кожним днем зростає все більше і більше, що призводить до потреби переглянути підхід до викладання іноземних мов, підвищити ефективність процесу навчання шляхом вироблення нових підходів до освіти.

Як зазначає Н.В. Яковлева, оволодіння іноземною мовою має на меті не тільки отримання лінгвістичних знань, але й формування умінь і навичок практичного користування мовою. Уміння використовувати іноземну мову в повсякденному житті припускає спілкування іноземною мовою, її залучення в усну чи писемну комунікацію [3].

Науковець відмічає, що успішність навчання іноземній мові залежить не тільки від діяльності викладача й учнів, спрямованої на формування й розвиток мовних навичок і умінь, але й від створення таких психолого-педагогічних умов процесу навчання, коли студент включений в іншомовну діяльність і отримує почуття задоволення, радості від того, що він може робити за допомогою мови, яка вивчається [3].

Однією з найголовніших перешкод на шляху вивчення іноземної мови є комунікативні бар'єри. Їх наявність значно знижує ефективність оволодіння іноземною мовою. *Комунікативний бар'єр* за визначенням В.А. Семиченко це своєрідний соціально-психологічний феномен, який проявляється як певний результат переживання особистістю труднощів спілкування [1].

Як бачимо з практики, велика кількість студентів-першокурсників, відчують певні психологічні труднощі в процесі спілкування іноземною мо-

вою. Ці труднощі, в більшості випадків, спричинені очікуванням невдач, підвищеною тривожністю, скутістю, побоювання помилок і т. ін. Труднощі подолання подібних бар'єрів, як правило, є наслідком того, що в процесі навчання не приділяється належної уваги психологічній підготовці студентів до комунікації іноземною мовою. Для подолання цих труднощів дуже важливо створити сприятливі психолого-педагогічні умови навчання, а саме такі, які сприятимуть самореалізації особистості студента в навчально-пізнавальній діяльності, стимулювати позитивні установки на контакт із партнером, перешкоджаючи таким чином виникненню психологічних бар'єрів.

До таких психолого-педагогічних умов бар'єрів Н.В. Яковлева відносить наступні:

1) створення сприятливого психологічного клімату в студентській групі, коли викладач акцентує увагу студентів на їх успіхах, досягненнях в оволодінні іноземною мовою, створює ситуацію спілкування, в якій студент переконується в тому, що його успіхи є наслідком його власних здібностей;

2) підвищення навчальної мотивації шляхом залучення студентів до значимої для них колективної творчої діяльності;

3) формування навичок спілкування за допомогою активізації резервних можливостей особистості і використання соціального досвіду студентів, тобто організація такої колективної діяльності, в ході якої кожен студент матиме можливість визначити свої комунікативні здібності і оволодіти технікою спілкування [3].

Таким чином, можемо зробити висновок, що задля успішного оволодіння студентами іноземною мовою необхідно приділяти увагу створенню таких психолого-педагогічних умов, які допоможуть студентам якомога більше і ширше розкрити власні здібності і подолати можливі психологічні труднощі. Головним завданням викладача під час навчального процесу є створення сприятливого психологічного клімату в студентській групі, підвищення навчальної мотивації та формування навичок спілкування.

Література:

1. Семиченко, В. А. Психология общения [Текст] / В. А. Семиченко. – К.: Ранок, 2007. – 321 с.
2. Мясищев, В.Н. О взаимосвязи общения, отношения и отражения как проблеме общей и социальной психологии [Текст] / В.Н. Мясищев. – СПб.: Питер, 2008. – 342 с.
3. Яковлева, Н.В. Психолого-педагогічні умови подолання комунікативних бар'єрів у процесі вивчення іноземної мови. Автореф. дис... канд. психол. наук: 19.00.07 / Н.В. Яковлева. – К.: Нац. пед. ун-т ім. М.П. Драгоманова. – К., 2003. – 20 с.

Третяк Аліна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБГРУНТУВАННЯ ПОНЯТТЯ СОЦІОКУЛЬТУРНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ ТА ЇЇ СТРУКТУРНИХ КОМПОНЕНТІВ

Стрімка інтеграція України в Європу підсилює необхідність ефективного вивчення іноземних мов. При цьому центральними проблемами перебудови методики викладання іноземних мов є питання визначення цілей, а також змісту навчання, при розробці яких найефективнішими є ідеї про навчання не просто мов, а іншомовної культури в широкому значенні цього слова. Ідеться не просто про знання мови, а про вміння використовувати її в реальному спілкуванні, тобто про практичне володіння мовою.

Метою роботи є визначення поняття соціокультурної компетенції та її структурних компонентів.

Поняття соціокультурної компетенції досліджувало багато вчених: Ю.В. Кузьменко, І.А. Воробйова, В.Н. Топалова, П.В. Сисоєв, В.В. Сафонова, Л.П. Голованчук, Н.Б. Ішханян, Н.Ф. Бориско, С.М. Амеліна, Г.Д. Томахін.

Так, у дисертаційному дослідженні Ю.В. Кузьменко дано наступну дефініцію: «соціокультурна компетенція – це комплекс відповідних мовленнєво-виражених та позамовних знань, умінь і навичок учнів адекватно спілкуватися іноземною мовою в умовах усно мовленнєвої міжкультурної комунікації» [3, с. 6].

У той же час І.А. Воробйова [1, с. 28] визначає, що соціокультурна компетенція є складним словесно-несловесно-соціокультурним утворенням, без якого неможливе досягнення ефективності міжкультурного спілкування і яке виявляє себе у своєрідній єдності мови як засобу комунікації та умов комунікації: психологічних, соціальних, етнічних.

Отже, враховуючи вищезазначені твердження, ми будемо вважати, що соціокультурна компетенція – це здатність людини адекватно сприймати, ро-

зуміти, усвідомлювати й інтерпретувати інформацію національно-культурного спрямування під час здійснення міжкультурної комунікації на основі сформованої в неї системи відповідних знань, вмінь і навичок.

Необхідно відзначити, що соціокультурна компетенція є багатокомпонентним утворенням, але й досі не існує єдиного підходу щодо визначення її структурних складових.

Проаналізувавши теоретичні джерела із досліджуваної проблеми, зробимо висновок, що вчені розглядають соціокультурну компетенцію на двох рівнях: лінгвістичному та інформаційному [4, с. 39].

Наприклад, В.Н. Топалова [7, с.28] стверджує, що основою соціокультурної компетенції на лінгвістичному рівні є соціокультурний компонент змісту навчання іноземної мови, а саме:

- 1) фонові знання носіїв мови;
- 2) навички й уміння мовленнєвої та немовленнєвої поведінки;
- 3) національна культура країни, мова якої вивчається.

Натомість П.В.Сисоєв [6, с. 14] вважає, що соціокультурний компонент необхідно розподілити на такі складові елементи:

- 1) засоби соціокомунікації, тобто сукупність прийомів і засобів усної та письмової передачі інформації представниками культури або субкультури;
- 2) національна ментальність, або спосіб мислення представників певної культури або субкультури, який визначає їхню поведінку й очікування подібного від комунікантів;
- 3) національні здобутки (наука та мистецтво, історія та релігія), а також національні парки, історичні заповідники тощо.

Тим часом у дисертаційному дослідженні І.А. Воробйової [1, с.28] були охарактеризовані три такі складові: країнознавча, лінгвокраїнознавча та соціолінгвістична компетенції.

Проте найповнішою та теоретично обґрунтованою є класифікація В.В. Сафонової [5, с. 56], яка зазначає, що основними структурними одиницями соціокультурної компетенції виступають загальнокультурна, лінгвокраїнознавча, соціо-

лінгвістична та культурознавча компетенції, які визначають зміст соціокультурної компетенції як сукупність певних знань, навичок, умінь, здібностей та якостей.

Основним документом, який обґрунтовує поняття соціокультурної компетенції та її складових, і на який спираються усі вищезазначені вчені, є «Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання». Рекомендації є результатом більш ніж десятирічного дослідження, виконаного групою провідних фахівців у галузі прикладної лінгвістики, методики та педагогіки із 41 країни, які є членами Ради Європи [2]. Особливу увагу в Рекомендаціях зосереджено на досягненні соціокультурної цілі, під якою розуміють досягнення широкого розуміння важливих і різнопланових міжнародних соціокультурних проблем, для того щоб діяти належним чином у культурному розмаїтті професійних та академічних ситуацій [2, с. 126].

Оскільки мова є соціокультурним феноменом, то значна частина змісту «Загальноєвропейських Рекомендацій з мовної освіти – вивчення, викладання, оцінювання», особливо при розгляді соціокультурної компетенції, є релевантною до соціолінгвістичної компетенції.

Соціолінгвістична компетенція в рамках комунікативної мовленнєвої компетенції пов'язана зі знаннями та вміннями, необхідними для здійснення соціального аспекту використання мови. Питання, що тут розглядаються, пов'язані безпосередньо з використанням мови, з лінгвістичними маркерами соціальних стосунків, правилами ввічливості, виразами народної мудрості, відмінностями у реєстрах мовлення, діалектами та акцентами [2, с. 138].

Отже, на нашу думку, соціокультурна компетенція – це інтегративне утворення, яке включає: країнознавчі, лінгвокраїнознавчі, соціолінгвістичні знання, вміння та навички співвідносити мовні засоби з метою й умовами спілкування; вміння організувати мовленнєве спілкування відповідно до соціальних норм поведінки, прийнятих у носіїв мови; вміння використовувати

мовні засоби відповідно до національно обумовлених особливостей їх вживання.

Література:

1. Воробйова, І.А. Формування соціокультурної компетенції учнів старшої школи засобами іноземної мови: Дис. канд. пед. наук: 13.00.09 / І.А. Воробйова. – К.: Інститут педагогіки АПН України, 2003. – 193 с.
2. Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання [Текст] / С.Ю. Ніколаєва. – К.: Ленвіт, 2003. – 273 с.
3. Кузьменко, Ю.В. Методика формування соціокультурної компетенції учнів основної школи в процесі навчання англійського діалогічного мовлення: Автореф. дис. канд. пед. наук: 13.00.02/ Ю.В. Кузьменко. – К.: Київський національний лінгвістичний університет, 2007. – 22 с.
4. Сафонова, В.В. Изучение языков международного общения в контексте диалога культур и цивилизаций [Текст] / В.В. Сафонова. – Воронеж: Научная книга, 1995. – 237 с.
5. Сафонова, В.В. Социокультурный подход к обучению иностранным языкам / В.В. Сафонова. – М.: Высшая школа, 1991. – 311 с.
6. Сысоев, П.В. Язык и культура: в поисках нового направления в преподавании культуры страны изучаемого языка [Текст] / П.В. Сысоев // Иностранные языки в школе. – М.: Высшая школа, 2001. – № 4. – С. 12–17.
7. Топалова, В.М. Формирование социокультурной компетенции у студентов неязыкового вуза [Текст] / В.М. Топалова. – К.: Либідь, 1997. – 167 с.

Трохименко Ксенія Вікторівна

студентка Дніпропетровського національного університету імені Олеся Гончара

САМОТНІСТЬ ЯК ЧИННИК СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ

Уже доведено, що групою ризику, представники якої схильні до суїцидальної поведінки – це люди похилого віку. Одна із ключових проблем, яка підвищує схильність до суїцидальної поведінки у людей похилого віку – це самотність.

З процесом старіння літня людина на своєму життєвому шляху зустрічається з низкою проблем, які формують зону суїцидального ризику. До цих проблем належать: фізичне та психічне здоров'я, втрата членів сім'ї та близьких, розлучення, депресія, проблема адаптації до нового життя після виходу на пенсію та самотність. З віком загострюються акцентуації характеру, змінюються цінності, що може стати причиною конфліктності та непорозумінь у відносинах з оточуючими.

За думкою багатьох дослідників, яку ми поділяємо, дуже важливим аспектом старіння є ставлення до цього процесу: якщо людина має високий рівень прийняття себе, сприймає процес старіння як неминучий і зрозумілий, такий, що відбуваються в житті кожного, то це формує бажання жити далі, навіть допомагати близьким і оточуючим, думати про майбутнє, не відчувати провини чи незадоволення власним життям, а також не відчувати самотність. Навпаки, намагання уникнути процесів старіння може призвести до затяжних депресій, почуття провини, незадоволення власним життям, самотності, безпорадності.

Багато дослідників вважають, що самотність у літньому віці впливає на задоволення особистісних потреб і здатне провокувати погіршення самопочуття, стану здоров'я, зменшення сил та енергії, появу депресії. У свою чергу тенденції, пов'язані з почуттям самотності, мають неоднозначний характер: з

одного боку літня людина прагне відсторонитися від соціуму, а з іншого – боїться втратити всі соціальні зв'язки.

Але все ж таки в похилому віці потреба у спілкуванні набуває особливої значимості. Адже багато дослідників вважають, що наявність у людини вираженого соціального інтересу й включеність її в широкі соціальні зв'язки корелюють не тільки з уповільненими темпами старіння, але й з задовільним станом фізичного здоров'я. У спілкуванні проявляє себе виражена потреба усвідомлювати свою значимість. Людина може бути задоволена відчуттям того, що потрібна родині, дітям, онукам, що вона має можливість служити іншим людям завдяки набутому професійному і життєвому досвіду, а також збереженими здатностями. Ця потреба у своєму найблагороднішому варіанті набуває характеру творчої потреби, потреби в самореалізації [1].

Однією з причин, яка збільшує ризик самотності у похилому віці – це вихід на пенсію, що супроводжується втратою авторитету, зміною соціального статусу, відчуттям власної непотрібності, що призводить до втрати впевненості в собі, в своїй потрібності.

Найбільш страждають від самотності одинокі чоловіки, найменше – сімейні чоловіки. Сімейні та одинокі жінки займають середні позиції між першими двома групами. Більшість одиноких чоловіків вільний час проводять на самоті, тоді як більшість одиноких жінок присвячують свій вільний час різного роду соціальній діяльності. Самотні люди часто відчувають себе нікчемними, некомпетентними, нелюбимими.

Переживання самотності супроводжується негативним оцінюванням себе й прожитого життя, підвищенням інтровертованості й екстернальності, "загостренням" особистісних рис [2]. Самотність і переживання людиною негативних почуттів до власного життя призводить до виникнення затяжних депресій, що підвищують суїцидальний ризик. Адже суїцидальних випадків серед людей похилого віку в три рази більше, ніж серед підлітків.

Таким чином, коли втрачаються всі соціальні зв'язки, літня людина відчуває себе самотньою, приреченою на самоті переживати життєві негаразди, що часто спричиняє депресію і думки про смерть.

Отже, проблема самотності є дуже поширеною серед людей «третього віку» й привертає увагу фахівців як така, що значно підвищує суїцидальний ризик серед осіб даної вікової категорії.

Література:

1. Ермолаева, М.В. Значение жизненного опыта в старости [Текст] / М.В.Ермолаева // Психология зрелости и старения. – 2007. – № 2 – С. 58 – 81.
2. Харитоновна, Е.В. Анализ личностных особенностей людей пожилого возраста [Текст]/ Е.В. Харитоновна // 3-я конференция по экологической психологии. Тезисы. – М., 2003. – С. 242 – 244.

ЗМІСТ

Осетрова О.О. Перспективи розвитку соціальної роботи в сучасних реаліях України	3
Мілушина М.О. Роль суспільства у формуванні співзалежності.....	7
Приходько О.М. Розвиток соціальної сфери життя суспільства у сучасних умовах.....	11
Сенкевич Г.А. Соціальна реклама як технологія соціальної роботи	15
Dr. Tamara Tkacz Socjologiczny obraz świata studentów polskich.....	19
Борисова Ю.В., Алексюнайте К.В. Проблема узгодженості норм вітчизняного законодавства з питань захисту прав біженців.....	22
Борисова Ю.В., Асіченко Є.П. Копінг-стратегія жінок, які опинилися в складних життєвих обставинах.....	25
Борисова Ю.В., Прокопенко О.С. Сімейні відносини як об'єкт соціально-психологічної роботи з сім'єю.....	29
Борисова Ю.В., Сіткіна В.С. Соціально-педагогічні моделі роботи фахівця з прийомною сім'єю.....	33
Глазунов С.В., Голованова Ю. Самоменеджмент як сучасний метод профілактики професійного вигорання соціальних працівників.....	35
Глазунов С.В., Мізіна К.П. Волонтерська діяльність в Україні та її вплив на вирішення актуальних соціальних проблем.....	39
Кримчак Л.Ю., Романенко В.Р. Особливості соціалізації підлітків з функціональними обмеженнями.....	44
Кримчак Л.Ю., Теслюк Д.А. Соціально-психологічна готовність молоді до шлюбного життя.....	49
Кримчак Л.Ю., Тищенко А.О. Вплив засобів масової інформації на формування здорового способу життя молодого населення України.....	53
Кримчак Л.Ю., Щербина В.В. Гендерна соціалізація студентів університету в позанавчальній діяльності.....	58
Мілушина М.О., Коноваленко М.О. Соціально-педагогічна робота з важковиховуваними підлітками.....	63
Мілушина М.О., Острик К.О. Наркоманія як соціальна проблема: результати дослідження.....	66
Пірог Л.А., Дмитренко Н.С. Соціально-психологічна допомога молодим робітникам на підприємстві в процесі адаптації	69
Пірог Л.А., Лінькова Л.В. Соціально-психологічні причини девіантної та делінквентної поведінки підлітків.....	75
Пірог Л.А., Чернобривець О.В. Основні підходи до профілактики та корекції девіантної поведінки підлітків.....	79
Приходько О.М., Борисова С.Ю. Фізкультурно-спортивна діяльність як пріоритетний напрям гуманітарної політики держави.....	84
Приходько О.М., Бузало О. Реалізація державної політики зайнятості в країні.....	88

Приходько О.М., Вірченко Н.Г. Проблеми правового регулювання державної реєстрації прав на нерухоме майно.....	91
Приходько О.М., Мусточка К.К. Сучасний стан та проблеми соціально-правового захисту дітей-сиріт в Україні.....	94
Бабай К.Б. Правові засади діяльності громадських організацій в Україні.....	98
Горчакова Т.О. Неформальна освіта як засіб вирішення соціальних проблем у сучасному суспільстві.....	102
Грицай О.О. Інтерактивне навчання: сутність, класифікації, проблеми.....	108
Kuna Magdalena Sytuacja kobiet w zarzadzaniu: genderowy aspekt.....	112
Мельник Л.М. Сутність та перспективи розвитку системи надання соціальних послуг малозахищеним верствам населення в Україні.....	117
Московенко М.В. Проблема готовності молоді до шлюбу в сучасній Україні.....	122
Піддубна А.О. Сучасне розуміння дитячої безпритульності та бездоглядності в українському суспільстві.....	126
Прядко К.М. Особливості соціально-психологічної допомоги підліткам у випадках суїцидально-орієнтованої поведінки.....	129
Рожнова О.О. Проблеми надання допомоги дітям, які перебувають у складних життєвих обставинах.....	132
Рящева І.В. Комунікативні бар'єри та психолого-педагогічні умови їх подолання при викладенні іноземної мови у вищому навчальному закладі.....	136
Третяк А.О. Теоретичне обґрунтування поняття соціокультурної компетенції та її структурних компонентів.....	139
Трохименко К.В. Самотність як чинник суїцидальної поведінки людей похилого віку.....	143

Наукове видання

**Соціальна робота в Україні: основні напрями, проблеми
та перспективи розвитку**

Матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції

28 квітня 2016 року

Українською та польською мовою

Відповідальний редактор проф. О.О. Осетрова

Підписано до друку
у Дніпропетровському національному університеті імені Олеся Гончара

Підписано до друку 19.05.2016 р. Формат 60x90/16. Папір друкарський.
Друк плоский. Гарнітура Times New Roman Суг. Умов. Друк. арк.9,4

Тираж 100 прим. Замовлення № 984
Вул. Совхозна, 68/65, м. Дніпропетровськ